

V Ljubljani, dné 1. velikega srpana 1893.

DOM IN SVET
ILUSTROVAN LIST
za
LEPOSLOVJE in ZNANSTVO

Leto
Vi.

Štev.
8.

UREJUJE
Dr. Francišek Lampe.
Tiska
KATOL. TISKARNA.

EGUNTER

Vsebina VIII. zvezka.

	Stran
1. Jan Kollár. <i>Spisal A. Fekonja</i>	337
2. Brata Rajhenburška. <i>Zložil Anton Hribar</i>	346
3. Iz nove dôbe. <i>Spisal Ivan Sovrán</i>	347
4. Med valovi življenja. <i>Povest. — Spisal Dobrávec</i>	356
5. Solza. <i>Zložil Anton Medved</i>	364
6. Mračni hipi. <i>Zložil Anton Medved</i>	364
7. Moja bučela. <i>Zložil Jaromir</i>	364
8. Slovenska domovina	365
9. Iz Novega Mesta v Bosno. <i>Piše dr. Jos. Marinko</i>	370
10. Spominki z bojišča pri Sisku. <i>Nabral dr. Fr. L.</i>	373
11. Slovstvo	378
A. Slovensko slovstvo. Poročilo pripravljalnega odbora o I. slovenskem katoliškem shodu. — Slovenska stenografija. <i>Priredil prof. Anton Bezenšek.</i> — Postojna, sloveča postojnska jama in njena okolica. <i>Spisal J. B.</i> — Izvestja naših slovensko-nemških srednjih šol za l. 1892/93. B. Hrvaško slovstvo. Almanak hrvatske bogoslovne mladeži. <i>Uredio ga i izdao žbor duhovne mladeži zagrebačke.</i> C. Češko slovstvo. Slovstveni paberki s Češkega. <i>Zbral univ. doc. dr. J. Tumpach.</i>	
12. Razne stvari	381
<i>Naše slike. — K Resselovemu življenjepisu. — Ivan Pucher, svetlopišec. — Glasba. — Statistika slov. dijakov na kranjskih gimnazijah v šolskem letu 1892/93. — Petdesetletnica „Novic“ — Glavna seja „Matice Hrvatske“ — „Amerikanski Slovenec“</i>	

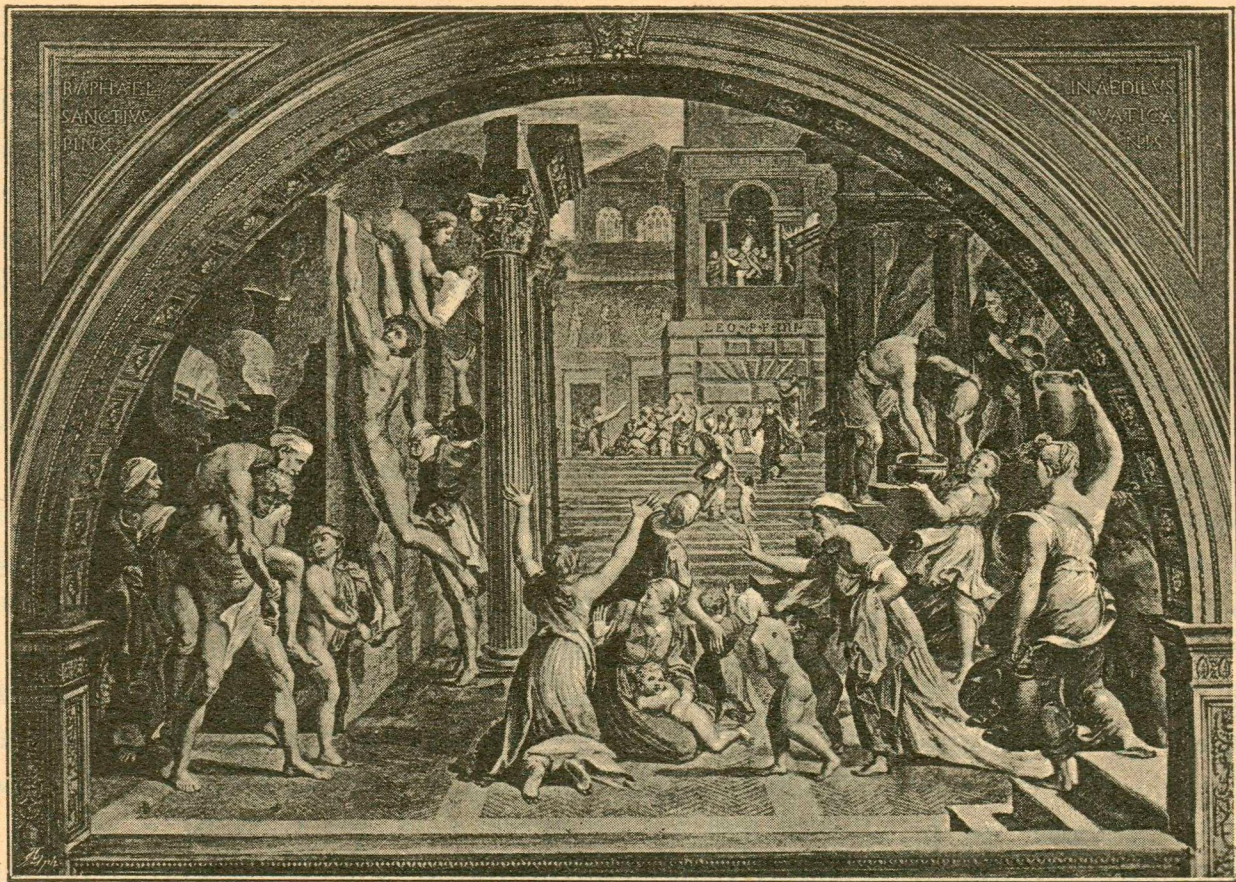
Slike.

1. Požar v rimskem predmestju (Borgo). (Slika Rafaelova v Vatikanu) .	337
2. Jan Kollár	339
3. Nagrobni spomenik Kollárjev	341
4. Sv. Janez Krstnik. (Naslikal Adolf Liebscher)	345
5. Friderik Smetana, češki glasbenik. († leta 1884.)	352
6. Veliki oltar sv. Mihaela v cerkvi na Blokah. (Po fotografiji) . . .	361
7. Grad Krupa. (Narisal Jos. Germ)	366
8. Mokronoški grad. (Narisal Jos. Germ)	367
9. Blagoslavljanje novega savskega mostú pri Smledniku. (Po hipni fotografiji urednikovi)	369
10. Mlada junaška četa. (Prizor iz ljubljanske šolske veselice z dné 22. rožnika t. l. Po hipni fotografiji urednikov)	377

NAZNANILO. Ostalo nam je nekaj posameznih številk lanskega in predlanskega leta. Dijakom jih damo izvod po 10 kr., več izvodov skupaj še ceneje.

Pri upravnistvu se še dobita letnika IV. in V. po 3 gld., v Bonačeve izvirne platnice vez. po 4 gld. 20 kr.

Cena: Za celo leto 3 gld.; za pol leta 1 gld. 50 kr. Za dijake na leto 2 gld. 60 kr. Uredništvo in upravnistvo je v Marijanišču. Za ljubljanske naročnike posreduje iz prijaznosti „Katol. Bukvarna“

Požar v rimskem predmestju (Borgo). (Slika Rafaelova v Vatikanu.)

Jan Kollár.

(Spisal A. Fékonja.)

Ker je letos uprav sto let, kar se je rodil (29. julija leta 1793.) na starodavni Tatri «prorok uzajemnosti slovanske», ter se v vseh pravih Slovanih tako ali enako proslavlja dični spomin Kollárjev, zato mislim, da bode tudi vsakemu pravemu Slovencu ugodno, ako se i v tem listu nekoliko izpregovori ob istem za vse Slovanstvo preznamenitem pisatelju.¹⁾

* * *

Jan Kollár, rodom Slovak iz Turčanske stolice v severni Ogerski, sin mestnega sodnika in beležnika, učil se je v Kremnici in Banjski Bistrici, zatem v Požunu na evang. liceju, naposled pa

¹⁾ «Slov. Bčela», 1851, zv. 2.; Slovanstvo («Matica Slov.») I., 96 sl.; Šrepel: «Slike iz svjetske književnosti», I., 1891., 117 sl.; Mickiewicz: «Vorlesungen über slaw. Literatur», III., 38 sl.

v Jeni na vseučilišču bogoslovja (protestantovskega) leta 1816 — 19.

Že dijaku gimnazijcu se je bila ukoreninila v srcu ljubezen do naroda in jezika materinskega. Že tedaj je Kollár nabiral slovaške narodne pesmi, katere je tudi pozneje dal na svetlo: «Národné zpíevanky čili písně světské Slováků v Uhrách», v Pešti, I., 1823; II., 1827 in zopet jako pomnožene v Budimu, I., 1834; II., 1835.

A prav navdušil se je Kollár za Slovanstvo v nemški Jeni. Potujoč po Saksonski je nahajal mladi Slovak povsodi ostankov življa staroslovanskega. Imena krajev in vasij, rék in gôr so mu pričala, da je v teh krajinah nekdej prebival slovanski narod, kateri pak se je moral ponemčiti. K temu se je seznanil Kollár s hčerjo evang. predikanta

Schmidta v Lobdi, Frideriko Vilhelmino, katere praroditelji so bili iz nekdanje slovanske vasi Roslave, kar je mladeniča še bolj vnelo za «Mino» kot vnuko starega rodu slovanskega, in mu tudi vdahnilo prve pesmi, iz katerih je sčasoma nastala velika in divna njegova «Slávy Dcera».

Zvršivši nauke, je bil Kollár leta 1819. poslan v Pešto za dijakona nemško-slovaškemu propovedniku J. Molnarju, a po tega smrti je postal sam (protestantovski) župnik iste evangeljske občine. Neka razpra je bila vzrok, da so Nemci one občine poklicali nemškega pridigarja ter tako hoteli Kollárja odpraviti, Slovake pa prisiliti k nemški službi božji. Temu pak so se drugi občanarji uprli ter niso pustili, da bi Kollár ostavil službo. Začela se je tedaj med Slovaki in Nemci dolga, trinajstletna borba, v kateri je Kollár mnogo pretrpel za svoj narod, dokler ni cesar Franc prepil razsodil tako, da imajo Nemci in Slovaki jednake pravice do cerkve in šole.

V tej dobi je bil Kollár poleg službenega zvanja svojega tudi jako marljiv na slovstvenem polju ter je dal na svetlo več književnih del. Ta so: «Básně» (Pesmi) v Pragi, 1821, in skoro zatem jako pomnožene z naslovom že omenjenim: «Slávy Dcera» v Budimu, 1824, in zopet ista še bolj pomnožena v Pešti, 1832, v samih sonetih, pa s posebnim «Výkladem» (tolmačem), in še pesmi same l. 1845. Nadalje: «Rozpravy o jmenách, počátkách i starožitnostech národu slavského a jeho kmenů», v Budimu, 1830, in «Sláva Bohyně, původ jmena Slavův čili Slavjanů», v Pešti, 1839. Poleg tega razprava: «Ueber die literarische Wechselseitigkeit zwischen den verschiedenen Stämmen und Mundarten der slavischen

Nation», Pesth, 1837. Razven teh pa tudi: «Nedělní, svátečné i příležitostné kázně a řeči», v Pešti, 1831, to so propovedi in govori «k napomožení pobožné narodnosti»; in še neka Čitanka za šole po mestih i selih, v Budimu na 231 str.

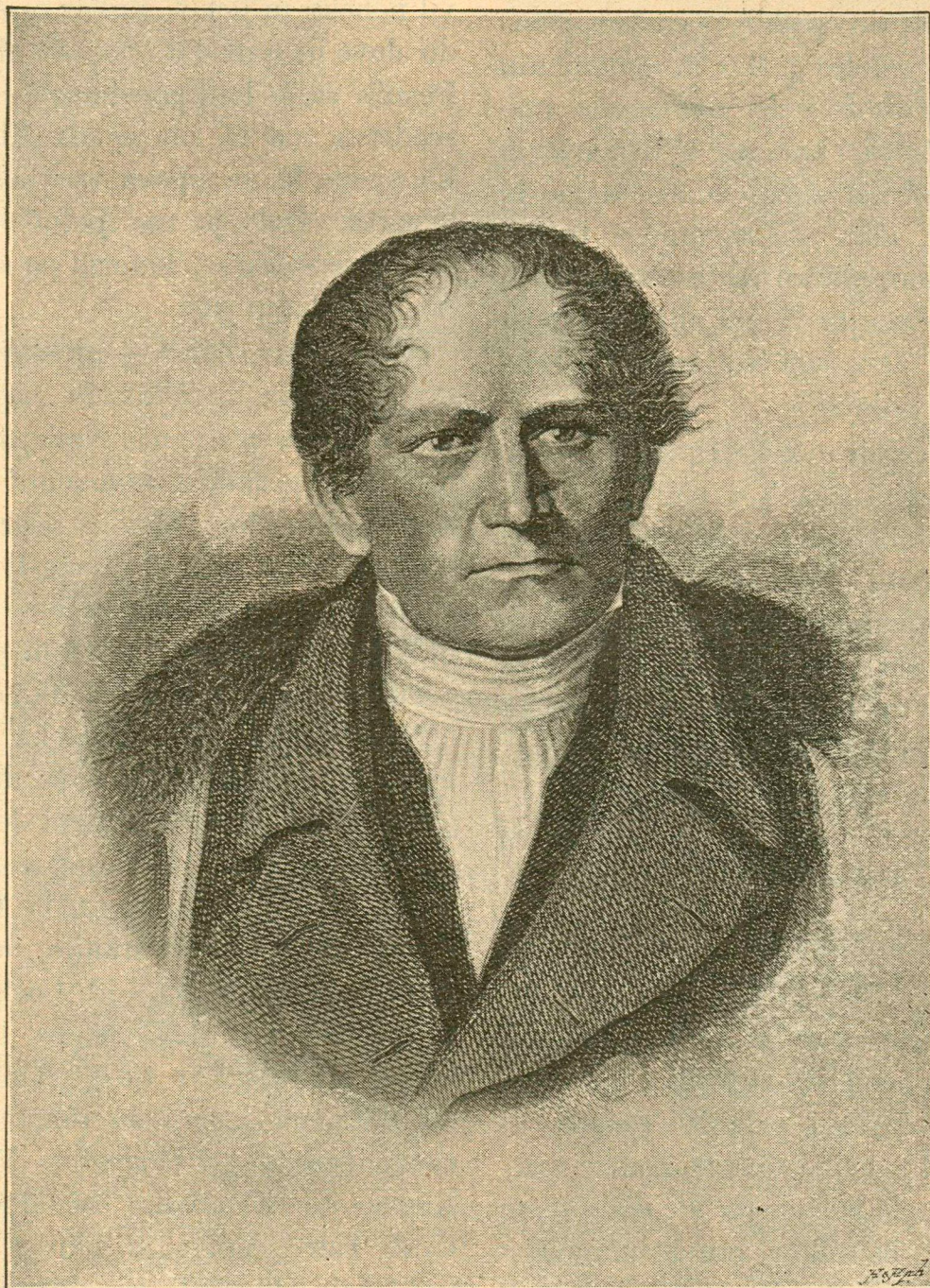
Deloma ker je hrepenel po zgodovinskem znanju, deloma pa, da si z novimi slikami slovanskega življenja in duševnega razvitka razveseli potrtega duha, napoti se Kollár leta 1841. na južno Ogersko in Hrvaško, a od todi v Lombardijo in Milan, zatem v Tirolsko in Bavarsko, od koder se je preko Beča vrnil domov. Leta 1844. je šel zopet na pot, sedaj pa v Švico in zatem v južno Italijo. Kar je na prvem potovanju našel zanimivega, opisal nam je v knjigi: «Cestopis, roku 1841. S vyobrazeními a přílohami», v Pešti, 1843; plod drugega potovanja njegovega pa je bila knjiga, izdana šele po Kollárjevi smrti, z naslovom: «Staroitalia Slavjanska», ve Vidni, 1853.

Leta 1849., od katerega se je tudi Slovanstvo nadejalo lepše bodočnosti, pozvala je avstrijska vlada meseca sušca Kollárja za poslanika iz Pešte v Beč, zatem pa ga imenovala profesorjem slovanske starožitnosti na dunajskem vseučilišču, kjer je istodobno učil staroslovenščino Fr. Miklosich. Na poziv nadvojvode meklenburško-streliškega je šel Kollár leta 1850. ogledovat in popisovat najdene malike staroslovanskega hrama v Retri. Vrnivši se po dobrih dveh mesecih na Dunaj, baval se je neprenehoma s tem delom o reterskih božanstvih, katerih podobe si je zrisal hkrati z runskimi napisi.

A skoro zatem zbolil Kollár ter umrje (24. pros. 1852), zapustivši vdovo, v pesmih svojih proslavljeno «Mino», s katero se je bil oženil v Pešti l. 1835. († 1871),

in 16letno hčerko Ludmilo (pozneje omoženo z dr. Schellenbergom v Weimarju). Smrt Kollárjeva je bila v neiz-

rekljivo žalost Slovanom, a znanosti na veliko škodo. — Njegovo truplo počiva na dunajskem pokopališču sv. Marka.

Jan Kollár.

V spomenik je vrezan ta-le napis:

Jan Kollár

c. kr. prof. starovědy slov. na univ. Vídenské,
před tím kazatel evang. cirkve slov. v Pešti,
narodil se v Mošovcích dne 29. července 1793,
zemřev ve Vídni dne 24. ledna 1852.

Živ jsa v srdci celý národ nosil,
Zemřev žije v srdci národu celého.

Ta nadgrobnica nam kratko pa dobro označuje moža, katerega telesni ostanki leže tam pod kamenom. Ko je bil živ, nosil je Jan Kollár v srcu ves narod; mrtev živi v srcu vsega naroda slovanskega.

Sedaj pa še nekaj o Kollárjevih delih književnih, znamenitejih.

«Slávy Dcera.»

Adam Mickiewicz, prvi poljski in eden največjih slovanskih pesnikov, pravi o Kollárju: «Jako težko in sedanjemu svetu (l. 1842.) je celó nemogoče razumeti in čutiti, kar se v Kollárjevih poezijah nahaja zares veličastnega in pesniškega. Jako so se mnogi trudili v slovstvenem obziru razjasniti njegova dela. Ostro so jih ti grajali, oni zopet silno hvalili, akoprem Kollárjevega duha niso mogli pojmiti.»

In res; Kollárjeva «Slávy Dcera. Lyricko - epická báseň v pěti zpěvích», je neko posebno delo. V njej nam je Kollár zapustil spomin svojega potovanja po zapadnem in južnem Slovanstvu ter je sestavil v njej celost, katera ima tudi v znanstvenem oziru veliko ceno. Glavni značaj pesmi je ljubav, a Slovanstvo nje najvažnejši temelj.

Na početku pesmi se nahaja divni «Predzpěv» v distihih:

Oj, glej! zemlja leží pred okom mi solze točícím,
Někedaž zíbel, sedáj národa mojega grob . . .

Že ta veličastni uvod javlja, da se približuje navdušen oznanjevalec narodne slave, a ne ljubavi pesnik. Pesnik, ki si je ogledal ravnice severonemške, preliva od žalosti solze, da so izgubljene za Slovane, in kakor pravičen maščevalec ostro kara zavistne sosede zaradi del, s katerimi so se o Slovanstvu pregrešili, omenjajoč tragično usodo polabskih Slovanov. Olajšavši si srce s solzami, ohrabri se pesnik ter kaže svojemu narodu s krepko roko pot do bolj bodočnosti: Ne z mutného oka, z ruky pilné naděje kvitne.

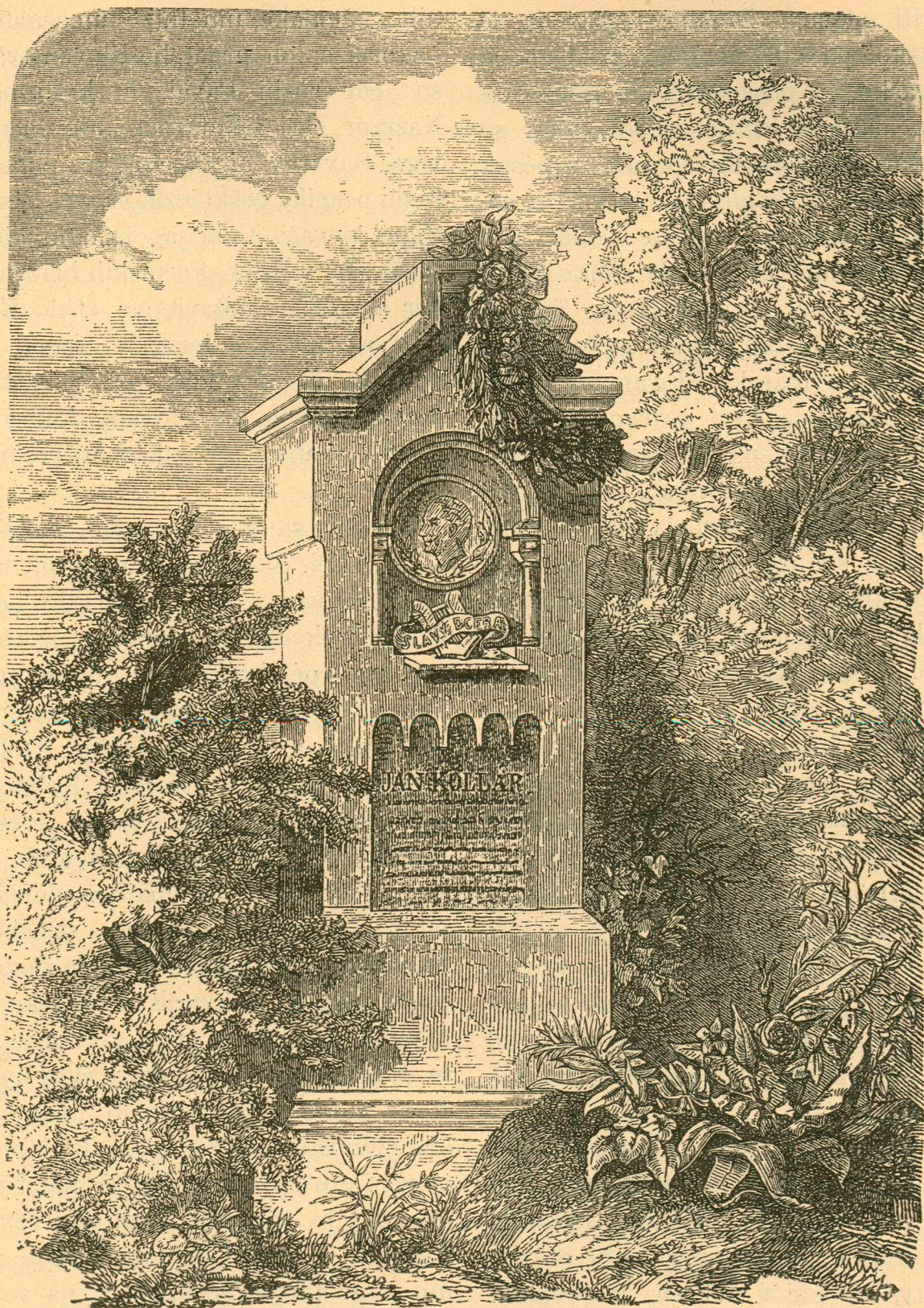
Prava pesem: «Slave Hčerka», je razdeljena na pet spevov, a sestavljena iz

samih sonetov, v vsem 643. Prvi trije spevi so kot okolice ob Sali, Labi in Dunavu, katere Kollár pesniški opeva; zadnja dva pak sta izmišljeni svet Lethe in Acheront, iz katerih je pesnik napravil nebesa in pekel. Kollár opeva ljubav do deve in ljubav do naroda ob enem. Pesnik se je lotil posebnega pesniškega sredstva, da bi oboje združil; v tem, ko opeva Mino, opeva vse nesreče Slovanstva. Delo je vse polno tudi istodôbnih spominov, katerih pa sedaj vseh ne razumemo več.

V I. spevu: «Zála» — proslavlja Kollár svojo ljubav do Mine in pa trpljenje slovanskega plemena. Najlepše črte so one, kjer pesnik z zanosnimi besedami slavi lepoto Mine, Slavine hčere. A Kollárjeva draga, katere dražesti in vrline prekrasno opeva, idealizuje se čim dalje bolj ter se naposled povsem premeni v pesniški vzor, v sliko sladke domovine «Vse-Slavije». «Slava majka mila, daj mi krila, na katerih bi povsodi, kjer so sela bratov Slavov, mogel letati: Čehovi k vam, Srbi, Hrvati, potem kjer so Visle, Volge vrele (izvori)!» Od Atosa do Triglava in Pomoranije, od Pesjega do Kosovega polja, od Carigrada do Petrograda, od Ladoge pa do Astrahana; od Kozakov tje do Dubrovnika, od Blatnega jezera do Belta in Azovskega morja, od Prage do Moskve in Kieva, od Kamčatke tje do Japana; Ural, Tatre, Volga in okrog vse gore in dežele, kjerkoli se slovanski jezik čuje: vse to je naša domovina Vse-slavija.

V II. spevu: «Labe» — pesnik vstopi na Sali v fantastično ladijo, a vodi ga Milek (slovanski ljubavni bog). Vozečemu se po reki prihajajo v pamet razni zgodovinski spomini iz krvave prošlosti polabskih in baltskih Slovanov v deželah «po-slavskih». Iz severne Nemčije

potuje v Holandijo, da ovenča grob Komenskega v Amsterdamu. Od ondodi se vrača po Renu v južno Nemčijo, in povsodi ga srečavajo slovanski spomini, povsodi nahaja sledove nekdanjega sijaja slovanskega. Prišedši do

Nagrobni spomenik Kollárjev.

mej dežele Češke, kliče otrokom Slavinim: Pustite, jenjajte od prepиров, kateri so že izkopali grob domovini!

Zatem ga vznáša domišljija proti Moravski, Poljski in Rusiji, ter povsodi opeva slovanske junake, spominja se

zatorov in progonov, ki so jih morali od Nemcev pretrpeti izginoli Slovani. Jednim pogledom pregleda pesnik celo zapadno in severno Slovanstvo.

V III. spevu: «Dunaj» — prehaja na Slovaško, pa od tod dalje po Ogerski v Hrvaško, in pogledavši na davno Koroško, dalje v Srbijo. Tudi tukaj so pomešani zgodovinski spomini s pesniškimi opisi. V tkanino povestnih in sovrstnih predmetov vpleta Kollár primerne opomine in navode, samo da bi se Slovani čim preje zjedini. Spominjajoč se teh južnih strani meče pesnik kletve na sovražnike Slovanstva in na lastne odrodilce krvi slovanske; toži, ker so razdrobljena in raztrgana slovanska plemena, katera so, četudi tako številna, vendar pretrpela toliko muk in bridkih spominov; žaluje zaradi nebrojnih krivic, katere so se delale in se delajo Slovanom. No: Nazivajo vas golobe — kliče Slovanom. Zakaj se ne porazumete, zakaj se ne ljubite tako med seboj, kakor golobi? ... Slovani! razcepljeni narod! združi svoje moči! Slovani! mnogoštevilni narod! tvoje temotno življenje je huje od smrti!

Kollárju je bilo naznanjeno, da je njegova zaročnica umrla, kar je pa bila samo zvijača Minine matere. Ta novica je napotila pesnika, da je zložil še dva speva, katera je zaradi soglasja naredil za nebesa in pekel (v bajeslovnem poganskem zmislu).

Tak je torej IV. spev: «Lethe». Mina se je dvignila na nebo; sedaj vodi pesnika ona namesto Mileka. Prešedši Letho (zábljenje), v kateri zabi Slovan vse krivice, ide v nebesa, k prestolu boginje Slave. Prestol se nahaja pod sveto lipo, kateri po listju letajo bučlice: to so duše Slovanov, kateri še niso odšli na zemljo. V nebesih prebivajo izvrstnjaki, možje in žene slovan-

skega naroda, vseh plemen in vseh vekov, „svetniki in svetnice“, o katerih pesnik misli, da so Slovanstvu koristili. V raju vidimo vladarje, junake, književnike, učenjake, umetnike, mecenate itd., kakor i sploh prijatelje Slovanstva. Tu so: car ruski Pavel, in kralj poljski Kazimir, carica Katarina in kraljica Jadviga, Suvarov in Kosciuszko, poljski in ruski pesniki, češki jezikoslovci in srbski slepci pevači. Celó japonski in kitajski cesar sta v kolu slovanskih blaženikov, ker sta dala Deržavinovo «Odo Bogu» prevesti na svoj jezik in obesiti v tamošnjih svetohramih. — V čistilišču (vicah) pak so oni Slovani, kateri niso pisali slovanski, ampak v katerem ptujem jeziku.

Iz nebes stopi v V. spevu: «Acheron» — v pekel. V peklu so nebrojni neprijatelji Slovanov, kakor tudi vsi renegati, izdajalci domovine, naroda, jezika, kateri vsi trpé vsakovrstne muke za krivice, učinjene Slovanom. Nekateri od njih niso v pravem peklu. Dolg je zapisnik ljudij — posebno Kollárjevih sodôbnikov, — kateri imajo mesto v peklu. Poleg velikih, znamenitih môž, n. pr. Napoleona, omenjajo se tudi imena takih, kateri so dandanes pozabljeni. Zlasti ne more pesnik nesrečnežem odpustiti, da so pokvarili slovanske spomenike in pisma; starine graditeljstva in jezika, cerkve, knjige, stari pergameni posebno vznemirjajo njegovo za starožitnosti zavzeto srce. Rad bi slovansko prošlost rešil, dal ji materijalno moč ter jo tako občeval udarcev bodočnosti. Take in jednake temne misli mu pogosto jemljó srčnost; pa vendar se zopet domisli in tedaj govori navdušeno o Slovanih, vnemajoč jih za ljubav in slogo.

Ko je Mina naštela vse muke v peklu in vse zavržence, dvigne se na zvezdi

zopet v nebesa. Pesem pa končuje s sonetom, v katerem pesnik krepko kliče Slovanom: «Učite se narod svoj ljubiti! Nosite Tatre glas ta h Goram Črnim, nosite Krkonoše k Uralu: Pekel izdajicam, nebo Slavom vernim!»

Cena «Slávy Dcere» ni toliko v pesniški njeni dovršenosti, temveč najbolje v velikem gibanju, katero je vnela v češkem narodu. Dotedanji pesniki, celo najizvrstnejši, so pevali o povsem nedolžnih stvareh; a kadar so se odločili za kaj višjega, slavili so samo veliko prošlost svojega naroda. Kollár, videč v svoji misli vsa slovanska plemena spojena v jedno veliko celoto, obrnil je prvi oči v bodočnost, predstavljajoč jo v veličastnih slikah in vspodbujajoč s smelimi besedami za vzvišena dela.

Kollár je pesnik velike misli, apostol nove vere (veli Šrepel). Njegova pesem zjedinja usodo vseh slovanskih narodov, a razdeljeni njeni soneti dobro označujejo razdeljenost posameznih slovanskih plemen. Kollár si misli Slovanstvo kot celino. V prvih treh spevih priznava, da so Slovani razcepljeni, in često jih kara, da še ne marajo za vzajemnost; no, v četrtem spevu si je ustvaril idealno vzajemnost, katera se začneja še le — v nebesih. Iz nasprotstev človeškega in narodnega življenja beži Kollár v kraljestvo vzorov, zato je Kollár ljubimec-pesnik vseh zavednih Slovanov. Čuvstvo in mišljenje slovansko ni se z nijednim delom tako močno širilo, kakor s «Slave hčerjo».

«Slávy Dcera» je vzbudila posebno pozornost ter napravila sčasoma velik učinek. Češka mladež se je začela zanimati za narečja svojih soplemenikov ter se baviti ž njihovimi književnostmi. To je pa mnogo pripomoglo, da se je popolnjeval tudi češki jezik. Ker je bilo tu nakopičenega nenavadno veliko

gradiva iz Slovanstva raznih plemen, povzdignilo se je tudi znanje o povestnici in razmerah slovanskih. Mnogo je vplival Kollár še posebej na jugoslovanske, tedaj «ilirske» pesnike in v obče na ilirsko gibanje. Med ostalimi omenjam tu samo našega Stanka Vraza, katerega sladke, milodoneče «Djulabije» nas često spominjajo Kollárjeve «Slávy Dcere».

O književni vzajemnosti slovanski.

Drugo delo, s katerim si je pridobil Kollár posebne zasluge za Slovanstvo, je njegova razprava: «O književni vzajemnosti med raznimi plemeni in narečji slovanskega naroda». Ta spis je bil Kollár najpreje objavil v nekem listu, «Hronka», a ga je pozneje izdal v nemškem prevodu, da govori tako vsem Slovanom brez razlike pisma in jezika — zakaj samo nemško knjigo mogli so tedaj, leta 1837., vsi čitati. Glavne misli tega spisa so: Slovani se mislijo po stoletnem razdrobljenju zopet kot jeden velik narod, različna narečja svoja kot jeden jezik. Slovanski izobraženci naj se trudijo, da čim bolj spoznavajo razna narečja in književnosti slovanske; uprav tako, kakor je bilo pri nekdanjih Grkih, kateri so sicer pisali v različnih narečjih, a delali zmerom kot jeden narod. Zato jih pisatelj uči, kako naj se Slovani v književnosti vzajemno podpirajo ter se v govoru in v pisanju bližajo poglavitnim narečjem. Nasprotnikom tega odgovarja Kollár: «Nekateri nam oponašajo, da mi na ta način svoj jezik porusimo, popoljačimo, počesimo itd.; toda tak ugovor je neslovansk, je samo vreden, da se mu smejemo in ga preziramo. Kar je slovansko, bodisi kjerkoli, naše je.» Slavus sum, nihil slavici a me alienum puto — Slovan sem, nič slovanskega mi ne

sme biti ptuje: to bodi geslo vsakega prosvetljenega Slovana. Samo po taki vzajemnosti dosežejo Slovani, da se jim ne bode treba odreči svoje lastne slovanske narodnosti na korist katere druge, — dosežejo boljšo bodočnost ter bodo mogli od starajočih se Rimljanov in Germanov vsprejeti daljno razvijanje človeške naobraženosti.

To delo se mora šteti Kollárju v posebno veliko zaslugo, zakaj ž njim je slovanščini neizrečeno koristil za čiščenje posameznih narečij in za razumevanje drugih bratovskih plemen. Prevoden je bil tudi ta Kollárjev spis na slovanske jezike: J. Samarin ga je preložil na ruski (1840), Dim. Teodorović na srbski (1846) in Tomiček na češki jezik (1853).

«Pro Slováky.»

Opuščajoč tu ostala Kollárjeva dela, nekatera celó nekritična («Sláva bohyně», «Staroitalia slavjanská»), omenjam še samo sestavek v knjigi: «Hlasové o potřebě jednoty spisovného jazyka pro Čechy, Moravany a Slováky», izdal V. V. Tomek v Pragi, 1846. Slovaki so bili izprva v knjigi zjedinjeni s Čehi; a koncem minolega stoletja se je odtrgal del katoliških Slovakov povodom Ant. Bernolaka in dr.; ta književni razkol sta obnovila prof. Lud. Štur in pastor Jos. Hurban okoli leta 1846., baje, da se Slovaki tako izognejo očitanju sovražnih jim Madjarjev zaradi 'vseslovanstva'. No, Kollár, kateri je že preje s Šafaříkom mnogo razmišljal o potrebi jednotnega pismenega jezika za Čehe, Moravane in Slovake, objavil je o tem zopet svojo misel v omenjenem spisu. Tu govori pomenljive besede: «Iz Slovakov ne bode nič, iz Čehov in Moravanov tudi nič, ako ostanejo kakor mrvíce in drobci osamljeni; ako se pa

združijo v jedno telo, ako bodo skupaj držali, skupno delali: junaški se ubranijo vsem viharjem in napadom na njih jezik in narodnost.» — «Samo to je zares prava omika in olika, katera vscveta iz celega naroda, a ne iz jedne strančice in iz jednega narečja.» — «Kdor v slovanskem narodu zmanjšuje število narečij, ta ima tako zaslugo, kakor najslavnejši književnik in pisatelj, zakaj s tem učini narod velik, močen, cel, za slovstvo in naobraženost sposoben.» «A kako stori to najlepše in najgotoveje? Tako, ako si izvoli govor tak, katerega bodo skoro vsi jednako razumeli. In to je naš in vseh novejših blagomislečnih češkoslovaških književnikov in pisateljev sveti zmoter.»

No, Slovaki niso slušali Kollárja.

* * *

Tudi Kollárjeva misel o vseslovanškem jeziku, sestavljenem od vseh slovanskih narečij — za katero se je tudi pri nas trudil zlasti vzajemni Matija Majar — ni obveljala. Zakaj nikakor ni jeziku ali narodu primerno, da bi se umetno in samovoljno narejala slovarska in slovniška zmes iz različnih narečij. Pač pa je bolje, poprijeti se narečja večjega plemena in tako se združiti ž njim v knjigi.

Zato so hrvaški Slovenci ali takozvani kajkavski Hrvati na poziv dr. Ljudevita Gaja odločno odstopili od svojega malega in nerazvitega narečja ter sprejeli do cela obširneje in izobraženeje narečje štokavsko, pravo hrvaško-srbsko, v učenju in v javnem življenju.

In — da zvršim z besedami našega St. Vraza V. 332, velim za Slovence: «Ilirska idea naš je dakle temelj, na kojega treba da donosimo naše gradivo — kamenje — národne ostanke, da si sazidemo obći hram.»

Sv. Janez Krstnik. (Naslikal Adolf Liebscher.)

Brata Rajhenburška.

Pred časi bila grada dva,
Imenom Rajhenburg oba,
Stál prvi na višavi,
A drugi spod ob Savi.

Živela tu sta brata dva,
Da brata sta, kedo to zna?
Ker nikdar nista v zlogi,
Ne brata, ne soprogi.

Da, njihov jad in njihov srd
Zastaran je, kot skala trd,
Sovražna kot v divjini
Dve divji sta zverini.

Sovraštvo bratov mladih let
Okrog pozna splošno svet:
Nobeden pa ne sluša,
Če spravo kdo poskuša.

Zve pater celjski, modri Vit,
In sprta brata gre mirit.
In patru se posreči,
Da četa v roke seči.

Povesta brata v vsako stran
Sosedom svojim sprave dan;
Ko vitezi so zbrani,
Gostijo se v dvorani.

Kar godcem strune odzvené
Okrog se gosti pomiré;
Starejši brat se dvigne,
Naj sluša, družbi migne:

«Ni slavno, da se srd in jad
Ugnezdil je v obojni grad,
Da brat ni brata ljubil,
Bil rajši ga pogubil.

A sredi naših je dvoran
Napočil danes sprave dan;
Vsi vitezi ste priče:
Brat bratu spravo kliče.

Ná, brat! podaj mi tu rokó,
Naj srce naju jedno bo!
Ná, kupo mojo zvrni,
In svojo meni vrni!»

«Bog živi spravo!» vprek doni,
Po kupo mlajši brat hiti . . .
Izpraznjena je kupa — —
Napil se brat je strupa.

Pa ko začuti v prsih strup,
Pograbi srd ga in obup:
S strani si meč potegne
In brata v prsi dregne.

In v skoku brata zgrabi brat,
Na tla se treščita nakrat;
Boreč do zadnje sile
Še krčita si žile.

Končana sprava, proč je srd,
Ko drug tik drugega je trd.
Dadó skopati jamo
Obema jedno samo.

Sedaj bo mir, saj mrtvi spé! —
O kaj še! — slušaj, kaj velé:
Vsak dan se poleg groba
Ponavljja prejšnja zloba.

Glej, glavi še današnje dni
Prihajata izpod prsti;
In zdaj — še v času poznem —
Sta trupli v srodu groznem.

Da zreta se, jih deni skup:
Kri hrka ena, druga strup. — —
Vse, kar se tu sovraži,
Po smrti se ne blaži.

Anton Hribar.

Iz nove dôbe.

(Spisal Ivan Sovrán.)

VII.

Ida in Peter Kosem sta praznovala v velikem slavlju svojo ženitnino. Velika soba je bila natlačena gostov. Dr. Glück s Karrom in Pinkelesom so bili seveda tudi med njimi. Delavcev in delavk je bilo posebno mnogo. Novi nauk se je bil že precëj razširil med nje, hrepenenje po boljših, slobodnih časih jih je pripravljalo za zvezo; sovraštvo do trinogov, to je do onih, ki imajo kaj oblasti ali imetka, družilo jih je in spajalo. Nekdaj so se ljudje vnemali za razne stvari, kakor za slobodo, za napredek, za omiko, za uživanje. Na zastavi, katëra vihra socijalističnim delalcem v boj, pa je zapisano s krvavimi črkami: *Z a k r u h , z a ž i v l j e n j e !* Rešiti in ohraniti si treba obstanek življenja. Lakota in revščina lastna in družine njegove pa jim rodi mnogo strastij, hujših in silnejših, nego karkoli drugega. Koder si z bledih, upalih lic, katerim se pozna glad in trpljenje, izbrisal še jedino upanje prihodnjega življenja, tam ti v znamenju lakote riše strast neizbrisna znamenja sovraštva, želje po maščevanju, krutosti in divjosti.

In žal, Kosmovi svatje so pričali, da že umevajo, kaj zahteva od njih socijalizem. Burno in strastno se je slavilo ženitovanje. Ponosno je sedela Petru ob desnici njegova, v mestnem uradu ž njim poročena Ida. Črni lasje so ji razpleteni viseli po plečih; rdeča obleka in rdeče cvetke v nedriji so govorile, da je žena socijalistova. Črno, živo oko, ki se je zmagoslavno oziralo po dvorani, hotelo je reči, da se ženski sili nobena druga ne more ustavljati. Peter je bil tudi vesel, ali vsaj zatrjeval je,

da je vesel. Seveda ni bilo to veselje tisto mirno, krotko veselje zadovoljnega srca, marveč le umetno razdražena slast, ki se nanagloma užge, za kratko dogori in se upepelí.

Samo jedna misel ga je nadlegovala: dom in njegovi domačini. Na ptujem slavi sam svoj veseli dan in ptujci so mu svatje. Pač drugačna je doma ženitnina! Stariši gledajo srečo mladih poročencev in se pomlajajo ž njimi; sorodniki in znanci častitajo novi zakonski dvojici, ki ju veže odslej posvečena vez do smrti. Kakor zlo skušnjava je odganjal te spomine, a ni jih mogel odgnati. Zdelo se mu je, da mu grozi ljuba rajna mati, da od žalosti omedleva zvesta teta. Prav v srce ga je zadel Pinkeles, ko mu je častitajoč prav to poudarjal, da je zapustil svoj dom, da se je odtrgal moško vsem vezém in da hoče odslej imeti vsakega za svojega, ki bi ž njim vred sovražil zatiralce zaničevanega delavskega stanú.

Kjer se veliko pije, tam se tudi mnogo govori. Vino je marsikaterega svata spravilo po koncu; govorov ni bilo ne konca ne kraja. Vsi pa so imeli jedno tvarino: revščino delavskega stanú in neizogibno potrebo bojne zveze vseh delavcev. Ida se je tudi nekaterikrat oglasila in razlagala, da morajo ravno ženske z vso silo delovati za take zveze, ker so uprav one najbolj stiskane.

«Ženska si mora tudi z rokami služiti svoj kruh in zato mora biti pripravljena braniti svojo pravico, če ni drugače, tudi z rokami, tudi s pestjo. Solze, pravijo, so naše orožje, toda s tem orožjem si ne priborimo slobode.

Jednakopravnosti z moškim spolom zahtevamo v vseh ozirih; zato pa moramo pokazati svojo moč. Brez strahu v boj! Izgubiti nimamo nič drugega, kakor sužni znak, ki ga nam je vtisnil sovražni duh, pridobiti pa vse. Slobodno si bomo volile moče, slobodno delale z njimi, jednorodne in jednopravne jim bomo v vsem, brez izjeme. Svet nas hoče imeti in gledati samo v ljubezni. Zvé naj, da znamo tudi sovražiti, vidi naj, da umejemo tudi maščevati se. Slobodno hočemo ljubiti, slobodno tudi sovražiti! To je naš namen!»

Tako je med drugim modrovala. Strasti in žganih pijač pijane so ji tleskale vzlasti ženske v dvorani. Odurni prizori, katerih ne moremo popisavati, pričali so, da so umevale razložena načela. Vse vprek je kričalo in med seboj so že nekateri ukrepali, kako bi nastopili proti svojim delodajalcem. Imeli so že načrte. Nekaj jih je hotelo takoj pričeti s silo in kar na kratko razdirati in pobijati.

«Hajdimo nad bogatine, ki se masté od naših žuljev! Pokončajmo jih!» slišalo se je izmed vpitja.

«Poderimo tvornice, kjer nas sužijo trinogi!» kričali so nekateri.

«Smrt vsem, ki se nam ustavljajo!» rohnili so drugi. Vladalo je grozno soglasje v dvorani. Med tem je vstal Karr, boječ se, da ne bi vzbujeno sovraštvo izgrešilo — vere. Težko je spravil v molk glasno družbo, a njegov krepki glas je prodril. Govoril je o tem, kar je bilo — rekel bi — vsebina vsemu njegovemu mišljenju in delovanju, namreč, da je vera samo sleparstvo, da je najhujša nasprotnica vsakemu slobodnemu dejanju, in da najbolj zavira živo zavest trpečih stanov. Ko je Karr tako govoril, delil je Pinkeles med svati knjižico «Vrnite veri pravo veljavo!», ki

je razvijala uprav te misli. Novih snovij za vzbujeno strast je podal Karrov govor. Kjer brez sramu vlada gola pohotnost, tam ni nobene stvari več svete zanjo.

V takem duhu se je slavila še dalje svatovska družba, brezverski začetek pregrešne zveze Petrove z Ido.

«Za vse so pripravljeni, in dobro je, da so naši prijatelji», dejal je dobrohotno dr. Glück veselemu Pinkelesu.

«Ne bil bi mislil, da se vse tako hitro razvije. Kmalu bode polom», odgovoril mu je žid in pristavil: «Vsakdo izmed teh, ki so tu zbrani, bode označeval naše nauke; kolikor mi je znano dosedaj, smemo jih šteti že do pet tisoč svojih, ki čakajo samo migljeja. V Ulmerjevi tovarni ni skoraj nobenega več, ki bi se že ne bil zavezal z nami; tudi drugodi jih je veliko.»

«Na vsak način morate, gospod Karr, nadaljevati svoj pričetni posel», nagovoril je Glück časnikarja, «za delavce potrebujemo listov, ki naj bi jih učili in branili, da se nam ne izneverijo. Tudi dobrih knjižic jim je treba o vseh zadevah. Francozi jih imajo kar na izber; tudi v Nemčiji jih je dovolj. To se mora presaditi k nam.»

Še več takega so se pogovarjali ti novodôbni delavski prijatelji; med drugim so tudi sklenili, da se skliče v kratkem velik shod, kjer bi se zveza še bolj utrdila in pomnožila. Dr. Glückov dotični predlog so vsi poslušalci sprejeli z navdušenjem; še bolj pa so pozdravljali Kosma, ki ga jim je pokazal za voditelja. Peter je bil že nekoliko vinjen in jezik se mu je že malo zalehtaval, ko je zatrjeval, da je ves svet delavčev. «Zemlja je naša; ker so nam jo trotje ukradli, zato jih moramo kaznovati. Delavec je jedini kralj, delo daje oblast, delo daje pravice, in kdor

ni delavec, nima oblasti in nima pravice. Vse je naše!»

Pretrgano je govoril te besede; tu pa se nakrat odpr  duri in v sobo vstopi nekaj stražnikov. Za trenutje vse obmolkne, toda nato plane vse kvišku in s samokresi v rokah so si morali stražniki delati pot.

Pred Petrom se ustavijo.

«V imenu zakona vas vabim, da idete z menoj», reče mu prvi in ga hoče prijeti. Toda Peter skoči v stran in zakriči: «Kaj sem vam storil?» Delavci se strnejo krog njega in kažejo s pestmi in vpitjem, da hočejo braniti tovariša. S povzdignjenim glasom zakliče stražnik, da bode rabil orožje,  e se mu ustavijo. Dr. Glück, Pinkeles in Karr so obstali kakor okameneli, prava  idovska strahopetnost se jih je lotila. Polagoma se ojuna i odvetnik, nagovori stražo,  e , naj ne delajo ženinu poročni dan sitnostij in naj ne spravljajo cele družbe v sramoto.

«Malo pijan je, in zato mu je ušla morda kaka neprevidna beseda; tega mu ne smete šteti v zlo. Sicer pa mora biti kaka pomota, ker jaz se ne spominjam, da bi se bilo kaj nezakonitega zgodilo», tako je jecljal. A stražnik se ni dal motiti in zopet je zahteval, naj se Peter pod  prostovoljno. Vse je bilo razburjeno in skoro bi se bili spoprijeli, ko bi se ne bil Pinkeles priplazil k Petru in ga nujno prosil, naj se ud .

«Ni  ti ne morejo, saj se bomo zato potezali in te urno oslobodili. Tudi nam bodeš mnogo koristil, ker bodeš veljal povsodi za mučenika. Stvar naša bode  e bolj zmagovala», hitel je govoriti vanj.

Peter se je podal. Ida ga je objela in kri ala, naj zapr   e njo   njim vred; srdito so rohneli delavci in vsi so s Petrom vred ostavili dvorano. Spremili

so ga do mestne hiše. Ko so stražniki s Petrom prestopili prag, stal je  e nekdo pri vratih; zloben nasmeh mu je igral na ustnah. Bil je Vocol. Nepovabljen je pri el na svatbo  e prec j kasno; nobeden ga ni ustavljal. On je tudi naznanil stra i, da se nevarne stvari govor , in dosegel je svoj namen: Petra so zaprli.

Delavci so hoteli   njim v zapor, in siloma so jih morali razgnati.  umna je bila tista noč po predmestjih. Pri več tovarnah so bila drugo jutro razbita okna; dve man ji prodajalnici sta bili popolnoma oropani in opustošeni; stražniki in delavci so na dveh mestih udarili skupaj. Dva stražnika in jeden delavec sta bila pri tem boju nevarno ranjena, ve  razgrajalcev so zaprli. Tak je bil konec  enitovanjskega veselja.

Ti dogodki so se takoj drugo jutro zvedeli po Dunaju; toda v velikem mestu z lepa ne vznemiri človeka taka novica. Velikomestni človek je  e vesel, da bere ali zve kaj zanimivega. Delavci so bili pa silno razkačeni, seveda je bilo ljudij in tudi brezvestnih listov dovolj, ki so zagovarjali njihovo ravnanje, in to jih je  e bolj u igalo. Pinkeles je imel lahek posel, da jih je potrjeval v svojih naukih in jim dokazoval, da se samo na tem temelju d   e kaj rešiti.

Tudi Ulmerjevo stanovanje je bilo napadeno. To a kamenja je razdrobila okna na ulico in se vsula v sobo. Ulmer je v prvem strahu vstal in  el proti oknu pogledat, kaj se godi na ulici. A hipoma ga zadene kamen v glavo; kri ga oblije, on zavpije in pade nezavesten po tleh. Pavla, ki je spala v sosednji sobi, je to slišala in takoj slutila, da mora biti kaka nesreča. Prva je bila pri očetu. Par kamnov je sicer  e priletelo skozi okno, toda ni se bala.

Pokleknila je k očetu in ga poklicala. Toda ni bilo nobenega glasú. A kmalu so ga vzdramili. Ko se je poulična druhal porazgubila, poslali so po zdravnika. Rana je bila dokaj nevarna, kamen ga je bil zadel blizu levega senca. Zdravnik jo je obezal in zaukazal, kako naj ravna jo ž njim. Pavla je bila vsa iz sebe. Ni se ločila od očetove postelje; po zdravnikovem naročilu mu je vedno z mrzlo vodo močila glavo, gledala mu v blede lice in zraven tiho in goreče molila, naj bi ji Bog ohranil ljubega očeta. Še bolj, nego smrti njegove, se je bala, da ne bi umrl neskesan, in kakor hitro se je zavedel bolnik, že mu je jela govoriti o dobroti božji, ki mu je ohranila življenje, da bi ga tem lože pripravila h kesanju. Lidija ji je pomagala. Mačeha Pavlina pa je neprenehoma jezila se in proklinjala hudobne napadovalce in samo to je hotela zvedeti, je-li so jih že dobili in koliko se jim morda prisodi kazni.

A, dasi je bila ta noč strašna za Ulmerjevo družino, prišlo je za njo še strašnejše jutro. Ob sedmi uri so se zbirali delavci pred zaprto Ulmerjevo tvornico. Kar jih ni bilo na ženitnini, zvedeli so šele sedaj, kaj se je zgodilo s Petrom. Pripovedoval jim je Vocol in sicer začetkom le posamnikom. A ko so tiščali vsi vanj, najpové vse natančno, začel je pripovedovati. Oziral se je okrog, češ, je-li varno; naposled je govoril slobodnejše. Pravil je, v kakšno neumno družbo je zašel Kosem in kako ga židje vedno hujskajo, da bi spravil delavce v nesrečo. Ko je povedal vse, kar se je zgodilo, zaklical je: «No, ali ni to največja neumnost, da bi se dali mi voditi takemu norcu? Ko zvé to naš gospod, gotovo odpusti zopet nekatere iz dela. Nikar se ne igraymo s takimi sleparskimi bedaki! Če hočemo

samim sebi dobro, skrbimo najpreje, da bode naš gospod z nami zadovoljen. Iz mestne hiše so mu že gotovo naznanili, da se njegovi delavci tako nespodobno vedó in da celó delajo proti zakonom. Zato pravim jaz, da pojdimo trije k njemu in se mu v vseh nas tukaj zbranih imenu izkažimo, da mi nismo taki in da nečemo z drugimi ničesar imeti opraviti.»

Nekateri so ugovarjali že med govorom, a drugi so pritegnili z Vocolom. «Nič časti nimate, da se mislite sliniti bogatinu», klical je nekdo. «Kot otroci bi se radi tožarili, menda zato, da bi vam gospod iz prijaznosti dal polizati kake ostanke», slišal se je drug glas. «Kaj je čast, reci mi no, kaj imam od te časti? Jesti mi je treba in za stanovanje in obleko, tega mi pa čast ne dá. Pamet, ne pa čast, pravim jaz», vpil je Vocol.

Ves pogovor je bil še na dvorišču. Ko so se tako prepirali delavci med seboj, prišli so še drugi, med njimi več vinjenih svatov s prejšnjega dné, in vpitje je bilo vedno večje. Vocol je bil na vsak način v manjšini. «Izdajica, nesramnik, lopov» in podobnih lepih besedij je cela vrsta letela nanj. Tu prihiti Ulmerjev sluga in pravi: «Grozno hudodelstvo se je zgodilo nocoj. Neznani hudobneži so s kameni napadli stanovanje našega gospoda in ga nevarno ranili. Gospa mi je naročila, naj vam povem, da bode ostra preiskava in da bode najhujša kazen zadela tiste, ki so to storili. Gospa pravi tudi, da misli na nekatere izmed vas.» Tu se začuje grozen krik: «Kaj? Nas dolži?» «Prav mu je, neusmiljencu; pravica se je izkazala; naj le trpí, da bode vedel, kaj se pravi trpeti; škoda, da ga ni popolnoma shladil!» Na vso moč je poskušal sel prevpiti tako kričanje; prosil

jih je, naj ga poslušajo  e jeden trenutek, da jim ima  e nekaj važnega povedati. Komaj, komaj so toliko potihnili, da se je razumelo njegovo nadaljno poročilo: «Gospa je ukazala, da se sedaj tvornica zapre. Na vratih se bode nabilo, kdaj se zopet otvori. Sedaj pojte lepo — — —»; dalje se ni razumelo. Nastal je grozen šum in vse vprek je klelo in zabavljalo. Tudi mirnejši so se razsrdili. «Saj sem vam pravil, da si nakopljete samo nesrečo in lakoto na vrat,  e boste poslušali te zvija ne zapeljivce», klical je Vocol, a nihče mu ni pritrjeval.

«Dela nam dajte, dela hočemo», klicali so mnogi. «Zakaj naj trpimo, ko nismo ničesar zakrivili? Dela hočemo», ta glas je zmagoval med množico, ki je drla po stopnicah. Vocelu se je slabo godilo. Hotel je sicer  e parkrat pridobiti vsaj nekatere delavce za svojo misel, a skupil jo je. Vinjen hrust ga je prijel za prsi, vzdignil ga in treščil ob tla. «Sedaj se steguj, priliznjeni ma ek,  e te je volja!» «Po njem in ubijmo ga, izderimo mu izdajalski jezik!» kri ali so nekateri, vendar so jih potolažili drugi, rekoč: «Dovolj ima.» Brsnili so ga na stran in dirjali naprej. Vocol je sicer dosti dobil; na glavi in na roki je čutil hude bolečine, vendar se je kmalu pobral in jeze pene  se ostavil dvorišče. Ko je vstal, čutil je, da mu je omahnila roka; bila je zlomljena. Jezi se je pridružil strah, kaj bode sedaj; moči so ga zapuščale in komaj je stopil na ulico, sesedel se je na tla. Ljudje so ga obstopili in prenesli v bližnjo ve o, od koder so ga kmalu prepeljali v bolnišnico.

Pri tvornici je bil šum čim dalje večji. Delavci so sneli vrata v delavnice in tu se je pričelo divje gospodarstvo. Kar besni so se vrgli na stroje in jih raz-

bijali, deske lomili,  e na pol dogotovljene omare, mize, postelje in drugo opravo trgali narazen in jo metali vsak-sebi. Ta je metal parkete proti stropu, drugi s sekiro razbijal po tleh, tretji izkušal prelomiti kako lepo stranico, cele gruče pa jih je viselo nad stroji, bijo  in ru e  na vse strani.

«Dela! dela!» je odmevalo po vsem poslopju kot strašen bojni klic, ki jih je vnmel za uničevalni voj in jim podkurjeval slepo razdivjano strast. Ta je za čudo naglo delovala in njeni uspehi so bili velikanski. Za nekoliko minut so bile delavnice kakor velika razvalina. Tudi ženske so razsajale. Ker so jim druge stvari bile pretežke, snemale so okna in jih metale ob tla, dokler se niso vsa do dobra razdrobila. Straža ni mogla veliko več rešiti. Kar se je dalo razbiti in potreti, bilo je  e potrto, ko je prišla. Proklinjajo  so se razšli razgrajalci, vseh tako niso mogli zapreti; le štiri, ki so  e najbolj divjali, odvedli so s seboj.

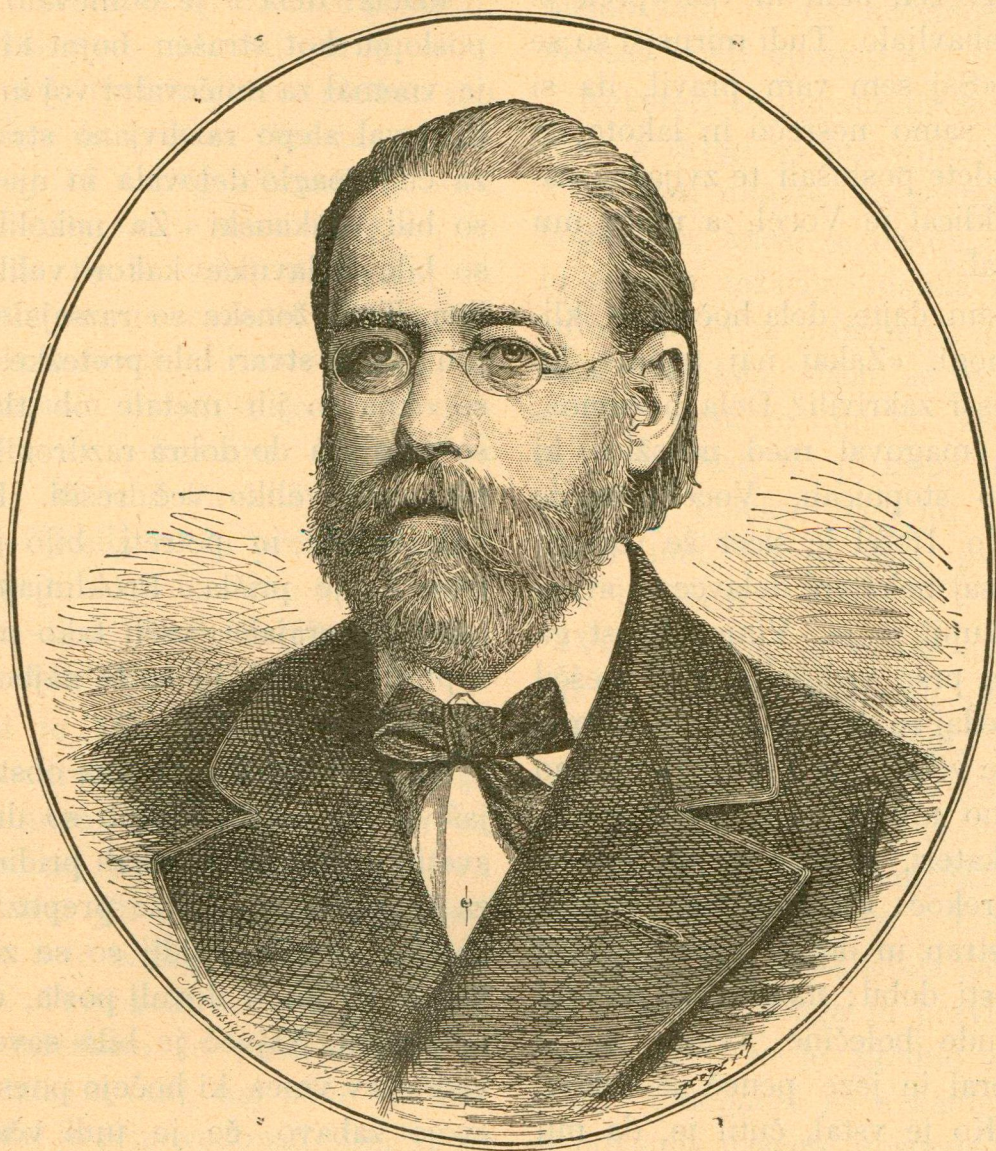
Ulico je kmalu za tem obstopilo vojaštvo. Na iskrih konjih so dragonci s svetlimi sabljami v rokah pridirjali, toda za tvornico je bilo  e prepozno. Velikanske množice ljudij so se zbirale, in vojaki so imeli dovolj posla, da so jih razganjali. Največ je bilo seveda radovednežev vmes, ki hočejo povsodi imeti svojo zabavo,  e je tudi včasih jako surova. ‘Zabavo na vsak način, bodisi tudi pri razvalinah ali na mori  u’, to je le premnogih geslo.

Pri Ulmerjevih je vladala groza in žalost. Seveda se niso upali povedati očetu, ker bi ga bilo preveč razburilo.  ena njegova je bila skoraj ob pamet. Divjala je po sobi gori in doli, vzdihovala in javkala, kakor bi šlo za življenje.

«Kakšna varnost je to! In mi smo plačevali toliko davkov pošteno in natančno,

ves dobiček nam je požrla država, sedaj pa tako skrbi za nas. Čemu ima pa sablje in drugo orožje? Postrelila bi jih sama od prvega do zadnjega — te pse krvoločne. O joj, kaj bode sedaj? Berači smo, pravi berači. Še moje dote je vteknil več nego polovico v novo tvornico, sedaj je pa vse šlo. Vse, prav

vse! Še nad me naj pridejo in naj me pobijejo, da ne bodem doživela sramote beraške. — Saj sem mu tolikrat rekla, naj jih trdo drži, naj pokori to predrzno in peklensko svojat z bičem. Ni me slušal, sedaj pa ima! Ta čarovna tercijalska hči njegova ga je podpihvala proti meni. Hinavka! O joj, kaj

Friderik Smetana, češki glasbenik. († leta 1884.)

bode?» Razne stvari so se ji pletle po glavi; čudno je bilo videti debelo ženo, ki je težko sopeč tako tarnala. Lidiya je bila pri njej in jo je tolažila, kakor je vedela in znala, a ni se ji posrečilo. Ko jo je pa spomnila Boga, razkoračila se je še bolj debela Ulmerica in je zarohnela: «Kaj mi kvasite o tem? Kdo mi povrne izgubljeni denar, kdo mi ozdravi

moža? Vaše besede so prazne marne. V tem vas ne potrebujem. Povejte mi, kako naj dobim v pest vso tisto nemaniško druhal, druge tolažbe nočem. Oj, jaz revica!» V tem je padla na naslonjač in si brisala pot s tolstega obličja. Solze ni hotelo biti.

Polagoma je zavladal na ulicah mir, ljudje so se razšli; pač pa so obstajali

mimogredo i Dunajčani in zrl  sledove divjega razdevanja.

Dopoldne so prišli nekateri znanci izrazit Ulmerju svoje sočutje in družini sožalje. Prvi med njimi je bil Lannerjev Gabrijel. Ulmer je bil tedaj zopet v nezavesti. Ko je mladenič videl bledega tovarnika in poleg njega lepo njegovo hčerko, ki mu je z udano ljubeznijo mo ila glavo, omililo se mu je pri srcu.

Ves v sočutju je vprašal:

«Kaj ne, gospica, da se kmalu povrne zdravje očetu?»

«Kakor Bog hoče. Upam vendar, da  e ozdravi ljubi oče», odgovorila mu je in le malo privzdignila oči k njemu.

«Ali ste jako razsrjeni nad hudobneži, ki so storili nocoj in danes vaši hiši toliko gor e?»

«Ni . Bog vé, zakaj nam je to v prid, njegovi skrbi in ljubezni se izro am popolnoma.»

 ude  se je pogledal Gabrijel Pavlo po teh besedah. Zdelo se mu je, da za neskončno presega ta deklica v svojem junaškem pogumu in svoji neupogljivi udanosti njega, dasi moža. Poklonil se ji je in počasi rekel: «Pavla, jaz vas občudujem in rad bi se navzel tega duha, ki ga imate vi. Zdi se mi, da bi si umiril svoje težko srce. Dovolite mi samo  e jedno vprašanje tu ob postelji vašega nesrečnega očeta: «Ali se ne bojite za prihodnost,  e pomislite, da vaš oče gotovo niso zadnja žrtva razdivjanih ljudij?»

«Ne bojim se, gospod Gabrijel, zase. Bojim se pa za tiste, ki bodo v tej prihodnosti imeli samo posvetno upanje in jedino le pozemeljsko orožje. Morda res pride kaj hujšega, toda po božji previdnosti bode gotovo le zato, da se slabo uniči in da se dobro pokaže. Po vsakem viharju sije lepše solnce, nego

je sijalo pred njim. Samo gor e tistim, ki v tem viharju ne bodo imeli varnega krmila, ki ga daje krščanska vera srcu človeškemu. Gospod Gabrijel, mislite-li na to?» živo mu je pri tem pogledala v resno moško lice. Gabrijel pa je odhajajo  dejal: «K vam se pridem  e učit. Upam, da me naučite pravega življenja.»

Ko je odšel, sklenila je Pavla roki, oči uprla kvišku in polglasno je zašepetala: «O Bog, odpri mu oči in pokaži mu v sebi rešitev vseh vprašanj in vseh ugank našega revnega življenja!»

Po nasvetu zdravnikovem so dobili usmiljeno sestro k bolniku. Neizrečeno je bila tega vesela Pavla, vzlasti, ker je tako zelo želela dušnega zdravja svojemu očetu. Dela je imela dovolj, ker je morala sprejemati obiskovalce.

Pavla je bila pri vsem tem mirna. Res se ji je hudo zdelo, da toliko nesreč ob enem zadeva njeno družino, vendar pa se je tolažila, da jo morda ti časni kri i privedejo do boljše sreče. Smilil se ji je ljubi oče iz srca; tudi za ma eho se je bala, da ne zbol i. Saj je ljubila oba prav v zmislu četrte zapovedi.

Usmiljenka, ki je stregla bolniku, tolažila je deklico po svoje. Pavla ji odgovori:

«Vse drugo bi  e premagala, najbolj med vsem me pa skeli, da se je storilo toliko greha.»

«Dobra gospica», odvrne sestra, «lepe so vaše besede. Veliko zlo je, kar so počenjali ljudje. Vendar menim, da tudi greh dopušča Bog iz višjih namenov. Ljudje naj bi spoznali svojo slabost in revo, pa zato iskali pomoči in rešenja v krščanstvu, v Kristusu. Videla sem mnogo umirajočih ljudij. Pa kdorkoli se je v poslednjih urah oklenil našega Zveličarja, umrl je mirno in srečno;

kdor je pa zametoval tolažbo naše vere, umrl je obupno. Spominjam se zlasti jednega slučaja. Pred nekaj leti smo imeli v naši bolnici za smrt bolnega gospoda. Bil je jako učen; zdi se mi, da je bil profesor na vseučilišču; pisal je tudi knjige. Imel je posebno sobo; jaz sem mu stregla. O Bogu začetkom ni hotel ničesar slišati; kakor so pravili, tajil je v svojih spisih Boga in z vso svojo veliko učenostjo pobijal verske resnice. Molila sem sama in tudi druge sestre so molile zanj, da bi se izpreobrnili. Bolezen je bila huda, vedno hujša, vendar ga nisem smela niti spomniti več, naj se spravi z Bogom. Nasprotni postelji sem mu morala pripraviti veliko omaro, tam sem mu po njegovem naročilu nastavila vse knjige, katere je spisal. Bilo je veliko debelih knjig, krasno vezanih, tako učenih, da jih jaz nisem mogla kar nič umeti. Bolni gospod se je ž njimi hotel tolažiti. Oči je imel vedno vanje uprte in često sem mu morala to ali drugo knjigo dati v roke, ali prebirati mu po vrsti njihove naslove in še marsikaj drugega iz njih. Smilil se mi je bolnik, ki je tako željno iskal miru v svojih spisih. Res mu je velikokrat, ko sem mu brala, zasijalo oko in nekak dobrohotno-turoben smeh mu je zaigral na ustnah. Toda ta tolažba mu ni trajala dolgo. Vedno redkeje je gledal v svoje knjige, vedno redkeje zahteval, naj mu berem iz njih. Videla sem, da se jih polagoma naveličuje. Često mi je dejal, kažoč nanje:

«Glej, tu notri sem zakopal svojega duha; vse svoje moči sem pri tem izrabil in sedaj se mi zdi, kakor bi se norčevali iz mene ti otroci mojega uma. Če zahtevam, naj mi odgovoré, čemu sem živel, zdi se mi, kakor bi se mi režale v lice te, z mojim trudom spisane knjige. In ko me zagrebó, kaj

potem? Pač — slava moja bode večna. Da, večna: a kaj bode to hasnilo meni, meni?» In vselej tedaj sem mu morala zagrniti omaro, čemerno se je potlej obrnil v stran in — obmolknil. Nekoč, ko mi zopet prične tako tožiti, odgovorim mu: «Čujte, dragi gospod, in ne zamerite preprosti ženski, če se vam drzne kaj svetovati. Vaše knjige so sicer zelo učene in veliko modrosti je v njih, toda na ta vprašanja, za katera vi hočete odgovora, vam ne bodo odgovarjale. Na ta vprašanja dobite odgovor samo v jedni knjigi na svetu.» — «V kateri?» vpraša me bolnik. — «Jaz vem zanjo in prinesem vam jo; samo obljubite mi, da je ne zavržete. Preje morate slišati, kaj je zapisanega v njej, potem sodite, je-li niso njeni odgovori jedino pravi!» Prikimal mi je; jaz stopim nato hitro k steni, snamem razpelo in mu ga dam v roke, rekoč: «Tu imate tisto knjigo, ta je odgovor na vsa vprašanja.» Bolnik je ostrmel; ni se branil; jaz sem mu pa pripovedovala, naj bere v tej knjigi, kako reven je svet, kako reven je človek, da mu je iz nebes sam Sin Božji moral priti na pomoč, da ga je moral učiti živeti in trpeti, in naposled umreti zanj. Dejala sem mu, kako nad vso to revščino človekovo in svetovo plove božji duh ljubezni in oslaja grenkosti, briše solze in jasni srca. — Tako sem mu pripovedovala, kakor sem sama slišala in brala stokrat, in rad me je poslušal. Ko sem mu jela pripovedovati, kako je pred to knjigo vsak človek neveden in neuk, kako mēdla je vsa človeška modrost v primeri ž njo, videla sem, da je živeje uprl svoje oko v Križanega in da mu je zablestela solza v očesu. Lehak posel je bil pozneje pripraviti ga za spravo z Bogom. Odstraniti je ukazal kmalu omaro s knjigami, križ pa je moral biti

vedno poleg njega. Rekel je, da mu popolnoma zadostuje križ za vse knjige sveta in da ga uči modrosti, katere preje še slutil ni, in učenosti, kakoršne svet ne pozna. Umiril se je in v skesanem upanju je zaspal za to življenje.»

Pavla je obrisala mokre oči in tiho je dejala: «Ljuba sestra, naučite še mojega očeta brati iz te knjige in vrnite tudi njemu mir, ki ga nima.»

«Bog ima srca v oblasti, prosimo njega!» odgovorila je redovnica in stopila zopet v bolnikovo sobo. Pavla je pa zamišljena odšla po svojih opravilih, tem živeje prepričana, da se življenja človeškega skrivnosti in zamotana dejanja umevajo vzvišeno in temeljito samo v krščanstvu.

Tudi drja. Glücka so precëj razburili dogodki prejšnjega večera in naslednjega jutra. Jako natančna poročila je imel o njih. Poročal mu je največ Pinkeles. Pisal je pisma sobratom in jih pozval v dogovor. «Na vsak način moramo podpirati delavce, da ne opešajo in se ne prestrašijo. Nekaj žrtev bodi, da le zmaguje naša stvar», tako je govoril polglasno, ko vstopi Karr. Mnogo sta se imela pomeniti, zato je bil odvetnik vesel, da ima časnikarja pred seboj.

«Najpreje mi povejte, kako po vaši izkušnji sodi Dunaj o teh dogodkih», vpraša Karra.

«I, nič posebnega. Pijani delavci, surovi in nevedni razgrajalci kažejo, kako je potrebna omika. Tako sodijo po največ naši izobraženci!»

«In kaj svetujejo?»

«Saj boste brali danes v časopisih. Srednjeveško temo mora pregnati svetloba omikanega veka. Streti se mora vse, kar nasprotuje napredovanju človeškega uma. Delavci so večinoma z de-

žele, kjer nimajo šol in kjer so vzgojeni v zastarelih načelih. Zato so taki. Država mora še veliko storiti; taki pojavi kažejo, kam jo je zavozila s svojim neodločnim, često nazadujočim postopanjem. To so nekako vse misli, ki se bodo danes trobile po vseh naših listih.»

«In verjeli jim bodo, ha-ha! Oj, to je dobro, da imamo vsaj časopisje, ki uči ljudi misliti, ha-ha!» Široko se je režal odvetnik, da so mu skoro solze prišle v oči. Karr pa je nadaljeval:

«V obče se govori in pisalo se bode tudi tako, da bi dobro urejena policija in vojaštvo morala skrbeti, da se kaj takega več ne zgodi.»

«Tedaj nobeden ne misli, da je to šele začetek novemu gibanju, ki ima razrušiti obstoječi red?»

«Nobeden, ali vsaj malokdo. Kdor bi trdil kaj takega, sme biti prepričan, da mu nihče ne verjame!»

«Izvrstno je to! Res je sicer nekam neugodno imeti tako druhal za seboj, vendar ne smemo prezreti, da potrebujemo moči in sile. Z lepa ne pridemo nikamor. In sila je pri njih in ž njimi. Uvidite, da se bode sčasoma tudi ta surova tolpa dala urediti in bode nastopala po povelju. O tem sem pa tudi prepričan, da se to ne bode dalo še tako hitro doseči. Takih živih krvavih in surovih pojavov naše socijalistične armade učakamo še mnogo. A to nič ne dene! Nekaj oken, recimo tudi nekaj tvornic, se slobodno lahko razruši; če pri tem par ljudij pogine, ni še nič hudega. Da le zmagujemo! Treba je pa, da jih ohranimo v strasti. Sedaj še niso vajeni in strah pred kaznijo ali smrtna nevarnost bi jim morda utegnili ohladiti sovraštvo in zmanjšati jezo. Zato moramo sedaj še bolj delovati. Nekaj takih môž, kot je Pinkeles, mednje, in vse je dobljeno!»

«Kaj pa z našimi jetniki, gospod doktor? Jaz sodim, da jim za sedaj moramo kako pomagati iz luknje. Nekateri so taki med njimi, da jih na vsak način potrebujemo.»

«Tudi sam sem že mislil na to. Za včerajšnji shod se bode že dalo kako izrezati jih; za tiste, katere je pa straža dobila pri razbijanju, bode pač težje;

vendar treba poskusiti vse, kar se dá storiti. Upajmo! Če pa ne bode šlo, imamo vsaj mučence. In to bode tudi pomagalo!»

V takih pogovorih sta kazala naša znanca, kako onadva umevata delavske neredne in zraven namen družbe, kateri sta se zavezala.

(Dalje.)

Med valovi življenja.

(Povest. Spisal Dobrávec.)

(Dalje.)

Dogovorili sta se s hlapcem Jožetom, da pojdeta prihodni dan peš čez polje v bližnjo vas Ločnice, ki leži prav pod kršnim hribom, kateri obroblja trnovski gozd. Jože se je že pohvalil, da vé za najboljšo in najlepšo stezo, po kateri se hodi kakor po mahu. Hlapec je bil doma iz Ločnic in s ponosom je govoril o svojem rojstvenem kraju. Bilo mu je v posebno čast, da obiščeta gospi vas uprav tedaj, ko ji bode spremljal on sam. Jože je bil zvest služabnik, svojemu gospodarju udan v vsem, kar je prav. Nekoč ga je opazil Videnski, da ima v roki molek, in se mu posmehoval, češ, kaj hoče z ono verižico. Kratko in samosvestno mu je tedaj odgovoril Jože:

«I, kaj? Vi molite in gospôda sploh moli na bukve, jaz pa na molek. Tako je.» Videnski se je obrnil molče proč, in tudi Jože je šel v drugo stran ter prebiral jagode. Odtlej ga ni več nadlegoval zastran molitve.

Veselo je korakal drugi dan Jože z «gospodičnama», kar je posebno poudarjal kakor svest si svojega dostojanstva, po polju v rojstveno vas Ločnice. Dekleti sta vzeli s seboj pušico za nabiranje rastlin, kar se je zdelo spremljevalcu samo zmota in potrata časa. On bi jo bil vrezal kar naravnost v vas, pokazal jima cerkev, šolo, lepše hiše, da, tudi svojo rojstveno kočbo bi

jima hotel pokazati. Saj je včasih slišal, da gospôda, ki zna slikati, rada ogleduje bolj revne kočbe in jih potem lepo zriše na papir, kar se menda potem prodaje. Tako je skromno mislil Jože in dobra se mu je zdela že sama misel; kako bi bil vesel, ko bi videl domačo hišo na papirju, pa Lucija da bi jo narisala! Vidi ni tako zaupal, bila mu je preotročja.

V take misli zatopljen še ni opazil, koliko so že prehodili. Stopal je čisto toliko naprej, da sta ga deklici težko doklicali; kraj jima je bil zelo povšeči. Opazovali sta njegovo lego in krasno okolico. Med gostimi vrstami sadnega drevja in med zelenimi plotovi na desno in levo se je vila steza bližnjica v vas.

Vida je prva svetovala, da bi se oddahnili v prijazni senci. Kmalu sedeta v mehko travo. Tudi Jožeta pozoveta, naj se vrne, kar je storil prav rad; saj je vedel, da nosi v košarici marsikak dober grižljaj. Izvrstni «pikolit» mu je provzročal težke sline v ustih že med potoma; steklenici menda nista bili prav do vrha napolnjeni, zaradi česar se je glasila dobra kapljica celó na Jožetovem hrbtu. Kar je dobro, je povsodi dobro.

Sedeli so dobršen čas in se krepčali z jedjo in pijačo. Jože je že odmašil drugo steklenico, tako se je vsem trem prilegal slastni «pikolit», ako tudi se

ga je Jože izprva nekam sramežljivo branil, češ «saj ni treba». Deklici sta opazovali lepo prirodo. Nikogar nista slutili v bližini. Kar zaslišita za bližnjim plotom močan moški glas, ki je odmeval v splošni tišini uprav grozno. Rekal je nekdo za svojo zabavo najprej v ruskem izvirniku in potem v slovenskem prevodu prvo kitico pesmi:

Kar mnite vi, to ni priroda,
Teman, brezdušen ni obraz...

Pač so različna čustva prešinila mladi deklici, ko jima je hotel nevidni glas na mah uničiti dosednji pojem o prirodi. Vida je že zinila, da bi z neugnano nagajivostjo odgovorila: «Kaj pa, kakor brezdušen obraz je priroda!» Vendar je prej svetovala Lucija, da bi šli pogledat za plot, kdo je. To je tudi obveljalo. Pospravili so hitro svoje reči in šli ob živi meji. Jože je stopil naprej in se skoro ustrašil, ko je prišedši na konec nenadoma ugledal pred seboj učitelja Jaromila. V jedni roki je imel debel zvezek, v drugi pa je tiščal list papirja in svinčnik. Tudi njega je iznenadila ta prikazen, vendar, ko ga Jože spoštljivo pozdravi, pokloni se tudi on gospodičnoma in poprosi oproščenja, če ji je morda motil in če sta se ga ustrašili. Deklici res da nista pričakovali takega govornika, vendar odgovori Lucija:

«Nasprotno! Oprostite, gospod, mi smo vas motili. Ne zamerite!»

Ker se niso poznali bliže, krenili sta gospici z Jožetom naprej v vas; Jaromil je pa zopet odprl zvezek ruskih pesmij in prestavljal: «Kar mnite vi...» Toliko so ga le zmotili, da ni mogel več prav zbrati mislij. Ker sta mu bili gospici od daleč znani, ozrl se je za njima in se spomnil — Mlakarja. Nehoté se je nasmehnil, pa ne iz zlobnosti — te mož ni poznal —, marveč zato, ker je vedel, da je Mlakar v vasi, in se utegne še danes kje sestaniti s to zanimivo dvojico. V trgovskih rečeh je imel mnogo opravila z vaškim bogatašem in veletržcem Hmeljarjem; kadar je utegnil ostaviti posle v tovarni in na domu, prišel je k njemu v Ločnice.

Kakor bi hotel odpoditi sitno muho, zamahnil je Jaromil z roko in jo zavil

pod hrib med gosto vrbje, kjer šumlja bistri potok in ptički ubirajo svoje pesmi. Tam bode pač v miru zbral duha in se zagledal v imenovani Tjutčevov umotvor.

Lucija in Vida sta si ogledali cerkev, pokopališče in šolo, in naposled po Jožetovem nasvetu stopili na vrt Hmeljarjev. Tu srečata Ivana Mlakarja, ki se jima takoj pridruži in ji ustavi. Z gostilničarjem ji kratkočasita, vodita po Hmeljarjevem pohošju, kjer si gospodar ni dal ubraniti, da bi ne postregel prav gostoljubno. Le prekmalu se je približal čas odhoda. Ivan se gospicama ponudi za voznika, kar sprejmeta drage volje, le Jožetu ni bilo povsem prav. Kazalo mu je namreč hoditi peš v Ploče. Seveda izkuša vsakdo srečo drugih obračati tudi sebi v korist, če je le mogoče. Zato ga je Lucija potolažila, dovolivši mu, da obišče mater.

Skoro ustraši se Ivan, ko zvé med potoma, da moških v Pločah ni doma. Zdelo se mu je nespodobno stopiti v tem času v vilo. Nekoliko po ovinkih jima pove, da se moži Pavarjeva Olga. Stvar je neki že dognana. Tratnik se kaže, da je prav zadovoljen. Vida ga je poslušala mirno, skoro malomarno. Niti barve ni premenila v licu, le, ko je nehal, pokazala se je v potezah njene obraza senca nevolje.

«Ali pa veste, gospod», reče, «da bomo imeli tudi pri nas svatbo?» Rekši pogleda Lucijo po strani.

«Ne vem še, gospica; morda —»

«Morda bi uganili!» seže mu Vida v besedo med tem, ko Lucija s težka skriva zadrego. Deklica, katero je Ivan nevedoma užalil, hotela mu je takoj vrniti «milo za drago».

«Morda pa bi uganil», reče Mlakar navidezno brezčutno, pogleda Lucijo, a videč, da ga ostro motri oko užaljene nasprotnice, ozre se strani in požene konja. Silen oblak prahu se je vzdigal za kolesom. Tam, kjer se cepi pot od ceste v Videnskega vilo, ustavi voz ter se ljubeznivo, toda hladno poslovi.

Sam s seboj nezadovoljen krene proti domu. V mislih je smešil samega sebe, lastno srce je silil, da bi se iznebilo njene podobe. «Kaj mi je neki Lucija? Ali je

samo ona na svetu?» S takimi vprašanji si je belil glavo, in vendar je ni mogel pozabiti. Ko je bil že blizu doma, srečal je Balanta na večernem sprehodu. Hudomušen nasmeh se mu pokaže okrog usten, ko ga opazi in povabi na voz, češ: Danes pobiram same take. Takoj mu je povedal, koga je vozil. Balant se mu je smejal prav iz srca, misleč, da vsaj ni sam s tako slabo srečo.

«Kaj pa počneš sedaj, Ivan?» vpraša ga šaljivo.

«Premišljeval bodem nekdanjo srečo in sanjal o prihodni», odgovori ta in se zasmeje.

«Vidiš, to je usoda vsakega starega samca», reče Balant, in moža se ločita.

VII.

Povsodi so že govorili, da je šel pl. Videnski z Lahom v Italijo, kjer mu je ta razkazal svoje posestvo.

Oba sta se vrnila zadovoljna v Ploče. Derossi je zjutraj in zvečer nadaljeval v sobici svojo podobo. Le bodočemu tastu je pokazal o neki priložnosti načrt, kateri mu je jako ugajal. Podobo je namenil v darilo Luciji v dan zaroke. Ta dan se je bližal. Dogovorila sta se z Videnskim, da se bode vršila zaroka rojstveni dan nevestinega očeta. Zato je kapitan večkrat pripravljaval svojo hčer, da bi ji mogel bolj na gladkem povedati svoj in Derossijev namen; Lucija se je pa vselej skrbno izognila, ko je slišala, na katero stran so zazvene strune. Neki večer — bilo je samo dva dni pred očetovim rojstvenim dnem — prijel jo je resno tako-le:

«Lucija, jaz mislim, da bi ne bilo napačno, ko bi se možila. Vem, da si tudi ti že mislila na to, in nikakor ni odveč, če ti povem svojo željo, da se to zgodi kmalu. Saj ti je jasno, da nisem prijatelj dolgemu govoričenju in opisovanju, ki še ob koncu ne more razodeti prave misli. Gotovo si misliš, koga bi rad, da vzameš?» Lucija je stala zardela pred očetom. V tem trenutku sama ni vedela, kaj bi ukrenila. Dostikrat je že premišljala svoj položaj, vendar ni mogla sedaj do pravih besedij.

Molčala je dolgo časa in nepremično zrla v raznovrstne podobe rdečega namiznega prta. Toda v podobah ni našla ničesar, kar bi ji utegnilo pomagati iz zadrege. Oče je nadaljeval:

«Morda hočeš tajiti, da nisi še mislila na Derossija? Ti potuhnjenka, ti! Take, take ste!» pokara jo lahko, in prijazen posmeh se mu pokaže na zaraslem licu. A dolgo se ni smejal. Na njenih trepalnicah se je zalesketala solza, podobna svetlemu biseru v žarkih velike svetilnice, in se potočila na rdeči prt. Lucija je zakrila obraz z rokama in se sklonila na svojem stolu. Zaihtela je kakor otrok, ki ga siliš od matere.

«Ljubi oče, še vselej sem vam povedala, karkoli sem mislila. Oče, v tem vam ne morem pritrditi», govorila je na pol v joku.

«Torej ne maraš zanj?»

«Ne», reče odločno in si še bolj zakrije obraz kakor hoteč skriti se očetovi jezi.

«Grom in strela! Dekle, kaj je pa to? Mari misliš, da se bodem jaz menil za tvoje muhe! Derossi sam mi je pravil, da mu nisi nasprotna; sedaj pa praviš: Ne!»

«Oče, saj ne trdim, da ga sovražim», opravičuje se hči. «Ljubezniv mož je, in marsikatera bi bila srečna z njim: jaz ne morem biti. Derossi nima srca, ki bi se vjemalo z mojim, on nima nobene vere. Iz njegovih očij plapolata sama strast, in bojim se, ko ta strast izpuhti, da bi bila jaz nesrečna žrtva neprevidnosti.»

«A, kaj vera? Morda hočeš biti tercijska? Predobro te poznam, da svetohlinka nisi. Vera je danes postranska stvar. Dovolj je, če mati uči otroke spoznavati Boga, ne da bi si še oče ubijal glavo zastran tega. V zakonu je prva in poslednja stvar ljubezen. Derossi, mislim, da je je pač vreden.»

«Oče, — srca ne morem in nečem siliti. On je drugačnega mišljenja, torej tudi drugačnega srca kakor jaz. On ima prazno srce, on nima vere, zato ga jaz prav ljubiti ne morem.»

«Zato, ker si neumno ženišče in ne poznaš svoje sreče. Že vidim, da so ti zmešali pamet. Kaj vendar hočeš?

Derossi je pameten mož, ki vé, kaj dela in ti lahko poda srečo. Dekle, slušaj me!»

«Oče, ne morem; premišljevala sem, pa ne morem, njega ne morem.»

«Lucija, ti se bodeš kesala», reče nevoljno kapitan, vstane in gre k skupni večerji, ki je bila napravljena, kakor po navadi, v hladnici na vrtu. Derossi je že čakal z Vido. Dasi nerada, pridružila se je tudi Lucija.

Mesec je jadral na jasnem nebu, milijoni zvezd so lepšali neskončni svod s svojo svetlobo. Vendar družba v hladnici ni opazovala čarobne noči. Pogovor se je sukal zopet ob umetnosti. Pozneje je pa Videnski nalašč zasukal neko vprašanje, in kmalu so bili v toku dandanašnjih nazorov o človeku in njega namenu.

Potrpežljivega bralca ne bomo dolgočasili z visokimi mislimi, katere sta razvijala Videnski in Derossi. Tudi — po pravici povemo — da nam nedostaje sposobnosti za presojanje njihovih problemov, in naposled je za našo povest stvar premalo važna; povemo le, da je kapitan dosegel, kar je namerjal. Derossi je rekel, da je njemu svrha življenja udobnost, pridi od koder in kakor koli, vera je pa največkrat le zadržek. Lucije ni pogledal v tem trenutku, upal je pa, da polagoma tudi ona prizna te nazore.

«Tako je, tako», hiti Videnski, «vse drugo je sleparija.»

«Samo da vas ne sliši kapelan Krajec», podraži ju Vida.

«Kaj bodo ti ljudje, ki so prodali svojo pamet! Kdo se dandanes med omikanci še zmeni zanje?»

«Meni pa ugaja Krajec, dasi ne verujem njegovih trditev. Njegovo dokazovanje je mirno in stvarno», poudarja Videnski.

«E, kaj bi tisto! Pamet je prodal, pa je», reče Derossi in se poslovi. Mudilo se mu je k sliki. Še dva dni, in dovršena mora biti, sicer ne bode ugodnega uspeha.

«Torej vidite, oče, da je ta človek brez vere», oglasi se Lucija.

«Seveda, ti misliš, da le oni kaj velja, ki kakor Ivan Mlakar svetnike liže po

cerkvah. Taki so še najslabši, ker so licemerci», jezi se kapitan.

«Tudi jaz ne pravim, da so dobri vsi, ki imajo vero, le to pravim, da so boljši od onih, ki je nimajo. Če ima vero v srcu, lahko se poboljša; če je nima, pa ima pokvarjeno srce, kako naj se poboljša?»

«Ej, vrag vzemi vse tisto neumno klepetanje! Kdo je neki dober po takih mislih!» Tako se je srdil kapitan, ker ni mogel ovreči Lucijinih besedij.

Lucija je molčala. Zagledala se je v zvezdnato nebo, misli so ji uhajale tje preko hribca, kjer je sedel v pisarski sobi mladenič, ki bi znal očetu gotovo bolje dokazovati nego ona sama. Svetla solza se ji zopet zasveti v očesu. Nikdo je ni opazil; le sijaj nebeških zvezdic se je okopal v njej, predno je zdrsnila pozabljena na dvigujoča se prsa, od koder je puhtela nedolžna, zaupljiva prošnja do nebeških zvezdic in še više, više...

V svoji onemoglosti se radi spomnimo Onega, ki je vseмогоčen; On jedini lahko pomaga vselej.

V Poljani so se letos zopet pripravljali, da bi čim slovesneje sprejeli višjega duhovnega pastirja. Za prihodno nedeljo je oznanjena delitev sv. birme v župnijski cerkvi. Tudi Ivan Mlakar je imel letos več malih birmancev, kakor prstov na roki. Ljudje so se mu smilili, zato ni odrekel nikomur. Pavarjeva Olga ima tudi blizu vseh sosedov deklice. Celi teden se je šivilja trudila ob novem krilu za nedeljo, da bode mlada «kumica» čim lepša. Saj so že vse Poljanke in tudi Poljanci vedeli, da bode kmalu gospa Tratnikova. Kako različni so povodi, zakaj ljudje delajo dobro!

Vendar utegne bralca zanimati, če povemo, da Olgina živahnost in koketnost ljubi izpremembo, izpremembo tudi v ljubezni, če se more tako nazivati čustvo, s katerim se oklepa samosvestnega Filipa. Začetkom meseca je prišel v trg nov sodni pristav, lep mlad človek, gosposkega lica in plemenitega imena, katero je Olgi ugajalo mnogo bolj nego gorjanski Tratnikov priimek. Zato je našla na njem že do danes več kakor sto napâk.

«Olga, ti si preveč lahkomišelna», posvari jo Friderika.

«Sedaj imam še čas izbirati. Nečem, da bi se kesala, ko bode že prepozno. Ves svet mi je odprt», odgovori ponosno Olga. «Vzame naj ga le Vida iz Ploč, jaz ne maram zanj.»

«Vse je še mogoče», zašepeče sestra in odide. To prebiranje ji ni bilo prav.

Drugo jutro je štel pl. Videnski svoj osemindesetletni rojstveni dan. Okoli osme ure je že sedel v salonu. Prvi sta mu voščili srečo Vida in Lucija, takoj za njima je bil tudi Derossi, danes prav skrbno praznje oblečen. Tudi on stisne prijatelju roko in mu želi še mnoga leta sreče in veselja. Za trenutek izgine iz sobe, kakor da je kaj pozabil, in se vrne z neko zagrnjeno stvarjo pod pazduho. Odloži skrbno ono stvar, stopi zopet k Videnskemu, prime ga ljubeznivo za roko, pogleda Lucijo in začne:

«Moj mili prijatelj! Srčno sem ti hvalen za gostoljubnost, katero uživam v toliki meri pod tvojo streho, srčno te zahvalim za prelepo priliko, ko mi je bilo mogoče tako izborno zabavati se na slikovitih panoramah tukajšnje okolice. Žal, da moram v kratkem ostaviti ta kraj. Mnogo lepih spominov ponese s seboj, mnogo krasnih načrtov je osnoval moj duh v kratki dobi, ko sem bival v preprijazni tvoji družini, toda glavni predmet svojih študij sem vendar le dovršil pod gostoljubno to streho.» Rekši stopi po sliko, odkrije jo in nadaljuje:

«To-le sliko sem zasnoval in dovršil v vaši prijazni družbi.» Vsi so strmeli in opazovali zares dovršeno delo prave umetniške cene.

«Oh, kako lepo!» začudita se Vida in kapitan; Lucija pa, zagledavša na sliko sebe, in spoznavša namen slike, krene z očmi v tla in ne pogleda nikogar.

Lah nadaljuje:

«Deklica, katero vidite tukaj, upam, ni nikomur neznana; premišljuje, komu bi poklonila mično kito cvetja.» Slovesna tišina nastane v salonu o teh besedah. Snubitve v ti obliki se ni nadejal nihče; Derossi pa, svest si svojega

zaželenega uspeha, sklene že na pol radosten:

«Mili moj pobratime! Gotovo se ne bodeš protivil, ko bi gospica Lucija hotela meni pokloniti kito cvetja in s cvetjem, seveda, tudi srce.»

«Gotovo ne», reče Videnski navdušeno.

«Prosim prav ponižno, gospica Lucija!» vzdihne Lah, poklekne pred njo in ji hoče poljubiti roko, česar mu pa ona ne pusti, marveč se umakne boječe, potem odgovori iz početka sicer neodločno, pozneje pa vedno bolj samosvestno:

«Čislani gospod umetnik! Zelo vas spoštujem in posebna čast mi je, da smem, da morem z vami občevati kot s prijateljem. Zato mi je toliko bolj žal, ker vaše, res lepe ponudbe ne morem sprejeti. To mi bode, mislim, tudi sami pritrdili, da zakon brez ljubezni ne velja. Ne rečem spričo tega, da vas morda črtim, Bog čuvaj, preveč občudujem vas in vašo izbornost duhovitost. Več ne morem, ne — —.» Naprej ni mogla. Zalile so jo solze in bridko se je razjokala.

Takega odpora ni pričakoval nikdo, najmanj Derossi. Sliko je odložil k oknu, grizel jezno ustnici in gledal, kako bi se rešil iz neprijetne zadrege. Tudi Vida se je zbala Videnskega strahovitih pogledov in šla v kuhinjo. Lucija je ostala sama z očetom.

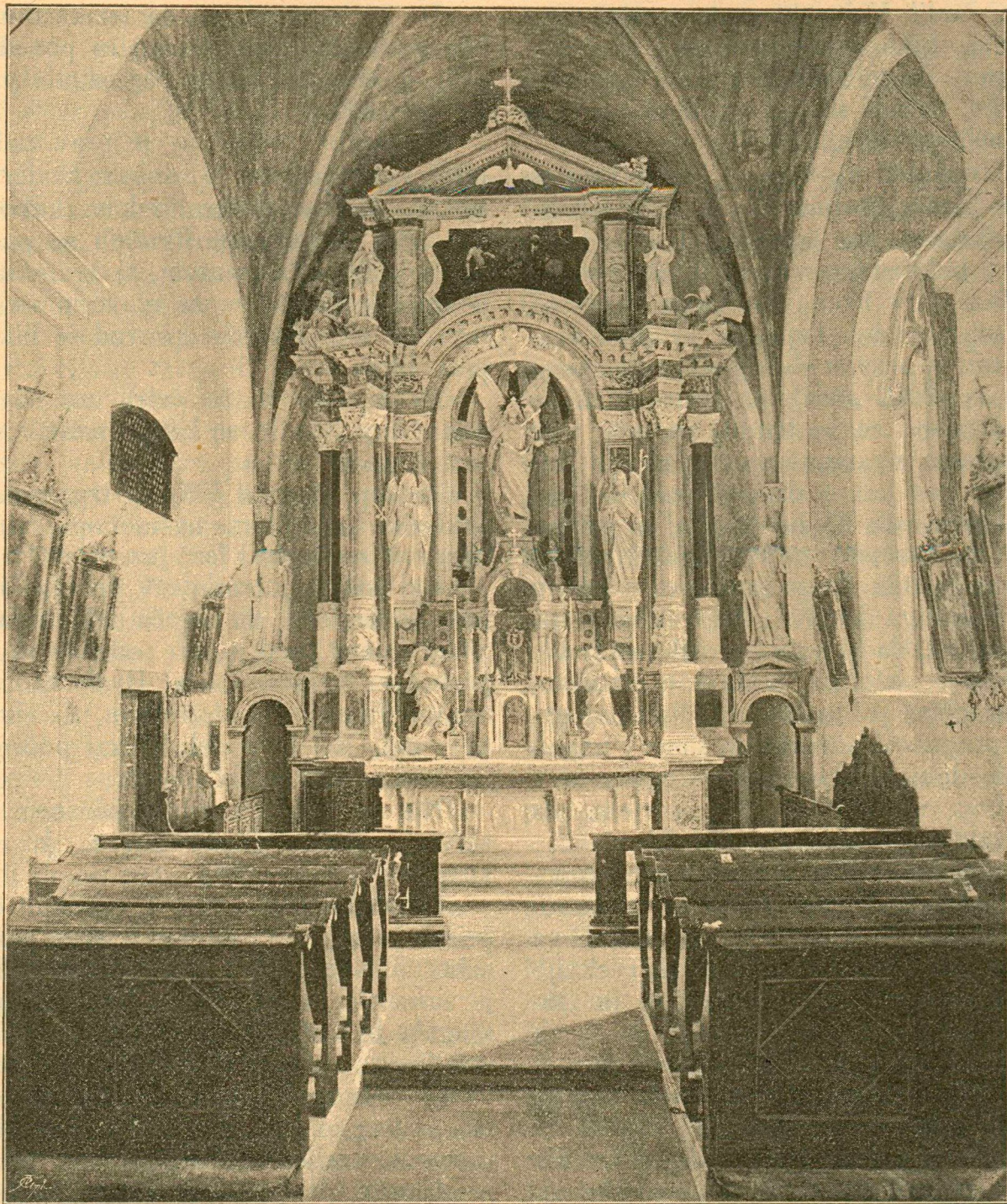
«Torej tako? Tako sramoto mi napravljajš?» začne on in globoko zasope, da bi tem bolj vpil. «Res lepa hči, lepa!»

«Oče, jaz ne morem drugače. Sama ne pojdem v grob», opravičuje se hči jokaje.

«Lucija, ti me stojiš mnogo, pa vse to rad prezrem. A da mi bodeš moje skrbi in mojo ljubezen tako vračala, kakor si začela sedaj-le, tega ne bi bil pričakoval od svoje krvi nikdar. Pa kaj pravim! Tvoja mati je bila pred mojitvijo ravno taka. Branila se me je kakor živega vruga; pozneje pa, ko se me je privadila, živela sva v najlepši zlogi, in še danes bi bila lahko živa, ko bi ne bil jaz onega nesrečnega dne — — — banket je bil pri namestniku, močno smo pili. Vesel in najboljše volje

sem prišel pozno v noč domov in jo našel jokajočo na oknu. To me je takoj nasadilo na kratko. Ko jo še vprašam, kaj ji je, vzdihne milo in ne reče ničesar. Navajena je bila tako, da je le s težavo razkrivala svoja čustva drugim.

Vjezila me je z molčanjem tako, da sem zarenčal nad njo kakor lev. Seveda pijača Reva se je zgrudila Drugo jutro so mi naznanili, da sem dobil hčerko, a izgubil soprogo. Močno me je bolela glava po šampanjcu. —

Veliki oltar sv. Mihaela v cerkvi na Blokah. (Po fotografiji.)

Vidiš, ti si ravno taka! Tri tedne imaš še odloga, da prav premisliš; potem pa, pomni: ne bodem imel hčere več. Menda tudi tvoja vera tako uči, da me slušaj, saj vero rada poudarjaš», zapreti ji oče jezno.

Slovesni dan se je začel za Videnškega prav nepovoljno.

Pred poldnem je prišel častitat tudi Ivan Mlakar in se je čudil, da je sicer vesela hiša danes nekam pusta in zapuščena. S kapitanom nista bila več

prijatelja kakor nekdanje čase; a ker ni prišlo med njima še nikdar do očitnega spora, držal se je Mlakar starih vezij in prišel voščit srečo, da ne bi z odsotnostjo morebiti še povečal mrzkosti med družinama. Ko je odhajal, vedel je, da je bilo vse skupaj odveč, in nič se ni čudil. Videnski ga je sprejel tako hladno, tako ledeno mrzlo, da, celo odurno, da je minulo Ivanu za vselej veselje, ozirati se kakorkoli si bodi na Videnskega hivališče.

V hladnici na vrtu je videl Lucijo, ki je tiščala predpasnik na oči in jokala. Le strahoma je pogledala vanj, mahnila z belo rutico v slovo in zašepetala: «Z Bogom!» Komaj da jo je slišal.

Dasi ni vedel, kaj se je zgodilo, vendar mu je pravila slutnja, da trpi uboga Lucija. Šele sedaj je spoznal, kako brezuspešno se je trudil, spraviti srce v soglasje z razumom: ona mu je bila vendar več kakor druge ženske. Hitel je domov, da bi ne zaostal s pripravi za sprejem nadvladike. Njegova naloga je tudi, da ga pozdravi v imenu rokodelskega društva; Tratnik se je pa pripravljaj, da bi izpregovoril nekaj besedij kot načelnik bralnemu društvu. Poleg njega je imela tudi Olga nalogo, da izpregovori pozdrav in sicer v imenu trških deklet. To mu je ugajalo prav posebno, saj sta bila dogovorjena, da se vzameta v nekoliko tednih.

Drugi dan še pred deveto uro so pokali topiči v Poljani. Pri drugem slavaloku v trgu so pozdravili prevzvišenega svetni dostojanstveniki, pred cerkvijo pa duhovščina. Nas poslednja ne zanima toliko, poglejmo rajši od te k onim! Tratnik se ozira skrbno, kje je Olga. Spravila ga je v ne malo zágato. Dolga vrsta belo oblečenih deklet in gospodičen je brez govornice, le Tratnik jih je spravil skupaj in pripeljal le-sem. To bi delalo še mirnejšemu človeku sive lase, ne pa njemu, ki bi skoro smel vprašati: Zakaj je ni?

Šolska mladina se že vrača počasi z učiteljstvom od prvega slavaloka, za njo pa se pomika nadškofova kočija. Bil je torej poslednji trenutek, ki je spravil Tratnika v take skrbi, da bi bil malone skočil iz kože. Že stokrat, to

lahko rečemo, snel je belo rokavico z leve roke, že stokrat jo je zopet nasadil, do kočije je bilo samo še streljaj daleč. Tu se prerije do njega upehana in zardela Pavarjeva Friderika, rekoč:

«Gospod Tratnik, Olge ne bode. Migreno ima.»

«Da bi jo vrag!» — na jeziku mu je bila rezka kletvica, «zakaj ni povedala prej, dokler je bilo še čas iskati druge govornice?»

«Oprostite, prijelo jo je prav zadnji hip», zagovarjala je dobra Friderika sestro, dasi je dobro vedela, kako iz trte izvit je zagovor. Tratnik se pa ni dal tolažiti. «Ta sramota, ta sramota!» je hitel, prijemal se za glavo in stopal sem ter tje. Seveda spreved je bil že prav blizu.

«Da bi bilo le še četrto ure, deset minut časa, pa bi se katera naučila govor, a sedaj —?»

«Prosim, gospod Filip!» izpregovori Friderika z lahkim nasmehom, videč njegovo zadrego. «Jaz, jaz —»

«Kaj hočeš, ljubo dete?» vpraša Tratnik, ko zagleda, da obrača dekletje njemu znani govor med prsti. «Sedaj je že prepozno, prepozno, oh! Hvala vam za trud!» Tako je bil že zmešan, da skoro ni vedel, kaj bi počel in kaj počenja. Friderika ga vendar prehitila:

«Ne, ne, gospod Filip; jaz sem se skrivaj naučila Olgin govor, jaz ga znam.»

«Friderika, ti si angelj», vzklikne on, prime jo za obe roki ter postavi poleg sebe, in vse je bilo v redu. Le Olga je zamerila sestri, da je Tratniku pomagala iz zadrege. Mislila ga je namreč ujeziti, da bi ne bilo treba drugačne ločitve. Mnogo truda za to itak ni bilo treba, ker je Balant še tisti popoldan razlagal užaljenemu Filipu, da gleda za drugim. Kajpada je Balant mnogo vedel o Olgi, kaj bi ne!

Popoldne tistega dne je bila zbrana po odhodu nadškofovem na hôtelskem vrtu zopet stara družba, le Mlakarja še ni bilo; pričakovali so ga pa vsak čas. Sodnik je sedel s tovarniškim vodjo pri posebni mizi, pridružil se jima je še notar in udarili so priljubljeni «tarok». Notar, dasi v drugih prilikah tako navdušen

Slovenec, govoril je s sodnikom laški seveda, ko je imel dobro «karto», ko so pa «taroki» šli v sosedovo ogrado, ali pa, če mu je sodnik, ki je igral nenavadno mirno, ujel celo «pagata», tedaj se je jezil slovenski: «Vi pa, vi, seveda, ker imate srečo!» Potem pa: «Signori, diavolo, faremo ancora tre giri!»

Mnogo mladeničev je poskušalo na kegljišču svojo srečo, tako da je bil tudi sicer nekoliko tesni vrt kmalu napolnjen.

Pri navadni mizi pa sedi poleg Balanta Tratnik. Bila sta v najživahnejšem pomenku. Na drugem voglu je sedel Jaromil, gledal zvesto v časnik in srkal malo merico pijače, dokler ga ni predramil vedno živahni Balant:

«Povej no, Jaromil, kako si spravil na voz oni dan pločanski gospodični?»

«I, kako? Jaz nisem bil prav nič zraven, vedel sem pa, da je tisti dan Mlakar pri nas. Kaj bi neki govorili o tem, ko je vse zaman? Slišal sem, da se je Lucija zaročila. Oni slikar, Derossi, ali kako mu že pravijo, izpihal jo je vendar; žal mi je, da je ni dobil kdo drugi, recimo: naš prijatelj —» V bližnjem kotu je sedel ptuj človek, po obrazu in noši Lah, ki je radovedno dvignil glavo čuvši ime: Derossi. Po njegovih rokah bi bil človek sodil, da je mož zidar, zavezano čelo je pa kazalo, da se je bržkone pobil pri delu. Tudi desno roko giblje nekam težko in pije z levico. Ptujcu ni mogla biti neznana naša govorica, ker je še vedno tako obračal glavo, da bi ujel kakšno besedo.

«Glej ga, glej ga! Kakor bi ga bili klicali», reče Tratnik, ko se prikaže visoka Mlakarjeva postava na vratih.

«Zdravi, gospoda!» izpregovori in stisne roko Jaromilu, onima pa samo prikima; Laha je pozdravil tiho, privzdignivši klobuk.

«Kaj se glasiš, Filipe? Ali se ti je že polegel žolč, ki ti ga je razburila Olga?» vpraša nagajivo Mlakar.

«Pst! Ivan», oglasi se učitelj, «molči o Olgi, da ne sliši Balant. Ne veš, da ima tudi on tu pravico govoriti?»

«A, kaj Balant, morda še kdo drugi», pristavi Mlakar in se smeje Tratniku.

«Morda tudi kdo tretji kmalu okusi slastni naš kruh», odreže se Filip in nadaljuje: «Ravno sedaj je povedal Jaromil, da se tvoja poroči z Derossijem. Slikar ti jo je vendar prevzel, pa ne bodi hud za to, veš.»

«Torej Lucija je vendar žrtva očetove samovolje», reče Mlakar, obrnivši se k Jaromilu.

«Tako sem zvedel», pravi ta. «Prej-le sem srečal kapitanovega hlapca, ki je bil nekdanj moj učenec. Ker veš, ljubi moj Ivane, da te imam rad, vprašal sem ga tudi, kaj je ž njo. Včeraj je bila menda zaroka.»

«Včeraj?», vpraša Ivan zateglo in jasno mu je bilo vse.

«Tudi jaz bi sodil, da dekle ne gre rado za onim kozjebradecem, o katerem trde, da nima prav nobene vere», dostavi še Jaromil.

«Saj je tudi Videnski nima», seže v besedo Balant.

«Zato se je pa navdušil za takega zeta», reče naglo Mlakar, misleč, da spravi družbo v kak resnejši pogovor.

«Ha, ha! Vidite, da mu je res za lepo slikarico», smeje se hudomušno Balant.

«Servus, amice», reče in mu ponuja roko.

«Solamen miseris socios habuisse malorum», oglasi se Tratnik, hoteč menda pokazati, da ni še zabil vseh klasikov.

«Da, da, servus amice», pravi tudi Mlakar in ponudi v šali roko Tratniku. «Ali ni šla tudi tebi davi trda za par? Morda si kaj boljši?»

«Oba jednaka, oba jednaka», smeje se Balant in stiska z obema rokama desnici svojih prijateljev. «Francika, Francika! Jeden liter na zdravje, tovarišije! Jaromil, kaj bi sameval! Primakni se, da zapojemo: «Prija'tli, zdaj vesel' bomo!»

Tudi Ivan je brenčal vmes, dasi nerad; Lah je pa odšel. Kazalo je, kakor da mu ne ugaja slovensko petje; vendar je odhajaje spoštljivo pozdravil goste.

(Konec.)

Solza.

Čekoča po licih biserna solza,
Človeškega srca verna hči,
Tolažbo in pokoj nesrečnim daje,
Sočutje zemljanom srečnim budi.

V zibelki naj mehki détece plaka
Z ročicami nežnimi mater kličoč,
Pretaka naj solze skrbna mati
Ob bolnem otroku bedèč vso noč.

Z obraza naj briše solze mladenič
V ptujini po milem domu tožèč,
V samôti naj skriva solze devica,
Ki nosi v srcu ljubezni meč.

Udarci trde usode naj možu
Izzámejo solzo iz mračnih očíj;
Na velo lice naj kane starcu,
Ko spomni se davno minolih dnij.

Srcé nam pretrese vsaka solza,
Katero rodi notranja bridkost:
Saj néma poslanka je čuvstev kipečih,
Ki zida od srca do srca si most.

Anton Medved.

Mračni hipi.

Mračno dušo, temne čase
Tudi jaz imam.
Zatopljen tedaj sem váse
In pohajam sam.

Sebe naj kakó umejem,
V hipih téh ne vem:
Ali naj se glasno smejem,
Ali plakam nem.

Savla tožnega se spomnim:
Hipe je imel,
Ko pod žaljem je ogromnim
Jokal in besnèl.

David strune je ubiral,
Kralju mečil žâl,
Zlobnega duha iztiral,
Ki ga je napâl.

Ptič na vejici zelêni,
Bodi David moj!
Kakor Savlu David, mênî
Milo ti zapoj!

Pesmi neče mi zapeti,
Odgovarja ptič:
Savlov mnogo je na sveti,
Davidov ni nič.

Anton Medved.

Moja bučela.

Brenčí, brenčí na pisan cvet,
Marljivo ubira ž njega med;
Cel božji dan se trudi,
Trenutka ne zamudi.

Prispevša iz roja močnega,
Iz družcev vseh se brž spozna.
Njen panj, ves poln dobrine,
Obleta hrib, doline.

Bučela vrla — Ive Ti,
Dobrávec moj, učitelj si,
Rojak in domu dika:
Vsa čast Ti in odlika!

Ne plašiš se težavnih sil,
Tvoj duh se vspenja smelih kril
Do znanja in modrosti,
Do vzorov in kreposti.

Zato bučela nam ostani!
Sam Bože dolgo Te ohrani!

Jaromir.

Slovenska domovina.

Žalostna gora na Dolenjskem.

Med sloveče božje poti Marijine na Dolenjskem spada Žalostna gora pri Mokronogu, katere sliko je objavil «Dom in Svet» v števil. 5., na str. 209. Precèj strma gora, na kateri je sezidana romarska cerkev, vzdiguje se na zahodnji strani mokronoškega trga. Raz goro je kaj lep razgled po vsi šentrupertski dolini. Od todi vidiš v nekoliki daljavi prijazni Šentrupert s prelepo gotsko cerkvijo. Nad njim opaziš njegovo najlepšo podružnico, Veselo goro z baziliko sv. Frančiška Ksaverija. Pred seboj na okoli našteješ še do dvajset različnih cerkvic, med katerimi ponosno gospodari Kum, najvišji hrib na Dolenjskem, s cerkvicama sv. Jošta in sv. Neže.

Na tej prijazni gori so sezidali verniki Mariji svetišče, da bi si izprosili obilnih milostij v revah in nadlogah. Kdaj so postavili cerkev, ne dá se natančno določiti, pač pa se misli, da okoli leta 1670.; znano je namreč, da je mokronoški grajščak Ivan Danijel Kaisal daroval l. 1675. cerkvi veliki oltar, ki je iz črnkastega marmorja. V oltarju je kip žalostne Matere Božje z mečem v prsih in mrtvim sinom v naročju; ta kip je izdelan posebno umetno. Obok nad velikim oltarjem je slikan s podobami žalostnih skrivnostij M. D. V sredi pa se vidijo menihi v sivi obleki, ki so sedmeri ustanovniki reda «Marijinih služabnikov» (servitov). Cerkev ima še štiri stranske oltarje. Sedanji gospod župnik J. Virant se mnogo trudi, da bi vso cerkev od znotraj še bolj olepšal.

Nekoliko nižje od cerkve na južnovshodni strani so svete stopnice, ki so bile postavljene okoli leta 1767., kakor nam spričuje latinski napis, vsekani v

kamen nad vrati. Leta 1872. pa so jih prenovili iz zapuščine mokronoškega župnika Kastelca. Stopnice so izdelane iz črnega marmorja, obok nad njimi pa je slikan s podobami iz Jezusovega trpljenja in vstajenja. Vrh stopnic je oltar sv. Križa.

Od svetih stopnic doli proti župnišču je sedem postaj, znamenj, ki predočujejo sedem žalostij M. D. Pet je zidanih, dve pa sta na presno slikani v zid pri svetih stopnicah. Slikal jih je l. 1862. po Führichu Matija Koželj iz Kamnika.

Na Žalostni gori je vsako mlado nedeljo shod, kamor pride vselej obilo romarjev. A največji shod je v nedeljo pred praznikom sv. Jerneja. Takrat se zbere tu gori več tisoč romarjev iz vseh župnij dolenjskih. Pa tudi mnogo Štajercev in Hrvatov najdeš med njimi. Veliko pride posebno še Belokranjcev in tudi Kočevarjev, da, celó zjedinjene Vlahe iz Žumberka vidiš tu v njihovih narodnih nošah. Nekateri prihajajo celó v procesijah s križi in cerkvenimi zastavami, pojoč lavretanske litanije in druge svete pesmi v čast blaženi Devici Mariji. Takrat je tu več svetih maš in pridig.

Da pa nimajo Dolenjci in drugi Slovenci zastonj tolikega zaupanja v Marijino pomoč, potrjuje nam obilo zahval in slik za uslišane prošnje, ki visijo po stenah okoli velikega oltarja. Te nam pač spričujejo, kako obilnih milostij in dobrot je že od nekdaj delila vsem, ki so jo častili in prosili na Žalostni gori.

I. Šašelj.

Grad Krupa v Beli Krájiní.

Na strani 136—139 je prinesel «Dom in Svet» kratek opis in sliko grada «Podbrežja» v Beli Krájiní, ki je last

gospoda Rudolfa barona Apfaltrerna. Danes pa nam podaje sliko drugega gradú iz Bele Krajine, ki je last istega grajščaka, in sicer grad «Krupo» v semiški župniji.

Sezidan je na desnem bregu potoka Krupa ali Kropa, po katerem je dobil tudi svoje ime, nekako v sredi med Metliko in Črnomljem, uro hodá od Semiča. Bil je svoje dni, kakor nam pripoveduje Valvasor,¹⁾ last Krupskih gospodov, ki so bili istega rodú, kakor grofi Ursini-Blagey. Valvasor omenja posebno Ano grofinjo Krupsko, omoženo Ortenburško, ki

je ustanovila avguštinski samostan v Ljubljani, župnijo v Radovljici in mekinski samostan, v katerega je tudi vstopila. Kasneje so ga podedovali grofi Hohenwarti, ki so bili v rodu z grofi Ortenburškimi, in so ga imeli dalje časa v lasti. Po smrti Andreja Hohen-

warta, stotnika celjskega in metliškega pa, t. j. okoli leta 1483., je postal njegov lastnik Moric Burgstallski, ki je vzel v zakon Marjeto, jedino hčer Andreja Hohenwarta. In ta rodovina ga je imela odslej v posesti, ob enem s podbreškim gradom in drugimi gradovi in posestvi, več stoletij.

Grad ima tudi svojo kapelico, ki je posvečena sv. Ani in stoji dober streljaj od gradú, tikoma ob cesti v Semič. Sedanja cerkva je bila sezidana l. 1874. v gotskem zlogu. A preje je stala na

istem prostoru stara cerkva, od katere so ohranili pri novem zidanju samo nekoliko zidú in prostor, nad katerim je sedaj zidan zvonik. Pri vhodu zapaziš na steni, koder je odpadel belež, da je bila stara cerkva najbrže slikana. Imela je gotovo tudi svojo rako pod zemljo, kamor so zakopavali grajščake, kar se dá sklepati po treh nagrobnih kamenitih spomenikih z napisi, ki so vzdani v stene ob straneh oltarja. Spomenik na evangelijski strani nam kaže Jurija Krištofa Burgstallskega v naravni velikosti. Pod njim je ta-le napis:

Hie ligt begraben der

Her B

Georg Christof von Burgstal zu Krup und Frei

turn an der Kulp Pfantherr zu Roten und

Schernbüchel ist in Gott seeliglich entschlaf

en den 3 April des 1619 Jars deme Gott Gnade

Na straneh napisa stoji grb.

Na epistelski strani je pa jednak spomenik s tem-le napisom:

Hie ligt begraben der edl und gestreng Her Herr Hanns Balthasar von Purkhstall zu Krup

Freyenthurn und Gradez: welcher den 15 Augusti

1630 Jar in Got verschiden deme Got Gnade

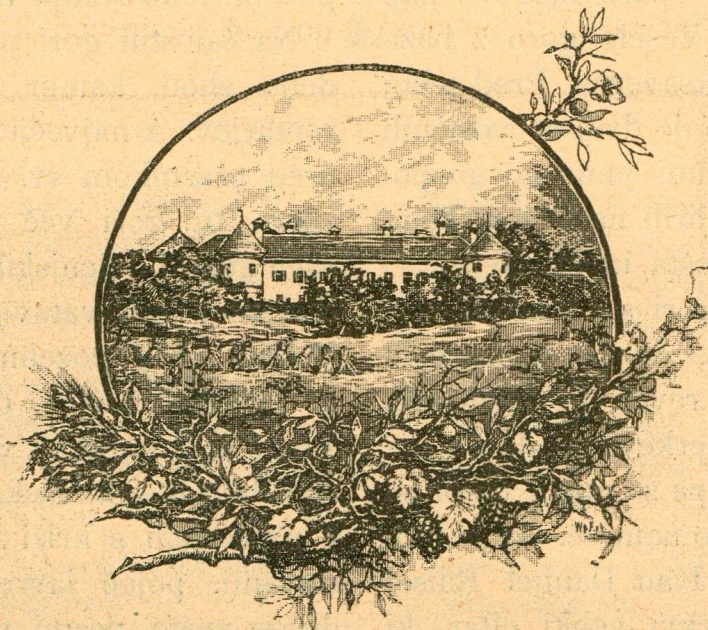
Poleg tega pa je na strani še mal spomenik z napisom:

Hie ruet in Got des — — — — — Hr. Hr. Baltasarn. v. Purkstal. zu. K. F. u. G. mit der

edlgebornen F. F. Barbara geborne Krisanicin zu O. u. T. erster sohn. G. Andre, welcher den

24 Aug. 1623 Jars in Got verschiden deme Got

ein frelig Auferstheung verleien wele. Amen.

Grad Krupa. (Narisal Jos. Germ.)

¹⁾ XI., 322.

Na oltarju je lepa slika sv. Ane od neznanega slikarja. Zanimiv je okvir okoli nje, ki je v roccoco - zlogu in širok do poldruega črevlja. Neki ljubitelj je daval zanj, kakor pripovedujejo, 4000 gld.

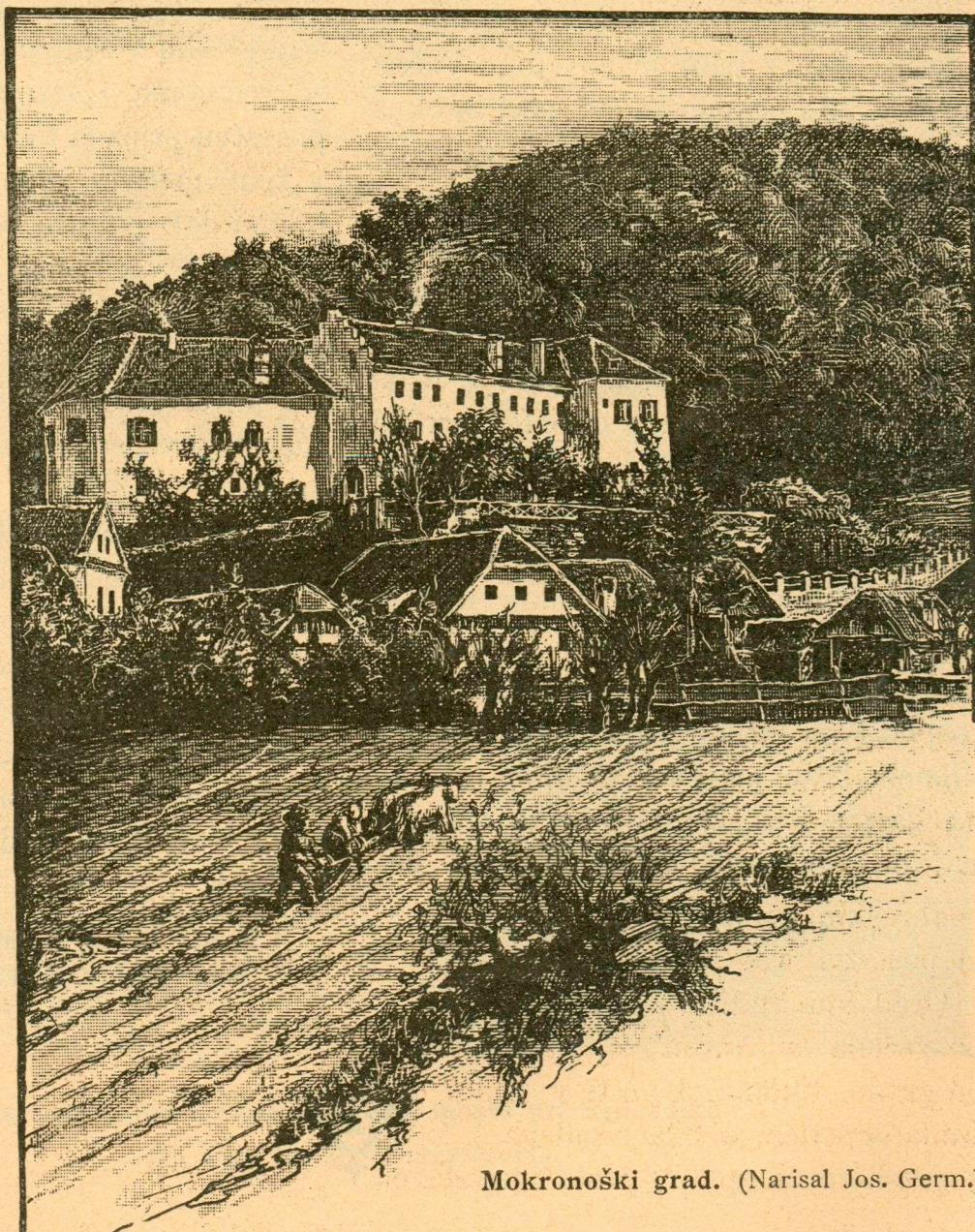
I. Šašelj.

Mokronoški grad.

Nad župnijsko cerkvijo v Mokronogu se vzdiguje na malem griču v podnožju préčinske hoste mokronoški grad, obširno poslopje v podobi čveterokota. Kdaj je bil zidan in kdo ga je postavil, tega ne vemo. Ker se je našel l. 1880. pod gradom v jarku, ki vodi iz grada, zlat rimski novец Anastasija II., smemo misliti, da so imeli morda že Rimljani tu kako utrdbo, zlasti ker so gotovo tu bivali; to nam spričujejo večkratne najdbe rimskih stvarij v Mokronogu in njega okolici. Pri vhodu v grad beremo sicer letnico 1595, toda tega leta je bil najbrže le prezidan in popravljen; grad sam je veliko starejši.

O njegovi zgodovini vemo, da sta bila grad in trg Mokronog v XI. veku last sveste Heme, koroške kneginje, ki je imela razven posestev in gradov na Koroškem in Stajerskem tudi

na Kranjskem mokronoški grad, Škrljevo nad Šentrupertom, Gomilo blizo Boštanj in dr. v svoji posesti. Oboje, grad in trg, je darovala kasneje krškemu nunskemu samostanu. Ko je bila pa leta 1072. ustanovljena krška škofija, pripadla sta tej v last, dokler si ju ni prisvojil l. 1437. celjski vojvoda Janez Vitovec. Spomin na sv. Hemo se je še ohranil v Mokronogu. V gradu namreč kažejo črevelj, o katerem se pripoveduje, da je bil sv. Heme. Narejen je iz belega usnja, 20 cm dolg in 6.5 cm širok. Toda, kakor je dokazal gospod A. Müllner v listu «Argo» 1892, str. 122 do 123, je črevelj k večjemu iz XV. ali

Mokronoški grad. (Narisal Jos. Germ.)

XVI. stoletja, torej ni nikakor mogoče, da bi ga bila kdaj nosila ta svetnica.

Izmed mokronoških grajščakov XII. in XIII. veka beremo po različnih listinah ta-le imena: 1137 se imenuje Henrik; 1143—1173 Adalbert; 1177 Otto, ki je bil ob enem lastnik Gorenjega Mokronoga; iz leta 1215. beremo, da je kupil škof Oton od Otona Mokronoškega in njegove soproge za brižinsko cerkev šestdeset zemljišč, ležečih v Slapih, Loki in šmarješki župniji¹⁾; l. 1248. se omenja Wolzling; l. 1265. Ulrik, vojvoda koroški.

Leta 1515., za časa kmetских uporov na Kranjskem, osvojili so si uporni kmetje, kakor nam pripoveduje Valvasor,²⁾ grad; oropali so ga, peči in okna razdejali in tudi zidovje zelo poškodovali in razrušili.

Leta 1616. pa je kupil grad neki Mahorčič, in od tega kmalu potem Ernest Mihael pl. Scheerenburg, ki je za Mokronog zato znamenit, ker mu je ustanovil v svoji oporoki z dné 10. grudna leta 1649. samostojno župnijo. Za njim pa mu je bil lastnik Ivan Danijel Kaisel, toda ne dolgo, zakaj umrl je že okoli leta 1675. žalostne smrti, kakor nam jo popisuje Valvasor l. c. tako-le: «Temu Danijelu Kaiselu je zabodel njegov svak, gospod Ivan Jožef Scheernburg, Ernesta Mihaela brat, pred štirinajstimi leti, ko sta za gradom kegljala in se sprla, v jezi nož za vrat, da je čez pol ure

umrl. Bil je namreč ne samo zelo jezi udan, ampak tudi ne prav zdrave pameti. Trg in grad je dobila potem v last umorjenega gospoda Kaisela vdova, gospa Marija Marjeta, rojena pl. Scheernburg.» Prostor, kjer je bilo kegljišče in se je pripetil ta žalostni dogodek, kaže se še dandanes.

Sedanji lastnik, gospod L. pl. Berg, je grad zelo olepšal. Pred kakimi petindvajsetimi leti je sezidal zelo visok zid na severni strani gradú ter napravil lepo dovozno cesto v grad. Tudi je zasadil pod njim, za cerkvijo, lep park in vrt z različnimi cveticami in drevjem. Ker ima grajščina obilo posestva, vzlasti lepe travnike proti svetemu Roku v šentrupertski župniji, peča se večinoma z živinorejo. Njegovemu posestvu pripada tudi gradiček Zágorica v šentrupertski župniji in pristava Konopnji dol, pol ure od Mokronoga, kjer redé tudi večinoma živino za prodajo. V Štatenbergu, v trebelski župniji pa, kjer ima obilo hoste, ima žago, kjer režejo tavolete; te vozijo od todi na železnico v Sevnico in od todi v daljne kraje.

V mokronoški okolici pa je bil pred več stoletji še jeden grad in sicer v Slepseku, kakor beremo v starih listinah. Grajščaki so se imenovali Slepški gospodje (von Plintenbach). Našel sem teh-le imena: Leta 1256. se bere Ortolphus de Plintenpach¹⁾; leta 1267. brata Rudolf in Friderik²⁾; leta 1284. Friderik.

I. Šašelj.

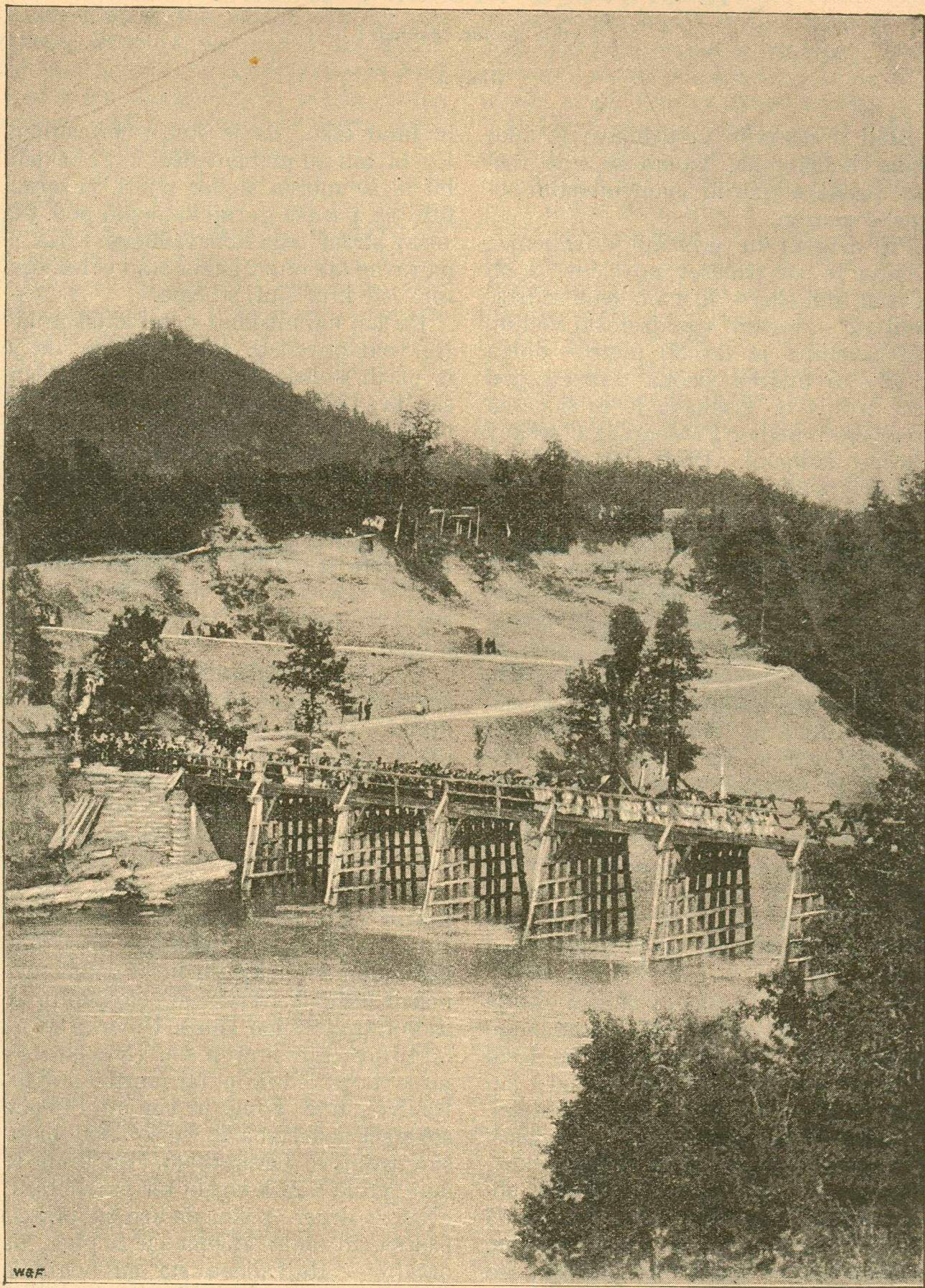
¹⁾ Šumi: Urkundenbuch, II., 22.

²⁾ XI., 395.

¹⁾ Šumi: Archiv, I., 26.

²⁾ Šumi: Archiv, II., 17.

Blagoslavljanje novega savskega mostú pri Smledniku.
(Po hipni fotografiji urednikovi.)

Iz Novega Mesta v Bosno.

(Piše dr. Jos. Marinko.)

(Dalje.)

Med to cerkvijo in trdnjavo je tako zvana katakomba, katera se sme vsekako prištevati prvim znamenitostim bosanske zemlje.

Pri magistratu prosimo dovoljenja; dobimo je za trideset novčičev, a ob enem tudi slugo, ki nam sveti z bakljami ali s svečami v podzemski votlini.

Katakomba je do 20 metrov dolga in 12—15 metrov široka dolbina pod staro trdnjavo. Izsekana je iz skale in sicer jako umetno. Predstavlja ti cerkev s tremi ladijami. Proti vshodu imaš vstopivši veliki oltar, na desni in levi strani še tri, nekoliko manjše oltarje, ki so pa napravljeni popolnoma tako, kakor veliki. V živo skalo je vsekan velik križ, na jedni strani je istotako izklesano solnce, na drugi mesec. Kaj to pomenja, vé vsakdo, saj tudi sedaj umetniki tako izražajo Gospodovo smrt. Pred križem je precěj visoka miza (mensa) navpično izdolbena. Bil je grob pokrit s kamenito ploščo, katera je pa sedaj odtrgana; pri stranskih oltarjih so nekatere še cele, druge poškodovane in prevrnjene v grobno votlino; na evangeljski strani pa so grobovi še popolnoma ohranjeni. Križi so povsodi siloma razbiti, a ne tako, da se ne bi dali več razločiti; turška besnost se je znašala nad njimi.

Na listni strani zraven velikega oltarja je izklesana spovednica, ki se prav lahko še razločuje. Pri prvem oltarju na desni sta izdolbeni dve eliptični votlini; kaj sta bili, ne vem. Moj vodnik je dejal, da je bil to baptisterij — krščevališče.

Pod prvo cerkvijo je še druga cerkev, nekoliko manjša, sicer pa zgornji popolnoma podobna. Razloček je le ta, da je oltarni križ v njej še nepoškodovan. Izvestno bi ga bili Turki porušili, ko bi se ne bili bali, da se gornji pod pogrezne nanje. Ta kapela je namreč tako napravljena, da vzdržuje tla zgornje kapele mogočen, iz skal izsekan širok steber, vanj pa je izklesan križ s solncem

in luno tako, da je steber prevotljen. Ko bi bili tu mohamedani kaj razbijali, bil bi se morda steber podrl, in zaradi teže se porušil gornji kameniti pod. Na vsaki strani tega nenavadnega križa je pa ravno tak oltar, kakor smo videli zgoraj: isti križ služi obema.

Pa kaj naj mislimo o tej katakombi? Ne vem povedati. Jajčani trdijo, da je iz prvih stoletij, ko je še tekla krščanska kri po rimskem cesarstvu. O tem bi dvomil; delo je prelepø, torej polagoma zvršeno; toliko oltarjev v isti cerkvi tudi ne govori o prvih časih, ker stari so imeli večinoma le jeden oltar. Cerkvica je bila pač izdolbena v sedanjem tisočletju. Iz kakega namena je bila izsekana, ne vem; da bi se bil kaj bolj poðučil o tem, nisem imel prilike.

Gredé iz katakombe v nižavo sem čul turško deklico na vrtu prepevati z ljubkim glasom mično pesmico. Besedij nisem mogel umeti, le često ponavljajoči se refrén je bil — „raja“.

Koncem mesta proti severu v nižavi ob Vrbasu je velik frančiškanski samostan, kateremu pa mislijo še nekaj prizidati. Tudi cerkev samostanska je za Bosno jako prostorna, zidana s tremi ladijami. Notranje olepšave bi ji bilo pač želeti —, a kje je hoče dobiti siromašni Bošnjak? Tukaj je pokopan predzadnji kralj Štefan Toma. Umorila sta ga l. 1461. njegov brat in sin. Hrvaški letopisec pripoveduje o tej smrti tako-le: Radivoj, brat Tomi, in sin mu Stjepan sta stala nedelavna z vojsko pod hrvaško trdnjavo Orehovcem. Ko kralj to čuje, pride sam k vojski ter pravi bratu: «Nisi za drugo, kakor da krmke (prasce) paseš», in sinu: «Kupit ću ti plug, da oreš!» — Razžaljena sta ga pogubila précej prvo noč. — Na desni, na nekakem oltarju pa je okostje zadnjega kralja Štef. Tomaševića v stekleni krsti. Privzdigni le črno zagrinjalo, pa vidiš ostanke nesrečnega kralja, kateremu so

Turki vzeli glavo, dasi mu je dal Mahomet-paša častno besedo, da mu prizanese življenje, ko ga je bil ujel v trdnjavi Ključu. — Bog, ti si pravičen! Gotovo smemo misliti, da je bila razven krutosti turške prelomljena četrta zapoved vzrok kraljeve smrti!

Omenim pa, da mi kar nič neče v glavo, da bi bil ta kralj res Štefan Tomašević, kakor pravijo; mislil bi, da je njegov oče, umorjeni Štefan Toma. Zakaj prej imenovani letopisec hrvaški trdi naravnost, da je bil Toma pokopan v Jajcu. Nasprotno pa zopet priča zgodovinar Klaić, da je dal Mohamed II. Štefanu Tomaševiću vzeti glavo v Bobovcu, a ne v Jajcu. Bodisi kakorkoli, gotovo pa budi ono nemo okostje vsakemu Slovanu v srcu nepopisno bridka čustva. Dne 22. julija sem opravil sveto daritev v tej cerkvi blizu ostankov bosanskega kralja; tesno mi je bilo pri srcu —, molil sem gotovo gorečnejše nego kdaj za nesrečno Bosno, za nezložno Slovanstvo.

Omeniti mi je še prav posebno hotela «Jajca». Zgrajen je iz domačega rezanega kamena — krasna dvonadstropna stavba — ravno na rtu, pod katerim se stekata Vrbasa in Pliva. Prekrasen razgled ima. Urejen je izvrstno, postrežba je prav dobra, cene zlasti za stanovanje ne prevelike. Za hrano se zahteva sicer dokaj, a ne smemo pozabiti, da smo v Bosni, daleč od železnice.

Še neke reči nečem pozabiti. Kdor dojde v Jajce, naj ne zabi naročiti si rib in rakov, ako jim je prijatelj: dobode ceno jed, da malo kje drugje tako izborno. Pliva namreč ima postrv in rakov tako obilo, da se kar čudiš; gostilničar ti postreže ž njimi vsak trenutek. Z vodnikom sva res delala čast večerji, katero nama je izredila jezerska in plivska voda.

Jajce (341 m nad morjem) ima blizu štiritisoč prebivalcev. Po veri so mohamedani in katoličani. V starem mestu na bokih griča-stožca vlada skoro samo islam, ob Vrbasu na levem bregu in tudi na nasprotni desni strani pa so do malega sami katoličani. Razkolnikov ni v mestu, pač pa se nahajajo po

bližnjih selih. Zunaj Jajca blizu «Carskega polja» imajo malo cerkvico. Židom pa baje v Jajcu najlepše cvete pšenica; samo oni španijol, ki se je z menoj vozil, ima tu deset turških hiš.

Ogledali smo si mesto samo; sedaj pa se podvizajmo venkaj k največji znamenitosti, katero nam nudi «Jajce-grad» — k slapu reke Plive!

Stopimo na most, ki vêde od mesta čez reko! Pliva, kako si lepa, kako skačeš mimo Jajca od pečine do pečine, kako se vrtiš in plešeš! Tu se zaganjaš v drevo, tamo ob skalnati breg, drviš se čez skalo v mogočnem toku, — a glej! Bošnjak je že ujel tvojo razbrzdanost: vrtiš mu nad in pod mostom neštevilno preprostih mlinskih koles, kakor više pri jezeru, iz katerega prihajaš. In zopet od todi dalje, kako si neukročena! Deliš se v več strug, čvrčiš, žvižgaš, plešeš — in poslednjič od radosti pijana zaukaš mogočno in skočiš — grozen salto mortale! — čez 30 m globoko Vrbasu v naročje, da se združiš ž njim v isto reko. A ni ti lahek ta skok: tvoje zeleno krilo obledi, val tvoj se razpršuje v milijone drobcev, ki leté daleč na okrog na nasprotni breg kakor tenka megla, prše nazaj, v višavo, na desno, na levo. Solnčni žarki radostno upirajo vate oči, tvoje kapljice se leskečejo in njih ogenj se izpreminja v sedmerbojne kroge, ki me očarujejo, naj se oziram vate od koder koli.

Da, jajški slap, prekrasna je tvoja obleka, naj stopim v bližino nad teboj, naj te ogledujem od desne z «Vjekoslavinega izgleda», naj hitim doli po stezici ter se drznem kar do tebe ali celó v tvoje svetišče, skalno votlino za teboj, kjer me močno škropiš s hladno tekočino jezé se, da stopa človeška noga v tvoj vilinski raj. Ne brigam se za tvoj srd, tvoje rosne kaplje mi le hladé vroče čelo! Naj se vstavim nekoliko više na novi most, ki vêde čez Vrbasa, ali na nasprotni breg, ali naj naposled splezam na tvoj levi breg na silno pečino pred hôtelom — krasen si slap jajški! In gromenje, tvoje bučanje, ko razbijaš svoje ude ob grozni skali v vznožju, ali ob razbitem orjaku, velikanski peči, ki se je odtrgala od tvoje

podlage pred tisoč in tisoč leti — to bučanje je mogočno ali vendar nekako prijetno ušesu. Pa kaj bi izkušal popisati tvojo krasoto? Slikar bi moral biti, da bi ti v barvah dal živo podobo; pesnik bi moral biti ob jednom, da bi tvojo čarobnost utelesil v neumrljivih stihih. Človek, kako se zdiš samemu sebi majhen, ko zreš take prirodne pojave! A kako velik je Stvarnik, ki je naredil tako veličastvo!

Pliva pada v osmih oddelkih: jeden je jako velik, ali bolj prav, trije skupaj v sredini se združujejo padajoč v jeden mogočen curek. Levi je videti, kakor bi prihajal iz posebne votline od mesta sëm. Pod slapom samim se dá iti precej daleč za njim — v skalno votlino. Umeva se, da je notri mokro in hladno; vendar ti ne bode žal, ako se potrušiš doli. Le slamnika ne jemlji s seboj, kar sem jaz storil, ali pa vsaj razgrni dežnik nad glavo. Če si občuten, ne bode ti škodovalo, ako oblečeš tudi površno suknjo, ker je toplota tu doli mnogo nižja nego nad slapom. Kmečki korenini pa taka prememba ne škoduje, kakor meni ni. — O strugi pod «vodopadom» — tako pravijo Hrvatje — leže velikanske skale, zlasti jedna je pravi orjak. Brez dvoma so pale iz višine, odtrgavši se od zgornje rečne struge.

Tudi tukaj so si dobili avstrijski vojaki nevenljivih zaslug, kar priča napis nad lepim paviljonom, «Vjekoslavinim izgledom», na desni nad slapom: «Erbaut 1887 von der Pionnier-Abtheilung 2 Baon E. H. Ernst Nr. 48.» Napravili so pota in steze ob slapu, pot in most daleč nad njim in pod njim, most čez Vrbas, krasne naprave — steze, pota, klopi, nasadi, gredice s cvetjem in drevjem na desnem bregu Vrbasa, silnemu slapu nasproti. Mohamedan se sploh malo briga za prirodno lepoto, ali tu sem vendar videl tri sinove prerokove, može med 40—50 leti, sedeče na klopi med temi vojaškimi olepšavami in zadovoljno zroče v vrvenje in šumenje gromčega slapa. — Pač ni mnogo mest, ki bi imela toliko prirodnih krasot, kakor Jajce; ne zove se zastonj «čudo bosansko». Železnica, ti bodeš prinesla semkaj življe-

nja! V duhu že gledam ponosna letovišča okoli mesta, ob Plivi, na bregovih jajškega jezera. Pa ti bode-li v korist, Jajce? Kdo ve? Gradil bode najbrž dobičarski žid, ptujec; domačin — Slovan, ti bodeš pa gledal!

Predno zapustimo mično mestece, pogledajmo še prav kratko na njegovo poznejšo zgodovino. Kakor smo že omenili, padel je leta 1463. bosanski kralj Štefan Tomašević. Sultan Mohamed II., ki je vzel Jajce, obljubil je bil, da bode pustil Bošnjakom slobodo in stare običaje. Izpolnil je besedo starim, a deco jim je zasušil. Jako ga je peklo, da je bil njegov vojskovodja Mahomet dal kralju bosanskemu ne le častno besedo, marveč tudi pismo, da se ne dotakne njegovega življenja. Pomagal mu je iz zadrege neki Perzijanec, modrijan, odločivši, da dana beseda ne velja, ker je samo od sultanovega podložnika, in padla je kraljeva glava. Ko je padlo Jajce in je bil usmrten nesrečni kralj, padla je tudi nesrečna Bosna.

Kralj ogrski Matija Korvin pa se prestraši tega dogodka. Ohrabri se ter začne s Turkom ljuto borbo. Osvoji si doljnje dele bosanske še istega leta 1463. in med drugimi mesti tudi Jajce, ki je ostalo štiriinšestdeset let ogersko, t. j. do l. 1527. A ta leta so bila huda, krvava leta. Koliko hrvaške krvi je poteklo pod temi -le zidinami, koliko nevernih krvolokov je izdihnilo ob Plivi in Vrbasu! Bani jajški, namestniki kralja ogersko-hrvaškega, so se znali braniti turške sile. Imena jajških banov Frana Berislavića in Petra Kegljevića se ne bodeda nikdar pozabili. Z zadnjim slavnim činom se je izkazal svetu knez Krsto Frankopan, ki je mesto oslobodil l. 1525. poldrugoletne turške obsede. Po nesrečni bitki pri Mohaču l. 1526., v kateri je pal ogerski kralj Ljudevit, razdvojila se je Hrvaška med Zapoljo in Ferdinanda avstrijskega, in glej, Turki porabijo ugodno priliko, in udarijo leta 1527. na Jajce. Usref paša je deset dnij brez uspeha streljal na trdnjavo, kukavica Štefan Grbonog mu je pa izdal mesto, da bi sebi rešil življenje.

(Dalje.)

Spominki z bojišča pri Sisku.

(Nabral dr. Fr. L.)

(Konec.)

Skoro vsi slovenski in hrvaški listi so se v lepih spisih spominjali slavne zmage pri Sisku. Da je naš list bil drugim listom v nekak vzgled, tega ni treba praviti našim čitateljem. Naši dve sliki sta prišli tudi v hrvaške liste, znamenje, da smo ji dobro pogodili. V slovenskem jeziku je izšla tudi spominska knjižica: **Zmaga pri Sisku dné 22. junija 1593.** V spomin na tristoletnico mladini in odraslim spisal A. Koblar. Z dodanimi prazniku primernimi pesnimi. V Ljubljani 1893. Založil in tiskal Rudolf Milic. Vel. 8°. Str. 15. (Z dvema slikama iz našega lista.) Gospod A. Koblar je opisal kratko v «Učiteljskem Tovarišu» turške boje, natančneje pa bitko pri Sisku. Ta pregledni spis so ponatisnili posebej, dodali mu nekaj pesmij, zlasti narodnih o turških bojih, in tako priredili prav dober književni spomenik vesele tristoletnice.

Še bolj pa je (poleg zadnjič omenjene knjige) hrvaška književnost poslavila tristoletnico s tem-le delom: **Tristogodišnjica u spomen boja sisačkoga god. 1593.** Uredio Ferdo Hefe. U Sisku. Tiskom S. Jünkera. 1893. 8°. Str. 70. Te knjižice je natisnjenih le tisoč izvodov, ki pa niso na prodaj. Izdal ali bolje povzročil jo je v mestu Sisku odbor za praznovanje tristoletnice. Delo je izročil odbor svojemu tajniku, nam že znanemu Ferdu Hefe-u, učitelju višje ljudske šole. Opisovanje se suče ob trdnjavi Sisku, o napadih in bojih turških, v katerih je bil Sisek v vednih nevarnostih; posebej slika pisatelj napad turški leta 1593., v katerem je izgubil vojsko in življenje Hasan-paša Predojević. Gospod Hefe se je bavil temeljito s predmetom in tako podal jako natančno sliko znamenitega boja v letu 1593. Da se ozira med viri zlasti na Valvazorja, treba nam je le omeniti. Knjižica ima tri slike, med njimi tudi našo sliko s str. 201. Tudi zastran tega dela obžalujemo, da ni na prodaj za širše občinstvo.

Omenjajočim časopisne spomenike bitve pri Sisku treba, da se ozremo na dva pojave še posebej. V 6. številki znanstvenega časopisa «Argo» je objavil gospod A. Müllner spis: «Das in Kupfer getriebene Bild der Schlacht bei Sissek im Laibacher Museum». Ta spis se obrača na dve strani: na jedni dokazuje, da ta slika nikakor ni ista, katero je videl Valvasor, in ki je bila nekdanj v stolni cerkvi; na drugi pa poskuša pokazati, od kodi bi bila muzejska slika. Druga stran tega spisa nas ne zanima toliko, ker se opira na manj trdno podlago, toda prva stran — bodi čast in pot resnici — je trdna. Gospod Müllner se ne ozira samo na podpis muzejske slike, ki nam kaže letnico (izdelane slike) 1731, ampak zlasti še na Thalnitscherjevo opisovanje prejšnje stolne cerkve ljubljanske iz leta 1701., v katerem piše naravnost in odločno, da je slika v stolnici bila slikana s čopičem lepo in umetno, imela pa tudi napis nad in pod sliko in sicer devetnajst vrst slavnice na zmago pri Sisku. Tega pa nima muzejska slika, torej ni bila ista, katera je bila v stolnici. Potemtakem radi popravljamo to, kar je bilo v šte. 6. in 7. našega lista o izvoru te slike, in priznavamo gospodu Müllnerju zaslugo, da je opozoril pisatelje na to stvar, katero so že od nekdanj (prim. Dimitz, Geschichte Krains, III., str. 248) navajali in ponavljali drug za drugim. Ker je na Križu, gradu pri Kamniku, velika slika iz istega leta, bilo je pač v onem času nekako splošno zanimanje za ono slavno bitev.

V «Izvestjih muzejskega društva za Kranjsko» je gosp. A. Koblar priobčil: «Boji na Krajinah in zmaga pri Sisku pred tristo leti» in sicer 'po virih kranjskega deželnega arhiva'. Tako je gospod pisatelj v proslavo siške zmage podal in bode še napisal marsikako zanimivo in doslej neznano stvar. — V isti številki je natisnjeno latinsko pismo škofa Tavčarja z dné 4. julija l. 1593.,

pisano kardinalu Cinthio v Rim; v pismu omenja, da je bilo v preteklih dneh z božjo pomočjo pobitih mnogo tisoč Turkov. Natisnjen je tudi pod istim naslovom odlomek dnevnika Hrenovega, škofa ljubljanskega, ki je osem let po siški zmagi potoval po onih krajih, videl Hasanov grob in bil v Sisku in v Petrinji. — Tako je obudila 300 letnica marsikak pozabljen spomenik in razjasnila zgodovinsko resnico.

Veselje je navdajalo pred tristo leti skoro vso Evropo, ko se je raznesla novica o slavni zmagi. Zato je pač primerno, da se je veselje vzbujalo tudi letos ob 300 letnem spominu. V Ljubljani, tu pa tam na Kranjskem in v Sisku se je priredila slavnost ob tej priliki. Tu se spominjamo samo ljubljanske šolske in ljudske slavnosti dné 22. rožnika, pa praznovanja v Sisku dné 25. istega meseca.

Ljubljansko slavnost¹⁾ je sprožil že lani gosp. učitelj I. Belè v okrajni učiteljski konferenciji dné 30. junija. Letos meseca majnika je izdal slavnostni odbor poziv na Ljubljančane, naj pripomorejo z darovi, da se priredi šolska slavnost, dečkom pa javna veselica. Res se je nabralo toliko prispevkov in vzbudilo se je toliko zanimanja, da je bila dné 22. rožnika prav sijajna slavnost, lahko rečemo, ljubljanska ljudska veselica, zakaj z dečki se je udeleževala slovesnosti več ali manj vsa Ljubljana.

Zjutraj ob 8. uri so imele ljudske šole zahvalno mašo v stolni cerkvi. Tiste šole, ki so se udeleževale slovesnosti posebej, imele so zastave. Prav po vojaško pa so korakale šolske čete z zastavami, bobni in trobentami ob desetih dopoldne v tukajšnjo glasbeno dvorano, kjer se je imela praznovati šolska slavnost s petjem in deklamovanjem. Vspored ni bil obširen, a vseskozi prikladen za ta namen. Pri petju je igrala krepka vojaška godba in povzdigovala mile glasove mnogoštevilnih dečkov. Tudi dve slovenski deklamaciji sta nam ugajali prav dobro. Bile so namreč poleg slovenskih točk tudi nemške.

¹⁾ Natančen popis te slavnosti je v poročilu tukajšnje I. mestne deške ljudske šole. Sestavil ga je gosp. I. Belè, ponatisnjen je pa tudi v drugih poročilih mestnih šol.

Popoldne se je osnovala prav izvirna šolska veselica. «Še predno je bila ura dve popoldne» — tako slôve poročilo gosp. Belèta — «začele so se kazati okoli šolskih poslopij nenavadne prikazni: otroci v najraznovrstnejši vojaški opravi. Z glasnim smehom so se pozdravljali in občudovali ti čudni junaki, in tem glasnejši je bil vrišč, čim bolj nenavadna in nemogoča je bila suknja, čaka ali sablja, katero je imel novodošli rekrut.

Ob $\frac{1}{2}$ 3 so se začele urejati trume učencev po razredih pri svojih šolah in so od tam odrinile ob $\frac{3}{4}$ 3 proti zbirališču. Nad mesarskim mostom sta se sešli mestna nemška in I. slov. mestna deška ljudska šola ter odkorakali po sv. Petra cesti proti Marijinemu trgu, kamor je ravno prav dospela II. mestna deška ljudska šola. Izpred mestne hiše se je zdaj začel pravi sprevod. V lepih vrstah po štirje in štirje so po taktu trobentačev, piskačev, orgljavcev in odličnih bobnarjev korakale pisane trume po glavnem trgu, čez Turjaški trg, okoli zvezde, po Šelenburgovi ulici in po Dunajski cesti proti Koslerju. Take armade še ni nikdar videla Ljubljana. Pred vsako šolo naprej je vihrala nova abecedarska zastava; med njimi je bila posebno izvrstno pogojena ona, katero je podarila c. kr. strokovna šola I. mestni deški ljudski šoli in na kateri je bral vsakdo, ki je znal, v podobah znano puščico: «A, b, c, krave so večje kot ovce; krave bezljajo, ovce pa ne znajo.» Za zastavo pa so stopali v polni zavesti svoje imenitnosti resno in ponosno junaki tega dné, ta v popolnem novi častniški obleki, britko sabljo v roki, drugi s priprosto papirnato kapo in lesenim mečem, kakor so mu ja oče v naglici naredili; pešci in konjiki, Turki in kristijani, s puškami, sabljami, samostreli in loki, s čakami in klobuki vseh armad, kar jih je ali jih nikdar ne bo. Potem je zopet prišel cel razred enako pokrit s pisanimi turbani, ki je na znamenje svojega učitelja urezal na enake piščalčice nezaslišano turško muziko. Pred tretjim razredom je prišla pri vsaki šoli nova zastava, s cesarskim, deželnim in mestnim grbom. Nazadnje prijaha na

konji, katerega je gonil na treh kolesih, Andrej Turjaški sam, v oklepu in čeladi, ogrnjen s tigrovo kožo karlovških oklepnikov. Pred njim so nesli veliki poveljniški meč; za njim pa so gnali njegovi hrabri junaki ujetega pesoglavca. Vse ulice so bile polne gledalcev, posebno Šelenburgova ulica, Dunajska in Marije Terezije cesta so bile kar natlačene. Neizmeren smeh je spremljal dolgo, dolgo (bilo je nad 1300 dečkov) pritlikavo vojsko, ki je modro in neutrjeno korakala po glasu vojaških in nevojaških godal.

Proti 4. uri je dospel sprevod, katerega je uže od daleč pozdravljal grom šišenskih topičev, ki so potem veselo pokali do večera, na veselišče, ki je bilo ob tem času uže natlačeno polno. V najlepšem redu so se posamezni razredi na levo in na pravo cepili proti igriščem, kjer so se pridružili tudi gojenci Marijanišča, in kmalu so se začele raznovrstne igre: streljanje z žogami na glave, streljanje v tarče s puškami in samokresi, pobijanje loncev, skakanje v višavo in daljavo, skakanje čez kozla in plezanje. Gospodičine so delile odlikovancem trakove in majhna darila. Pravega igranja seveda ni bilo, ker je bila prevelika gnječa (nabralo se je čez 10.000 ljudi). Najhujši pritisk je bil okoli vojaške godbe, ki je sredi igrišča neumorno svirala. Ko se je dalo z rogovi znamenje za zbiranje, napotil se je razred za razredom proti trem šotorom, kjer so gospe in gospodičine pod zvedenim poveljništvom gospe Murnikove na papirnatih platnikih pripravile vsakemu učencu posebe njegov vabljeni delež. (Okoli šotorov in na igriščih je skrbel za red oddelek ljubljanske požarne brambe pod vodstvom gosp. Alb. Ahčina.) Ko je dobil vsak svoje, posedli in plegli so učenci po trati ter se mastili z mesom, mrzlo pečenko, štruklji in kruhom in to potem pod očetovsko skrbnostjo svojih učiteljev zamakali s pivom in vinom.

Ko so se pokrepčali, odšli so zopet na igre. Nekateri razredi so si ogledali slavnostni šotor, nad katerim je vihrala zastava, posneta po krščanski zastavi izza turških bojov, ki se nahaja v ljub-

ljanskem muzeju. Znotraj je bil šotor okrašen s turškimi glavami, z viteškim in turškim orožjem; po stenah pa so visele podoba Andreja Turjaškega, dve podobi bitve pri Sisku, ilustracije k narodnima pesmima o «Ravbarji» in «Lambergarji in Pegamu» in dve zanimivi oljnati sliki: Mea Kulpa — Mea culpa! Drugi so šli z močnimi samostreli streljat deset metrov visoko pribite orle, ali lučat v velikanski leseni glavi. Največ pa se jih je napotilo proti cirkuzu, kjer so se na prostem kazali Indijanci in divji zamurci, učeni osel in krotki lev in druge enake burke na veliko veselje tistim tisočem gledalcev, ki so sploh kaj videli.

Solnce se je pomikalo proti zatonu, in treba je bilo misliti na odhod. Še enkrat so se razredje podali k zapeljivim trem šotorom, kjer je dobil vsak deček nekaj sladčic in malo pijače, potem so vsak svojo zapeli ter se s tužnim srcem pa glasnimi živio-klici poslovili od veselišča in se v največjem redu podali v mesto nazaj. Zadnji razredi so bili še tako srečni, da so videli ume talni ogenj in rakete, ki so švigale proti nebu.»

Navêdli smo poročilo po besedi, da bodo čitatelji tem lože umevali nekatere naše slike, povzete iz te slovesnosti, v današnji in prihodnih številkah. Videli smo ta dan res srčno in pravo veselje pri učencih in neštevilnih gledalcih. Lepo vreme je jako ugajalo razvoju slavnosti. Sme se častno zabeležiti v spomenici ljubljanskega mesta.

Od tistega časa prepeva po Ljubljani mladina neprenehoma Försterjeve slavnostne koračnice, katere je izdal prav za to slovesno priliko.

O slovesnem praznovanju v mestu Sisku, rekel bi, na bojišču samem, podajemo čitateljem izvirno poročilo, katero nam je poslal vrli naš znanec gospod Ferdo Hefe.

«Da v Sisku proslavimo veleznameniti dan 22. rožnika leta 1893., sililo nas je hvaležno čustvo proti dedom-junakom, silili so nas njihovi grobovi, s katerih se je njih prah in pepel razsul po Sisku in njegovi okolici. Vsaka stopinja po tem bojnem polju je znamenita,

ker je gruda na njem napojena s plemenito krvjo naših dedov. Svetovna zgodovina, zgodovina Turkov in zgodovina Hrvatov šteje med najvažnejše dogodke slavni boj pri Sisku dné 22. rožnika leta 1593. Takrat so se bili naši dedovi „za krst častni i slobodu zlatnu“. Kdo pa je pokazal tu največjo hrabrost, ako ne oni junaki, ki so tu branili svoje otroke, svoje domove, svoje poljane, kakor se levinja bori za svoje mladiče! Hrvati s svojimi vedno milimi sosedi in sobratih Slovinci so tu dovršili čudo junaštva, katerega se je vzradovala malone cela Evropa, malone vsi krščanski vladarji. Zaupajoč v božjo pomoč, ki se je tu jasno pokazala, udarili so hrvaški in slovenski vojskovodje s svojo četo na osemkrat večjo turško vojsko, a jo tudi srečno potolkli; sovražnike, katerih trupla niso zakrile siške poljane, odnesli so valovi hladne Kolpe.

Z jednako hvaležnostjo smo se spominjali hrabrosti naših in slovenskih dedov, ko smo začeli dné 24. rožnika obojim na čast tristoletno svečanost. Ogromna množica naroda vseh stanov in mnogo ptujih zastopnikov se je bilo sešlo, ko smo na večer istega dné stopali v nepregledni vrsti skozi razsvetljeno mesto mimo okrašenih hiš. Sprevod je vodil mestni starina in načelnik Fr. Lovrić in slavnostni odbor, za katerim je stopala neštevilna vrsta raznih društev z lučicami. Godba gasilcev je igrala junaške narodne pesmi, pevski društvi »Danica« in »Sloga« sta pevali davorije, a da je prikipelo veselje do vrhunca, pokali so topovi, svetil je bengalski in grški ogenj. Streli, kresovi in ognjemeti so tako očarali staro in mlado, da so klicali neprenehoma: „Slava junakom na siškem polju! Slava dedom Hrvatov in Slovencev!“

Dné 25. rožnika ob 5. uri zjutraj je bilo že vse na nogah, ker množica ljudstva, zvonjenje in streli topov so se glasili že na vse zgodaj tega krasnega jutra. Ob sedmi uri je nastopila prostovoljna požarna bramba s svojo glavno vežbo; s tem se je ta dan še bolj poslavil, ker društvo je praznovalo pri tej priliki petindvajsetletnico svojega obstanka. Ob deseti uri so se zbrala

pred mestno hišo društva in dolge vrste seljakov in njih mladine. Poslanec prečastitega zagrebškega kapitelja, kanonik Fr. Budicki, je pristopil kot zastopnik svečeništva med svečanostni odbor in mestno zastopstvo; za njim pa je stopalo deset množ z narodnimi trobojnicami preko prsij in ramen. Ti so potomci onih junakov, ki so si na bojnem polju proti Turkom zaslužili plemstvo, kakor to še dandanes dokužejo njih diplome. Mesto je te može počastilo z banketom na svoje stroške.

Z godbo in zastavami je šla množica v vrsti v župnijsko cerkev, kjer je govoril J. Kranjac, župnik iz Farkašića, primerno propoved.

Pri banketu, pri izletu na Stari grad in na živahnem koncertu se je nazdravljalo na slavo hrvaških in slovenskih junakov.

Spominski spis, katerega sem poslal slav. uredništvu jeden izvod, okrašen je po dobroti urednika »Dom in Sveta« s prizorom bitke. Vendar niti slika iz Valvazorja, niti Orteliusova ni posneta popolnoma po istini, ampak umetnik ji je naslikal bolj iz lastne domišljije po kakem popisu.

Mir pepelu hrvaških in slovenskih junakov na siškem polju, a večna čast jim med nami! — Odbor za svečanost je dokončal nalogo. Sestavil pa se je drug odbor z namenom, da postavi spomenik junakom leta 1593. V odboru so gg.: S. Alexander, trgovec; V. Egersdorfer, odvetnik; Ferdo Hefe, učitelj; N. Šipuš, veletržec; Fr. Steidle, mestni svetnik. V dveh letih želimo nabrati toliko, da postavimo v Sisku dostojen spomenik padlim junakom. Slovenski darežljivi narod bode izvestno položil darove na skupni domovinski žrtvenik, odbor pa bode skrbel za to, da bodo Hrvatje in Slovinci imeli na dan odkritja v Sisku jednako čast in jednako veselje. Priporočite ob priliki v »Dom in Svet«-u, naj se sestavi v ta namen odbor, ki bi nabiral doneskov, in jih nam pošiljal. Več knjig (spominskih) pošlje mestni svetnik Steidle ljubljanskemu magistratu. Srčno Vas pozdravlja F. Hefe. V Sisku, 5. julija 1893.»

Zares bi bil tak spomenik najlepši sad našega praznovanja tristoletnice. Jako želimo in prosimo vnete rodoljube, ka-

teri so spretni za težavno nabiranje pomočkov, da bi se združili v majhen odbor za spomenik junakom siškim.

Mlada junaška četa. (Prizor iz ljubljanske šolske veselice z dné 22. rožnika t. l. Po hipni fotografiji urednikov.)

Sicer je pa pripravljeno tudi uredništvo našega lista sprejemati darove, naznanjati jih na platnicah in pošiljati hrvaškemu odboru v Sisek. — Konec »Spo-

minkov z bojišča pri Sisku» izražamo veselo nado, da bomo za nekaj let v besedi in sliki poročali o istinitem in lepem »spomeniku na bojišču pri Sisku«.

Slovstvo.

SLOVENSKO SLOVSTVO.

Poročilo pripravljalnega odbora o I. slovenskem katoliškem shodu, kateri se je vršil 1892. leta v Ljubljani. Sestavil tajnik pripravljalnega odbora. V Ljubljani 1893. Založil pripravljalni odbor. Tiskala Katol. Tiskarna. 8°. Str. 291. Poročilo, ki je ne majhna knjižica, posvečeno je zaščitniku I. katol. shoda, knezoškofu ljubljanskemu. — Prihodni zgodovinar slovenskega naroda bode rabil to poročilo kot dober vir novejši naši zgodovini. Nam pa ni treba pisati ocene o knjigi, katero nam podaje pregled vsega, kar se je godilo za katoliški shod, med shodom in po shodu. Ni bilo majhno delo, katero je vrlo dovršil gospod tajnik pripravljalnega odbora, gosp. dr. Ivan Janežič. Zato mu častitamo i na slovstvenem polju zaradi lepega uspeha.

Dr. Fr. L.

Slovenska stenografija po sestavu Frančiška Ks. Gabelsbergerja, priredil prof. Anton Bezenšek, officier d'académie itd. itd. Drugi popravljeni natis. Ljubljana. Izdala „Matica Slovenska.“ 1893. — Mnogokrat se je že izrekla med nami iskrena želja, da bi se uredil slovenski tesnopis. Potreba se je kazala zlasti v našem deželnem zboru in v šoli, a tudi pri zasebnikih. Knjiga, katere drugi natisek je izšel letos, podala nam je pregleden sestav korespondenčnega pisma. Poskušalo se je med nami, zlasti pa med brati Hrvati v tej stroki že marsikaj, zlasti, kako bi se osnoval izviren, slovanskim jezikom popolnoma primeren sestav. Pisatelj pa se je odločil za Fr. Gabelsbergerjev sestav, na katerega podlagi se je nemški tesnopis jako izpopolnil. S tem korakom se je ohranila jedinstvo v pisavi, zakaj že poprej so priredili ta sestav Čehi za svoj jezik, sprejeli so ga tudi skoro vsi drugi narodi. Bilo pa je treba marsikaj premeniti, oziraje se na glasovne skupine, ki so v slovanskih jezikih čisto drugačne, kakor v germanskih. Glavne izpremembe so v črkah *t, g, j, p, f, ž* in njih zloženkah. Velika težava je bila v razliki nemške in slovenske sklanje, zato je ta del razložen prav obširno in natančno. Za sklanjo je spregatev glagola, zlasti samoznakov *biti, moči, morati, hoteti* in posamezne vrste besed, priponk in končnic z vajami in vzgledi. Knjiga se končuje s »Čitanko«, ki obsega več sestavkov in pesmij, tiskanih v latinici in v korespondenčni pisavi.

Toplo treba to knjigo priporočati vsakomu, komur je do tega, da čim najhitreje zapiše govorjeno besedo, ali sploh za svoje beležke porabi malo časa in prostora. S korespondenčnim pismom je moči v minuti napisati 80 besedij. Zlasti pa naj delajo naši šolski veljaki, da se ta knjiga, ki je v prvi vrsti sestavljena za šolsko rabo, uvede kot učna knjiga v šolo. Slovenski tesnopis se je poleg nemškega doslej preziral v šolah popolnoma, ako ni kak požrtvovalen profesor v prostih urah seznanil svoje učence ž njim. Predavati pa je moral stvarino brez učnih pripomočkov, ker niso imeli učenci primerne knjige.

Upamo, da bo ta knjiga vzbudila večje zanimanje za slovenski tesnopis; v vsakdanji rabi izpopolnil pa se bo še v mnogem oziru. Hvaležni smo gospodu profesorju, najodličnejšemu jugoslovanskemu stenografu, rojaku našemu, za to temeljito knjigo ter si želimo le, da nam podá v debatni pisavi popolno slovensko stenografijo. Torej slava in hvala gospodu pisatelju in Matici Slovenski!

E. L.

Postojna, sloveča postojnska jama in njena okolica. Pomnožena izdaja s črtežem in dvaindvajsetimi podobami jame, Postojne in njene okolice. Po raznih virih spisal J. B. Postojna. Tiskal in založil R. Šeber. 1893. 8°. Str. 62. Cena 25 kr. — Ne vem, komu bi priznal več hvale za to delce: ali pisatelju, ali založniku. Jako me mika, da bi najprej pohvalil založnika zaradi dobrega namena, poguma in rodoljubja, s katerim je izdal to delce, zlasti pa zaradi dokaj lepih podob, s katerimi je okrasil in pojasnil tiskano besedo. Pisateljevo opisovanje mika in vnema čitatelja za lepo notranjsko in posebej postojnsko stran; zdi se mi po tvarini popolno in po sestavi prav umno: le z obliko jezikovno nisem prav zadovoljen. Tu bi bilo treba več pile in več skrbnosti. Trdi stavki, neprimerna rēkla (n. pr. vtis vzeti s seboj), manj opravičene besede (ob levem obalu; kmetič orje jezerske obali in dr.) motijo nekoliko zadovoljnost in veselje čitateljevo, dasi tudi ta stran ni brez vrlin. V obče se vidi iz te knjige, da vendar-le storimo kaj, ako hočemo. Zato veselo pozdravljamo to slovstveno detece notranjsko.

Dr. Fr. L.

Izvestja naših slovensko-nemških srednjih šol za leto 1892/93. so nas v obče prav zadovoljila. Deloma se odlikujejo po znanstveni vrednosti, kakor prof. M. Voduška spis v poročilu ljubljanske višje gimnazije: **Die geodätische Linie**, deloma pa so njih slovenski spisi znameniti za naše slovstvo in šolstvo. Danes omenjamo šolska poročila treh kranjskih gimnazij.

a) V letnem poročilu (nemškem) ljubljanske višje gimnazije nahajamo slovenski spis: **Profesor Josip Marn.** (Životopisna črtica.) Spisal dr. And. Karlin. Prav je, da ima zaslužni učitelj gimnazijski in odlični slovenski pisatelj dostojen spomenik v onem glasilu, v katerem je on prvi pisal slovenski. Kratki življenjepis je pisan z ljubeznijo do pokojnika, z vnemo za njegov duhovski in učiteljski stan.

b) **Izvestje c. kr. državne nižje gimnazije v Ljubljani v šolskem letu 1892/93.** Na svetlo dal c. kr. ravnatelj Fran Wiesthaler. Vsebina. 1. O metodiškem pouku nemščine v I. in II. razredu slovensko-utrakviških gimnazij (II. del). Spisal Ant. Stritof. 2. Šolska poročila. Sestavil ravnatelj. V Ljubljani 1893. Zal. c. kr. državna nižja gimnazija. Natisnil Kleinmayr & Bamberg. Vel. 8°. Str. 59. — Tega izvestja se je lahko zveselila slovenska duša. Zopet jedna pravica priznana naši materinščini! O spisu ne govorimo posebej, ker je čisto strokovnjaški: mislimo, da ugaja vsem zanimajočim se šolnikom. »Šolska

poročila» so jako jasna, pregledna in — rekel bi — nekam prisrčna. Bog blagoslovi našo slovensko nižjo gimnazijo!

c) V letnem poročilu (nemškem) novomeške višje gimnazije, v katerem izhajajo leto za letom koreniti slovenski spisi, razveseljuje nas letos — ne učen sestavek, kakor je navada, ampak — mičen in lahek prevod srbske narodne pesmi o *«Ženitvi Maksima Črnjeviča»* v 1219 vrsticah. Ne dvomim kar nič, da bodo prav ta prevod čitali vsi, katerim pride novomeško izvestje v roke. Ako namerja gospod prelagatelj prof. Iv. Poljanec prihodnje leto podati kaj sličnega, naj sprejme že sedaj za to našo najiskrenejšo zahvalo. To za sedaj; morda o priliki kaj več.

Dr. Fr. L.

HRVAŠKO SLOVSTVO.

Almanak hrvatske bogoslovne mladeži. Spomen na 50 godišnjicu biskupovanja sv. oca pape Leona XIII. Uredio ga i izdao zbor duhovne mladeži zagrebačke. 8°. Str. 256. Cena 1 gold. — Vsekako veseli pojavi na slovanskem jugu so izdanja bogoslovcev, najboljši dokaz, da delujejo in se vsestransko pripravljajo za bodoči poklic. O delovanju vrlih ljubljanskih bogoslovcev smo se prepričali letos že v tretje v: «Pomladnih glasih»; a poprej omenjeni almanak nam kaže delovanje vseh hrvaških bogoslovcev v celini. Razlika je le ta, da so «Pomladni glasi» posvečeni mladini, a almanak podaje spise bolj za odrasle in nekoliko prav izvrstnih, času primernih razprav. V almanaku se proslavlja najpreje svetla zvezda krščanstva, Leon XIII. Lepa pesmica posvečuje mu najpreje almanak, a mična razprava Vilka Penića črta najpreje njegovo plodno in umno politiško delovanje, omenja njegove velike zasluge za znanost, njegove nazore o prevažnem socialnem vprašanju in pa njegovo naklonjenost do Slovanov. V večjem vencu pesmij Fr. Cesarca: «Praznici», so nekatere več ali manj dovršene; menim, da sta najboljši: «Ave Marija» in pa: «Pjesmi». Tu nahajamo tudi himno in pa sonet Leonu XIII., v čegar proslavo je almanak izdan. Menim, da je najlepši biser v almanaku velika epska pesem v treh pevanjih: «Smrt sv. Florijana», katero je zložil vrli bogoslovec v Travniku Nikola Odić. Pesem je dovršena in krasno proslavlja navdušene vojake ne samo rimske, ampak tudi Kristusove, in pa njih poveljnika Florijana in Seksta, kateri so si z junaško mučeniško smrtjo pri mestu Lavreaku priborili nebeško kraljestvo. Niti grožnje okrutnega Akvilina, niti sijajne obljube in prošnje niso jih mogle odvrniti od mučeniške smrti. Tu so se uresničile besede, katere tudi sam pesnik rabi:

Crkva božja veličajno sjaje
A i sjet će dokle v'jeka traje.

V celi pesmi se zrcali razven ljubezni do Boga tudi ljubezen prijateljska med Florijanom in Sekstom. Sekst se trudi, da reši prijatelja, nagraja ga, da vsaj na videz žrtvuje poganskim bogovom. A ko je vse zaman, umre tudi sam. Prekrasen prizor je, ko svetnik, podoben nebeskemu kerubinu, govori svojim vojakom, katere je tolikokrat vodil v boj proti sovražnikom, naj

gredó v boj za Jezusa, da umró mučeniške smrti. Takih pesmij je malo v hrvaškem slovstvu. Bog daj zdravje in srečo mlademu pesniku, storil bode lahko še veliko v korist Boga, cerkve in domovine. Za pesmimi se vrsté pripovedni spisi. Večja povest iz Bosne: «Vojkin sin Mitko», je sicer lepa, namen ji je blažilen: vendar se zdi, da je na mnogih mestih precej temna. Jezik je lep, vendar bi bilo bolje, da je pripovedovanje bolj preprosto, naravno in manj pesniško. Ravno tega ne dostaje tudi črticam: «Vanitas vanitatum». Izvrstne so pa kratke črtice Antona Špoljara: «Uspomene». Posebno značilne so zadnje besede: «Ko razstavlja ljubav domovine od vjere, otima zemlji blagotvorno sunce, okrepu rosu; otima joj sve. Po tom geslu bili smo veliki; po njem ćemo opet do veličine i slave dospjeti! Za krst častni i slobodu zlatnu!»

Razprave — pet jih je po številu — so vse izvrstne in temeljite. Najpreje najdeš umen, matematičen dokaz za eksistencijo Božjo od dr. Jakše Pliverića iz Djakova. Posebno znamenita in jedrnata razprava je pa: «O štovanju (o češčenju) bl. djevice Marije prije efeškoga koncila (l. 431.)», katero je napisal senjski bogoslovec v Rimu Silvester Jerčinović. Opisuje nam na drobno umetnost v katakombah, te resne priče iz prvih vekov krščanstva. Po slikah in drugih spomenikih, katere nahajamo ondi, dokazuje se nam neovrgljivo, da so že prvi kristijani častili Devico Marijo tako, kakor jo častimo mi. Takih korenitih razprav nimamo mnogo; pisatelj je moral temeljito preučiti katacombe in življenje v njih. Ravno tako izvrstna je tudi razprava bosanskega frančiškana v Pečuhu, Vjekoslava Begca: «Nešto o odnošajima bosanskih vladara prema rimskim papama od god. 1180.—1463.», v kateri črta prekoristno delovanje Petrovih naslednikov za vero in cerkev v Bosni, katera je bila ondaj razcepljena v razne ločine. Času posebno primerni razpravi sta posebno zadnji: «Liberalizam» Ivana Kuničića iz Zadra in pa: «Treba li Hrvatima socijalne demokracije?» Štefana Gjanića iz Zagreba. V prvem spoznavamo razne vrste liberalizma in pa velike zasluge pokojnega papeža Pija IX., kateri je svetu pokazal njegovo škodljivost. Ni dolgo od tega, kar je socialna demokracija razprostrla svoje strupene mreže tudi po Hrvaškem, in Zagreb ima poleg lože tudi socialno-demokratski list prve vrste: «Sloboda.» Št. Gjanić nam razkriža najprej socializem in njegove pogubne nauke, a potem sklepa, da med Hrvati socialna demokracija nima pravih tál. Vendar treba paziti, zato tudi kliče pisatelj: «Gori srca! Vzbudimo zadrijemalu vjeru; budimo kršćani! Tuj ćemo jedino naći lijeka svim nevoljama. Podučimo se u vjeri kršćanskoj, koja je stvorila našu domovinu; nek ona pronikne naš duh, naše srce, naše navade, naše uredbe, naše zakone!»

Pomudil sem se malo dalje pri almanaku, pa vreden je zanimanja. Če še omenim, da so zagrebški bogoslovci sprožili misel, naj se almanak izdá, da so privabili v svoje kolo vse svoje brate, uredili ga izvrstno in ga poslali v lepi praznični obleki med narod, mislim, da sem rekel dosti v njih pohvalo.

J. Barle.

ČEŠKO SLOVSTVO.

Slovstveni paberki s Češkega.

(Zbral univ. doc. dr. J. Tumpach.)

(Dalje.)

Omenil sem nekoliko katoliških pisateljev, kateri v prozi in pesništvu skrbé za plemenito zabavo ljudstva. Sedaj pa pokažem, da se tudi vedi pri nas ne godi slabo; za vsako znanstveno stroko so delavci in sicer po največ jako dobre moči. Da je znanstvu mnogo pomagalo češko vseučilišče, to je jasno kakor beli dan; saj so učitelji visokih šol dolžni, da skrbé za čilost in razvoj znanstvenega slovstva. Zaradi tega se bode tudi odslej boljše godilo katoliškemu znanstvenemu slovstvu, dasi s tem še ni nikakor rečeno, da bi bila dosedaj spala katoliška veda. Ravno nasproten pojav vidimo, če se le malo ozremo po tem, kar se je doslej zvršilo. Da začnemo takoj z modroslovjem in apologetiko, imenujem kot zastopnike teh ved najpreje drja. Evgena Kadeřávka, vseučiliškega profesorja v Pragi. Njegova «Formálná logika», ki jo je izdal l. 1887. v založništvu svetopropokopskega društva, vredna je v resnici hvale; ker je delo jasno, umevno je vsakomur. V založništvu ravno tistega društva pa izide čim najpreje (morda že prihodno leto) njegova «Psychologie». O drugih delih in sestavkih tega pisatelja (pisal je tudi nemški) nečemo govoriti; pristavljamo le, da bi bilo dobro, če bi slavni gospod pisatelj predelal in izdal vse stroke filozofije, da bi tako njegovo modroslovje na temelju sv. Tomaža bilo razumnikom uspešno orožje proti lažnivim načelom novodôbnega modroslovja. Sicer pa izvrstno pomaga Kadeřávku dr. Pospíšil, vodja škofijskega semenišča v Brnu, modroslovec v pravem pomenu besede. To najbolje spričuje njegova knjiga, posvečena rajnemu Schwetzu: «Filosofie podle zasad sv. Tomáše Akvinského», izdana v Brnu leta 1883. Dosedaj je izšel prvi del, ki obsega materialno logiko, noetiko in splošno metafiziko ali ontologijo. To delo je jako zaslužno; pisano je jasno in zlasti zato se priporoča, ker je v njem srečno dovršena češka skolastična terminologija s pomočjo učenjakov Procházke in Bartoša. Bog daj, da izide kmalu drugi del! — Tudi dr. Vaclav Hlavatý, profesor veronauka na praški gimnaziji, je srečno deloval v modroslovju in izdal leta 1885. v založništvu svetopropokopskega društva «Razbor filosofie sv. Tomáše Akvinského» v spomin tisočletnemu spominu blažene smrti sv. Metoda. Za uvod ima v latinskem izvorniku in češkem prevodu okrožnico Leona XIII. «Aeterni patris», ki govori o obnavljanju krščanskega modroslovja v duhu sv. Tomaža Akvinskega; pridejana je vrh tega razprava o važnosti modroslovja sv. Tomaža in nekaj o njegovem življenju in spisih. Potem obravnava splošna načela tomističnega modroslovnega sestava in nato govori o noetiki, splošni metafiziki, posebni metafiziki, t. j. o bogoslovju, kozmologiji, angelologiji, psihologiji, evdaimonologiji in etiki, soteriologiji in o državni vedi. Tu naj takoj opomnim, da je izdalo svetopropokopsko društvo l. 1887. v češkem prevodu jeden spisek

sv. Tomaža: «De ente et essentia» in laški komentar k temu spisku, ki ga je napisal rajni kardinal Jos. Pecci. Ta prevod sta oskrbela prof. akadem. gimnazija v Pragi Vacl. Vojníček in Jan. Krst. Votka, dr. Jez., kateri je temu delu pridejal tudi izvrsten uvod. Jako uspešno deluje dalje na tem polju mladi, zelo nadarjeni dr. Pavel Vychodil, benediktinec rajhradski. Kot glavno njegovo zaslugo imenujem njegov izvrstni prevod Aristotelovih del, ki ga je tudi nasprotna kritika jako hvalila zlasti zaradi točnih in temeljitih opazk. Prevedena je Aristotelova knjiga «o pesništvu» l. 1884., «o duši» l. 1885., «Etika Nikomahova» leta 1888. Razven tega je pa vredno hvale in priporočila samostojno delo Vychodilovo «Dokazi za bivanje Božje in njihova zgodovina (Důkazy jsoucnosti boží a dějiny jejich).» Ta knjiga, izd. v Brnu l. 1889., obravnava temeljito v prvem delu zgodovino dokazovanja, da je Bog, in sicer najpreje v izvenkrščanskem modroslovju, potem v sv. pismu, pri sv. očetih in cerkvenih pisateljih, in naposled v poznejšem znanstvu; v drugem delu pa se peča pisatelj z dokazi za bivanje božje iz naše dôbe. K tej knjigi se bode lepo podala ravno tega pisatelja «Apologija krščanstva». Cela knjiga ima iziti v treh delih. Dosedaj imamo v rokah samo prvi zvezek, ki obravnava nazore o svetu, novodôbne modroslovske smeri in zgodovino apologije. Če kje velja: «ex ungue leonem», moremo to po vsej pravici trditi o tem spisu, ki je pri nas prvo sestavno delo te vrste. Opozarjajoč na to delo (izhaja v zvezkih po 35 kr.), hkrati takoj poudarjamo, da je dr. Vychodil dosedaj že izdal dva dela svoje «Poetike»; prvi del je izšel leta 1890., drugi del pa letos. Ta knjiga hoče čim najboljše pojasniti estetične pojme in načela na temelju prave umetelnosti in trdnega znanstva. To delo mnogo koristi ne le učeči se mladini, marveč v obče izobraženemu občinstvu. Dosedaj je obravnaval pisatelj v prvem oddelku temeljne estetične pojme sploh, v drugem oddelku pa govori o pesništvu, in sicer o pesništvu sploh, o pesniškem delu, o namenu, o notranji in zunanji obliki in o vrstah pesmij. Po načrtu ostaje pisatelju še govoriti o pesniku samem in o bralcih. Iz vsega tega, kar smo dosedaj povedali o samostojnih spisih Vychodilovih — poleg tega je jako zaslužen kritik kot izdajatelj lista «Hlídka literární», — vidi se jasno, da imamo v dru. Vychodilu znamenitega moža, na katerega smo lahko ponosni in od katerega lahko še mnogo pričakujemo. Dr. Vychodil pa ni jedini v vrsti živečih katoliških apologetov. Njemu se pridružuje tudi mladi, a takisto čili in nadarjeni dominikan Filip Konečný. To dokazuje njegov apologetično-polemični spis: «Tak piše prof. dr. Masaryk o katolické vědě a víře». Ta spis je bil priobčen v Pragi leta 1891. v zalogi društva «Vlast», kot priloga listu «Vlasti» in se je dajal zastonj vsem društvenim udom. Konečný kaže v njem, kako neutemeljene so trditve profesorja Masaryka o vedi in veri katoliški, vzlasti v njegovi knjigi «Zakladové konkrétné logiky», izd. l. 1885. Nekateri pikri izrazi pisateljevi morda ne bodo vsakemu všeč, toda treba le priznavati, da je to apologetično in polemično delo pisano s pravo učenostjo in z mo-

škim prepričanjem; zato je bode bral v svojo korist vsakdo, tudi, kdor ni še bral Masarykove «konkretne logike».

Ravno tako so vse hvale vredni apologetični spisi Konečnega, katere priobčuje «Růže dominikanská» — časopis, ki ga sam urejuje. Tu pa ne smemo pozabiti, da so obrambe katoliških resnic tudi vsi spisi kraljevograškega škofa Eduarda Brynycha. Vzlasti pa je v obrambo njegov spis «Štít víry.» V tej knjigi razjasnjuje in dokazuje pisatelj katoliške resnice, posebno tiste, ki jih protestanti tajé, in zavrača vse ugovore proti tem resnicam. Nekako okrajšan «Štít víry» je knjižica «Světlo pravé», ki je pripravna za birmance in za izpreobrnjence iz protestantovstva. — Tudi Štefana Pohunka, urednika «Vychovatela» in kapelana v Pragi, moramo šteti med krščanske apologete; tega ne pričajo samo njegovi sestavki, priobčeni v «Vlasti», posebno njegovi «Volné listy», marveč tudi njegovi samostojni spisi «Satan a jeho říše» in «Staropohanské štěstí, svoboda a lidskost!» Škoda, da mu zaradi mnogih uredniških poslov

ni mogoče nadaljevati poti, katero je pričel tako srečno.

Tako vidimo iz tega kratkega pregleda, da se pri nas na polju modroslovske in apologetične vede mnogo dela, in da more biti zadovoljen naš Štítný, praded češkega modroslovja,¹⁾ s svojimi nasledniki. Da dopolnimo sporočilo, omenjamo še, da dela razven Masaryka, Dasticha, Hostinskega, Kaprasa itd. na modroslovnem polju največ dr. Jos. Durdík, profesor na modroslovskem oddelku praškega vseučilišča, ki je doslej izdal že celo vrsto del. Imenujemo vsaj nekatere izmed njih: «Dějepisný nástin filosofie novověké, Psychologie pro školu (prva izdaja 1872), Karakter, Všeobecná aesthetika, Rozpravi Filosofické, Poëtika jakožto aesthetika umění básnického, O methodičnosti ve studiu filosofie, Rozpravy filosofické, O Kantově kritice čistého rozumu, O významu nauky Herbartovy, Tóma ze Štítného», itd. itd.

(Dalje.)

¹⁾ Tóma ze Štítného je živel v 14 stoletju, od l. 1325. do nekako 1408.

Razne stvari.

Naše slike.

«Požar v rimskem predmestju.» Ta slika je v Vatikanu, v «Leonovi sobi». Predmet je povzet iz časa Leona IV. (l. 847.) V vatikanskem predmestju «Borgo» je divjal požar; tudi sv. Petra cerkev je bila v nevarnosti. Sedaj stopi papež Leon IV. vèn na odprto hodišče, naredi znamenje križa čez požar in tako pogasi divji plamen. Ta prizor je vpodobil Rafael. V ozadju se vidi nekdanja cerkev sv. Petra, v odprtem velikanskem oknu pa papež s spremljevalci. Papež je dvignil roko in dela znamenje sv. križa. Med drugimi posamnostmi je vzbujal vedno največjo pozornost na levi strani mladenič-sin, ki nese na ramah starega moža-očeta. — Slikar Adolf Liebscher je Ljubljancanom znan, slikal je za naše deželno gledališče. Prav tako je Friderik Smetana deloma znan našim lanskim naročnikom. On je skladatelj najpriljubljenejše češke opere «Prodane neveste». Na platnicah štev. 6. p. l. je kratek njegov življenjepis. Porodil se je dné 2. sušca leta 1824. in umrl v Pragi dné 13. vel. travna leta 1884. — «Veliki oltar sv. Mihaela na Blokah» (na Notranjskem) je delo našega kamenoseka gospoda Vodnika v Ljubljani in pač vreden, da ga pokažemo v sliki svojim čitateljem. Ob enem bodi ta slika mal spomenik pokojnemu bloškemu župniku Janezu Kaplenku, ki je dal napraviti ta oltar. Ta mož je imel vkus za umetnost in hotel res umetno prenoviti bloško cerkev. Žal, da ga je prerano pobrala smrt. Rojen je bil v Zgornjem Berniku pri Cerkljah, umrl letos dné 6. malega

travna. Blagemu prijatelju našega prizadevanja bodi prijazen spomin! Mojstra pa — mislim — delo samo hvali. — Slika na str. 369. nam kaže prizor, ko so slovesno blagoslovili novi most čez Savo pod Smlednikom na Gorenjskem letos dné 14. rožnika popoldne. Most je okrašen z zelenjem, množica, zlasti šolska mladina, se je zbrala okrog slavnostnega govornika. Na višavi se vidijo nekoliko razvaline starega smledniškega (smleškega) gradú. Žal, da prostor sedaj ne dopušča več pisati o tem dogodku. Blagoslovil je novo stavbo gosp. Janez Karlin, smledniški župnik. — Jednako kaže slika na str. 377. prizor iz neke veselice in sicer z dné 22. junija. Oddelek dečkov je kar pripravljen mahitati na Turka, tako pogumno dviga bridke meče — iz lesa in papirja.

K Resselovemu življenjepis.

V šesti številki «Dom in Svet» -a t. l. piše gospod Ant. Sušnik pod zaglavjem «Jožef Ressel» med drugim to-le:

«Na Dolenjskem se je Ressel sprijaznil z grajščakom na Grmu, kjer je sedaj naša poljedelska šola; le temu je bilo ime Smola. Resselu je to mnogo koristilo, ker je bil Smola poprej zemljemerec kranjske dežele. Pogovarjala se nista samo o gozdih, temveč tudi o poljedelstvu in hišnem orodju. Marsikateri Resselov nasvet je zvršil umni grajščak.»

K temu odstavku je treba popravka, ker se rajnemu Smoli po zmoti pripisuje ožje prijateljstvo in občevanje z Resselom. Kar se tu o Smoli

pripoveduje, resnično je le toliko, da je bil grajščak na Grmu. Smelo pa trdim, da za Resselovega bivanja na Dolenjskem, namreč od l. 1816. (ne od l. 1817.!) pa do l. 1821. imenovanega Smole v Novem mestu niti bilo ni. — Pač pa imam pristne dokaze v rokah, da zgoraj omenjeni prijatelj ni bil Smola, ampak France Skola, »Strassen- und Navigazions-Assistent«, kakor je naslovljen na listih, ki so pred mano, ter je služboval v Novem mestu, a se je po dalje časa zaradi plovbe po Savi mudil tudi v Krškem, Litiji in v Radečah.

Da se je gospodu pisatelju Resselovega življenjepisa vrnila omenjena pomota, čudim se tembolj, ker smem sklepati iz njegovega spisa, da mu ni bila neznana znamenita knjižica: »Joseph Ressel, Erfinder des Schraubendampfers. Festschrift — — — von Dr. Edmund Reitlinger, Wien 1863«, ker doslovno iz nje navaja čudovito Resselovo dogodbo v Pleterjah z roparji. V tej knjižici se bere med drugim na str. 12:

«In Platerjach verbrachte nun Ressel eine mehrjährige Idylle der Freundschaft und des Studiums. Ein Strassenbau-Assistent namens Skola lebte in dem benachbarten Städtchen Neustadt, und war von derselben Vorliebe für exacte Wissenschaft beseelt, wie Ressel. Dass die beiden jungen Männer sofort Freunde wurden und herrliche Stunden dem Cultus der Wissenschaft weihten, wird daher Niemand befremden. Von jedem Studium seiner Erfindungen machte Ressel dem Freunde die genauesten Mittheilungen, auch noch als er nach Triest versetzt worden war. Mehrere Briefe Ressels mit solchem Inhalte hat Skola der Triesterzeitung übersendet. Aus dem Einbegleitungsschreiben geht hervor, dass Skola seit der ersten Bekanntschaft mit Ressel, durch nahezu vierzig Jahre an demselben Orte, auf demselben Posten, mit demselben Gehalte verblieben war!! Merkwürdiges Land, wo Männer wie Ressel und Skola 40 Jahre in untergeordneter Stellung bleiben itd.»

Pred sabo imam zgoraj imenovane liste, in sicer Skolin dopis v lastnoročnem prepisu in dva izvirnika Resselovih listov.

Ko se je namreč l. 1861. v Trstu ustanovil odbor za Resselov spomenik, jeli so se »italianissimi« temu upirati ter so celo zanikavali Resselu prvenstvo njegovega izuma. (»Da böswilliger Zweifel von dem Gemeinderathe, respective von dessen neidischem Chef Mucius von Thomasini erhoben und ausgestreut wurde.« — Comité v pismu Skoli.¹⁾) Tedaj pa pošlje Skola uredništvu lista »Triesterzeitung« (prav za prav odboru za spomenik) nekaj črtic o Resselu in dva njegova lista, da bi se potegnil za svojega prijatelja. V tem dopisu pravi med drugim: Mit Herrn Ressel bin ich 1816 bekannt geworden, damals war er als k. k. Distriktsförster in Pleterjach auf der Staatsherrschaft Pleterjach stationirt; weil es ihm aber auf diesem einstigen Karthäuserkloster doch zu langweilig wurde, so kam er öfters nach Neustadt, suchte mich treulich auf und fast jedesmal theilte er mir eine Idee mit, alle gestützt auf mathematische

Grübeleien. Hiezu freilich fand er keinen andern Freund als mich. — — — Um mich aber länger bei sich zu behalten, suchte er mich nutzbar zu beschäftigen und hat die Vermessung des grossen Krakauwaldes zu der Staatsherrschaft Landstrass gehörig begonnen. Bald aber hat er die weiteren Operationen mit dem Mess-tische mir selbst überlassen. Ressel hat schon im Jahre 1817 ein Heft »Anleitung zur schnellen und richtigen Flächeninhalts-Berechnung nach eigener Idee herausgegeben; was ich nebst einer Situations-Zeichnung von Ihr und sein von mir gemaltes Portrait besitze. Neustadt den 15. April 1861. Skola.

Pred mano je tudi pismo odbora za Resselov spomenik z dné 11. junija l. 1863., s katerim Skolo vabijo k odkritju Resselovega spomenika na Dunaju dné 18. junija imenovanega leta, v katerem se bere: »Ihre gewünschte Gegenwart würde der Feier eine grössere Weihe verleihen«, in lastnoročni prepis Skolinega pisma odboru, v katerem se zahvaljuje za izkazano čast ter obžaluje, da kot 71letni starček ne more na tako daljno pot.

Že omenjena dva lastnoročna lista Resselova sta datovana: jeden z dné 23. aprila 1830. Trst, v katerem Ressel odgovarja Skoli na njegovo pismo in mu naznanja, kdaj naj ga v Trstu obišče; drugi pa je z dné 12. sušca istega leta. Ta list je mnogo obširnejši ter jako zanimiv. V njem opisuje Ressel svojemu prijatelju svoj novi izum ladije, s katero bi se dalo po deročih rekah navzgor plaviti brez drugega motorja, kakor s samotvorno silo vode. Iz tega pisma je tudi razvidna velika nesebičnost Resselova, ker pravi, da drugega ne želi, kakor to, da bi se njegova iznajdba obistinila, ter da podjetniku prepušča vse pravice in dohodke in mu obeta še osebno pomoč. Nagovarja Skolo, da bi se on sam postavil na čelo takemu podjetju.

Naj omenim še slike iz leta 1816. v velikosti kabinetnih fotografij, ki kaže Ressela kot rmenolasega triindvajsetletnega mladeniča v logarski uniformi, katero je Skola sam v akvarelu narisal.¹⁾

Iz tega je menda dokazano, da Resselov najimenitnejši prijatelj na Dolenjskem ni bil Smola, ampak Skola, kateri na vsak način zasluži, da se ga Resselov življenjepisec spominja.

Vse zgoraj navedene izvirne listine je kupil gosp. Emil Rizzolli, c. kr. okrajne sodnije adjunkt v Radečah, rojen Novomeščan, po Skolin smrti od njegove hčere, ter jih drage volje prepušča v porabo vsakomu, kdor se zanje zanima.

J. Levec.

Ivan Pucher, svetlopisec.

(Sestavil dr. Fr. L.)

(Konec)

Kdaj se je jel Pucher baviti s fotografijo, ni znano. Pač smemo reči, da je začel misliti na to umetnost ob onem času, ko se je ves omikani svet zanimal za iznajdbe Niépceove in Daguerreove. Niépce je delal slike na asfalt in na srebro, Daguerre pa na posrebrene ploče. Dné

¹⁾ Tržačani so se tedaj res ubranili Resselovega spomenika, kakor Skola pravi, »aus ekelhaftem Deutschenhass«, bržkone pa zato, ker je bil Ressel vesten avstrijski uradnik.

¹⁾ »Dom in Svet« jo objavi še letos natančno prerisano. Uredn.

10. vel. srpana l. 1839. je objavil Arago v francoski akademiji novo iznajdbo in jo razkril vesoljnemu svetu. Navdušeno so se poprijeli večaki nove iznajdbe in jo izkušali izpopolniti. Talbot je iznašel način, po katerem se prenesó risbe na papir. Naš Pucher pa je leta 1843. izumil fotografijo ali daguerreotipijo na steklo. Gospod Müllner je objavil letos v listu «Argo» neko pismo Pucherjevo, v katerem se imenuje «izumitelja fotografije na steklo» (francosko: «inventeur de Photographie sur verre»). Po pravici smemo trditi: Pucher je izumil fotografijo na steklo; ne bi si pa upal trditi naravnost, da so Francozi ali Angleži dobili to izumstvo od Pucherja. Slišal sem sicer zlasti od gosp. slikarja Koželja, da je Pucher govoril svojim znancem v tem zmislu, toda kdor dobro pozna razne vrste fotografovanja, utegne rajši reči, da jih je več hkrati in samostojno prav lahko prišlo do istega uspeha.

Da je naš Pucher samostojno izumil fotografovanje na steklo, pravi nam posebno še to, da je jako rad delal take slike. Znani sta dve sliki, kateri omenja «Argo». Poleg teh omenjam tri druge, katere sem dobil v roke po prijaznosti gosp. Julija Polca, c. kr. okrajnega sodnika v Kamniku. Jedna nam kaže Pucherja samega. Po tej sliki je narisal gosp. Koželj sliko za naš list, natisnjeno na strani 236. Druga nam kaže žensko, menda Pucherjevo sestro. Tretja je temnejša, manjša od prvih dveh za polovico in nam kaže sliko Vodnikovo s štirimi verzi in pesnikovim podpisom.

Toda kako so narejene te slike na steklene ploče? Dné 2. prosinca leta 1851. je bilo v seji dunajske akademije znanosti v matematično-prirodosnanskem oddelku na vrsti poročilo Pucherjevo o izumitvi fotografični. Poročilu je pridel več slik na steklo za dokaz in poskušnjo. (To poročilo je natisnjeno v «Sitzungsbericht der mathemat.-naturwissenschaftl. Classe der kaiserlichen Akademie der Wissenschaften.» 1851, stran 43—46.) Tu pravi P. najprej, da je izumil že pred 8 leti (torej 1843) način, kako se porabi žveplo za prozorne slike na steklenih pločah. Odslej je pa ta način močno izboljšal. Glavno delo pri tem je, da se steklena ploča prevleče z drobno plastjo gorečega žvepla. Na to se ta plast nekoliko napoji z jodovim soparom, in ploča je občutna za svetlobo. Med tem, ko se v kameri ploča izpostavi ali osvetli, sede živo srebro iz podložene železne posode na osvetljena mesta. Z bromovim parom se podoba pokliče ali izvabi, z alkoholom pa utrdi. Tako piše in razlaga P. sam. Potemtakem je Pucher brezdvomno izumil fotografijo na steklo in sicer (vsaj po času) pred Francozi in Angleži. Oprl se je na Daguerrea in porabil steklene ploče namesto posrebrenih. H krati je znal svojo iznajdbo prav umno porabiti za prenašanje slik na steklo in celó za tiskanje s tiskalno barvo — nekako helijogravuro. — Koliko se je brigal tedanji učeni svet za to izumitev in koliko se je oziral na skromnega blejskega kapelana, ni mi znano. Niti tega ne morem povedati določno, ali so poprej imenovane slike narejene res po opisanem načinu, ali drugače: To je pa gotovo, da so slike izdelane z živim srebrom.

A fotografija je od l. 1851. napredovala jako hitro. Po načinu Daguerreovem se naredi sicer naravnost pozitivna ali prava podoba, toda treba je vsako sliko posebej povzeti s predmeta; torej kolikor slik hočem imeti, toliko povjem¹⁾ mi treba narediti. A to zavira delo. Iznašli so drug način, da se naredi najprej negativna podoba, in sicer s tem, da so porabili solitarno-kislo srebro in kolodij. Z negativno sliko se naredé potem pozitivne ali prave, kolikor jih kdo hoče. Tudi Pucher je porabil ta napredek in jel izdelovati na ta način slike. Pisatelj ima v rokah tri slike na papir in sicer: 1. Sliko Gr. Riharja, katero smo popisali na strani 143 t. l. 2. Vožnja po blejskem jezeru. Fotografija je posneta po risbi svinčnikovi in je jako natančna, po sestavi tudi res lepa. Slika nam kaže čoln sredi jezera; na njem je skupina ljudij. Na levi strani se vidi blejski grad, na desni otok. V ozadju se mično blišči župnijska cerkev v Gradu; vso sliko pa nekako oklepajo visoke planine. 3. Tretja slika nam kaže lesorezno podobo: Jezusa v Kani Galilejski. Vse tri slike so narejene na solnati papir (Salzpapier). Tak papir so v onem času radi rabili, kakor pričajo še razni ohranjeni posnetki. Toda Pucherju ni šla iz glave misel, da bi se dalo žveplo porabiti tudi pri papirju, kakor pri stekleni podlagi. In res je izumil l. 1853. tak način. Gosp. profesor Jos. Hubad je dobil od še živeče sestre Pucherjeve Ivane v Kranju list s svojeročnim tem-le Pucherjevim napisom: «1853. Den 25. October, 9 Uhr ist die Photographie auf Papier mit Schwefeldampf und Quecksilber erfunden worden. Pucher Joh.» Drugih podatkov o tej iznajdbi pa nimam. Skoro gotovo je bil način fotografije na papir popolnoma podoben fotografiji na steklo. Mislim, da po tem načinu ni Pucher mnogo delal, ker so bili drugi načini boljši in lažji.

Potemtakem si je pridobil Pucher res v pravem pomenu ime in čast izumitelja. V Londonski razstavi je dobil l. 1851. za razstavljenе fotografične slike bronasto kolajno, francoska «Académie nationale» ga je imenovala za svojega člana. Slišal sem, da je dobil rajni Dežman v roke Pucherjevo diplomo in tudi kolajno. Sedaj ni več sledú za njima, ob smrti Dežmanovi sta nekam izginili.

Pucher je bil jako spreten risar in sploh mož umetelniškega duha in ognja. Iz prijaznosti gospoda slikarja Koželja in prof. Hubada sem dobil v roke nekaj slik, risanih s svinčnikom (dve sta barvani), ki nam kažeta njegovo nadarjenost in spretnost. Pucher je imel dober vkus za lepoto; delal je jako natančno in določno. Njegov iskreni prijatelj Pustavrh mu je rekel, da «nitke prešteva». Manj srečen se mi zdi v perspektivi, v oblikah telesa in v senci,

Vsekako — Pucher je znamenit mož naše slovenske domovine, in njegovo ime naj se blišči v časti, katere je vreden kot izumitelj. Zraven Daguerrea in obeh Niépceov, poleg Talbota, Fizeaua in Scotta Archerja naj se imenuje v zgodovini fotografije tudi Ivan Pucher, svetlopisec. Ne zabimo, ne zaničujmo svojih slavnih mož!

¹⁾ Povjemo — Aufnahme.

V našem muzeju naj se zberó vse njegove slike, kar jih je še najti, in med portreti naših odličnjakov naj se uvrsti tudi slika Ivana Pucherja.

Glasba.

Pesmi za visoki glas s spremljevanjem klavirja zložil K. Hoffmeister. Op. 5. Gospe Milki Gerbičevi. Založil L. Schwentner v Brežicah ob Savi. Cena 1 gld. 50 kr. — Pred sabo imamo tri češke pesmi, katere je preložil Ant. Funtek na slovenski jezik: 1. «Pravljica stara, stara to bila» (Jar. Kvapil); 2. «Narcisov cvet» (Ilja Georgov); 3. «Akat» (Jar. Kvapil). Snov vseh treh je erotična; to je izrazil tudi skladatelj na mnogovrsten način. Te skladbe, pa so posebno zanimive zaradi tega, ker so zložene na češke in slovenske besede. Tu je moral skladatelj premagati razliko med češkim in slovenskim naglasom, kar se mu je na največ mestih posrečilo prav dobro. Tako n. pr. imata slovenska beseda «stára» in češka «stará» isti napev. A skladatelj je natanko po različnosti naglasa odmeril vsakemu zlogu ugodno mesto v taktu. Zaradi tega ni glavna moč teh pesmij v melodiji, ampak v glasbeni deklamaciji. Pokazal je skladatelj, kako se mora glasbenik vtopiti v duh jezika in njegove posebnosti, potem šele sme v njem zlagati pesmi.

E. L.

Statistika slov. dijakov na kranjskih gimnazijah v šolskem letu 1892/3.

Na višji gimnaziji v Ljubljani je bilo letos 620 dijakov; izmed teh je bilo 145 Ljubljčanov in 383 drugih Kranjcev; gledé na narodnost je bilo 490 Slovencev, 126 Nemcev, 2 Čeha in 2 Italijana; gledé na vero 614 katoličanov, 4 evangelijski in 2 žida. — Na nižji gimnaziji v Ljubljani je bilo 357 učencev; med temi je bilo 68 Ljubljčanov, 265 drugih Kranjcev; po narodnosti so bili sami Slovenci, po veri sami katoličani. — Na višji gimnaziji v Novem mestu je bilo 197 učencev, med temi 172 Kranjcev; po narodnosti je bilo 189 Slovencev, 7 Nemcev in 1 Italijan, po veri vsi katoličani. Na teh treh gimnazijah se je torej izobraževalo skupaj 1036 Slovencev. Kočevska nižja gimnazija ni izdala izvestja.

Petdesetletnica „Novic“

Dné 5. mal. srpana leta 1843. so izšle prvičkrat «Novice», torej obhajajo sedaj 50letnico. Zato so izšle 7. dné minulega meseca v praznični obleki s podobo pokojnega dr. Jan. Bleiweisa na čelu.

Glavna seja „Matice Hrvatske“

je bila dné 2. malega srpana pod predsedništvom prof. Tadije Smičiklase. Ko je predsednik pozdravil prisotne člene, izpregovoril je nekoliko iskrenih besedij v slavo neumornega podpredsednika Radoslava Lopašića, prezasluznega ne samo

za Matico, ampak za vso hrvaško knjigo. Omenjal je tudi pesnika Mirka Bogovića in njegovega mladostnega navdušenja za narodno stvar, a spomnil se je tudi nekih drugih dobrotnikov. Tajnik Iv. Kostrenčić je omenil najprej veličastnega sprevoda kostij prvega predsednika «Matice» grofa Janka Draškovića, veleč, da je s tem zvršena pokojnikova želja, da mu ležé kosti v rodni zemlji. Letošnje knjige «Matične», dasi so bile tiskane v 9100 iztiskih, razdale so se v treh tednih, kar je izvestno ugodno znamenje za «Matico». Za leto 1893. izdá «Matica» dvanaajst knjig, izmed katerih omenjam «Ribe», prirodoslovne črtice drja. M. Kišpatića, nadaljevanje zgodovine srednjega veka profesorja Fr. Valle, zanimivo knjigo prof. Fr. Kuhača iz ilirske dóbe: «Glazbotvorci i glazbeni improvizatori ilirskoga doba» in nadaljevanje črtic iz svetovne književnosti, v katerem bode opisoval prof. dr. M. Šrepić: «Ruske pripovjedače». «Matica» bode izdala tudi najbolje delo pokojnega dubrovaškega škofa Mate Vodopića, katero slóve: «Mara Konakova». Lepušić, kateri nam je že večkrat slikal slike iz Bosne, izdal bode tudi letos štiri slike: «Bosanke». V spomin, žal, da nekdanj tako znamenitega Mirka Bogovića bode izdala «Matica» njegova izbrana književna dela, katera bode uredil dr. Šrepić. Razven tega se bode osnovala v «Matici» letos nova zbirka z naslovom: «Slavenska knjižnica», katera nas bode seznanjala s klasičnimi deli drugih slovenskih narodov. Najpreje izidejo Turgenjeva: «Plemičko gnezdo» i «Rudjina» v izvrstnem prevodu pokojnega Jos. Miškatovića. Naš rojak dr. Mušić je napisal: «Povijest grč. književnosti», prof. Klaić je sestavil: «Hrvatsko pjesmarico», a dr. Maretić preložil v izvirnem metru Mickiewicza: «Pana Tadeusza». Česar smo že dolgo zaman pričakovali, zgodilo se bode letos, izšel bode prvi zvezek narodnih pesmij, katere je uredil dr. Broz. Ta zvezek bode prezanimiv, ker bodo v njem najstarejše epske pesmi, posebno pa one, katere so važne za narodno verovanje. Hiša društvena, katera velja Matico nič manj nego 78.520 gld. in 59 novč., je povsem izplačana, a cenijo jo nad 100.000 gold. Tudi drugo denarno stanje je ugodno, ker šteje 19.436 gld. in 30 novč. brez mnogih koristnih ustanov. Če pomislimo, da je štela Matica lani 8100 členov, a letos jih ima 9117, jasno je vsakomur, da je Matica Hrvatska v najlepšem cvetu.

J. Barić.

„Amerikanski Slovenec“

Tako se imenuje list naših rojakov v Ameriki, ki izhaja vsak teden sedaj že drugo leto. Urejuje ga sedaj čast. g. Jos. Buh, generalni vikar v Toweru. Z velikim veseljem izjavljamo, da nam «Amerikanski Slovenec» dokaj ugaja in se nam zdi pravi apostol katoliške vere in slovenske narodnosti našim rojakom v Ameriki. Bog ohrani še dolgo gosp. urednika! «Amerikanski Slovenec» stane za celo leto tri dolarje in se naroča: V. Rev. Jos. F. Buh («Amerikanski Slovenec»), Tower, St. Louis Co., Minn. U. S. Amerika.

Hymnus de victoria Christianorum

De Hassan, Bosnensi Bassa, 22. Junii anno 1593. gloriose relata.

R egi regum ter maximo, Consurgamus in júbilo, Per quem salus et gratia Datur simul victoria.	Bihač et Repić cepimus Tenemus et Hrastovicam, Castrum construximus novum Erit mox Sisak turcicum.	Celsum protendit brachium Aegyptios quo straverat, Et Sisaram cum Goliath Sesak, Zara, Sennacherib.
Ostendit terra flosculos Minus sperato tempore, Fructusque fundit melleos, Salutis laeta nuntio.	Et nunc pugnemus fortiter, Fugam dabunt aut concident, Crucem qui praedicant suam Aspectu fusi turcico.	In festa cedunt agmina Crucem ferenti militi: Quo circumclusa fortiter Vitae subintrant limitem.
Sursum levemus brachia Novum sonantes canticum, Magnificamus Dominum Qui fecit mirabilia.	Oves velut mactabimus Dabunt se quotquot obviam: Ex quorum late spoliis Magnam feremus gloriam.	Hic glandes, hic et fulmina In terga torquent hostium, Quos igne, ferro, Calapi Parvo neci dant flumine.
Hic Rex in iracundia Memor misericordiae Nobis jam factus mitior Sinum pandit clementiae.	Tunc urbes, tunc et oppida, Arces, agrorum jugera, Tunc terrae, campi, flumina, Nostrae cedent potentiae.	Sic Hasan bosnensis baša Begique septem corruunt, Quorum deus jactantiam Immersit limo sordidam.
In cujus factum nomine Est contra Turcas praelium: At mox victi sunt impii Nostrum quaerentes sanguinem.	Sub hos sternentur pulveres Pedum victi Cristicolae, Nec miles ultra quispiam Repugnet qui nobis, erit.	At victor miles Christifer Turcis divus mannubiis Pie servatu patria Parta triumphat gloria.
Hi fortes multitudine Et nostris elati malis Turci ruebant impetu Nostrae minaces patriae.	Summi sed arbiter poli, Mundi qui fecit fabricam, Trusit hanc superbiam Verbis fumantem perfidis.	Dei sic hostes singuli Casu funesto pereant; Eundem quiquil diligunt Ceu sol in ortu splendeant.
Praedo cruentis caedibus Magnisque belli machinis Jam passim Bassha territis Insultabat Christicolis:	Qui castigavit crimina Per hostem nostra plurima, Suorum jam flexus prece Justus iudex, pius pater.	Pro quo salutis munere Nobis concessio propere Licet per nostra crimina Tua nos dignis gratia.
Ubi nunc ipsorum Deus? Ait: vires, audacia? Bellandi qua peritia Valent nobis resistere?	Oblitus haud clementiae Qua facta praeit omnia Per opportuno tempore Dedit suis solatium.	Te Jesum coeli praesidem, Mundi totius principem Laudamus, benedicimus Et corde laeto psalimus.
Prophetam nostrum Mahometh Praeesse coelo credimus: Qui Marte nos constituet Terraec totius principes.	(Quorum quater vix millia Erant, hostis sed decuplo Major, loquere fortior Signus ibat tremetibus.)	Tuo, salvator optime Est bellum gestum numine; Tuoque rex auxilio Nostri gaudent victoria.
Salum, ventique turgidi Jam nostro parent nomini Mundoque toti frameam Videtur formidabilem.	Respicientque desuper Castris infensus impiis, Eos ex templo terruit, Suis adjutor affuit.	Sit Jesu regis gloriae Virtutis et victoriae Nomen ter augustissimum Potens, beatam, fulgidum.
Hoc laudet agmen coelitem Et grex simul terrestrium, Quin inferorum cunei Sint Jesu nostro subditi.	Deo Patri sit gloria Et Jesu Christo filio Sancto simul Paraclito Per infinita saecula. Amen.	

Opomba. Ker je pesem tako natisnjena, kakor je zapisana, nahajajo se v njej nekatere napake. Vešč Latince naj jih sam popravi.

Slavospev zmagi kristijanov

nad Hasanom, bosenskim pašo, slavno pridobljeni dne 22. rožnika leta 1593.

Bogu kralju velikomu
V psalmu pojmo veselimu,
Kir milost nu ohrajnejne
Nam da, inu premagajne.

Náša zemla ta nam cvite,
Nevčakane zdaj rožice
Sadu nese mediniga
Glasu vesela zdraviga

Roke gori povzdignimo
Ter nove pesme skladajmo
Čast dajmo timu Gospodu
Kir je storil svoje čudu.

Taj kralj v srdnu nu zlobnosti
Nej zabil svoje milosti:
Temuč je nam mekši postal
Veliko dobroto s'kazal.

V njega prečudnim imeni
Čez Turke se en boj sturi
V' tem istim so naše kriji (krvi)
Sovražniki poginili.

Oni strašne vojske svoje
Prevzetni ter naše reve,
So s' silnim kampom hitili
Náše deželi pretili.

Ta končave je imel zle
Velike na kolih puške
Silo je povlad obhajal
Nas verne prevzetno grajal.

Kej je sedaj njih Križan bog
Kir bi jim pomagal s' nadlog?
(Reče Hasan baša) s močjo
Meni kaj nezamerejo.

Náš prerok, nu bog Mahometh
Iz nebes jih hoče pobit
Nas sturil bo svoje ljudje
Čez vso to zemlo Gospudje.

Morje, nu hitri vetrove
So v'se šli pod tursko ime,
Náša tudi turska sabla
Je ta ves svet ostrašila.

Bihač, nu Repić imamo,
Še Hrastovico držimo,
Novgrad smo tude sturili,
Li kar bo Sisak naš tudi.

Sdaj, sdaj, naprej potegnimo
Jih spodimo tar vbijemo,
Vsi ki se križa hvalijo.
Pred tursko vojsko pobejšo.

Če nam pak proti pridejo
Kakor ovce jih davimo,
Njih smrt, na rup v' obilnosti
Nam bude k veliki časti.

Tedaj mesta, tedaj trsi,
Gradove, polja ter vasi,
Vode tekoče, dežele
Nam Turkom se bodo vdale.

Pod moje čizme, ter noge
Hčem vtlačit kerščenike;
Tu mi nebo obeniga
Junaka več superniga.

Bog, pak ta oča nebeški
Kir je prav sturil sve riči,
Je za nič imel le to zlo
Hvalo, besedo prevsetno.

Kateri nas e kaštigal
Náš greh skuž Turke pobijal
Ta se je pustil vprosi
Pravičen oča v dobroti.

Nej zabil svoje milosti,
Katera je čez vse reči:
Inu je k pravima časi,
Svojim perstopil k pomoči.

(Teh je blo vsaj majhina
Turkov deset krat tuliko:
Močni na mesti na čisli
S banderimi so derčali).

S nebes je pogledal doli
Turškemu sovraž kar deli
On je nje naglo prestrašil
Tem svojim pak pomuč voščil.

I stegnil je svojo roko,
Kakor čez moč egiptisko,
Čez Goliat, nu Sisara,
Sesak, Sennaherib, Zara.

Ta vražni kamp ta sdaj beži
Pred kerščanskimi junaki:
Ti su nje sillo obdali
V Kulpu nemi lo zagnali.

Tedaj kakor bi grmelo,
Je v Turke kugal letelo.
Pod puško, sablo v' vodi zli
Ti su naglo poginili.

Tako baša, sedim begi
V Kulpi su h ka' dnu leteli
Teh je v blatu Bog vargal sam
Njih napuha smrad, dal na dan.

Naši pak srčni junaki
Kir su Turka obrupali,
Našo deželo hrannili
Stali bodo v' večni hvali.

Tako božji sovražniki
Imajo vsi poginiti
Ti pak, kir Boga ljubijo
Se kakor sunce svetijo.

Mi vsi za ta veliki dar
Kateri nam je s nebes dán,
Najse iz naše hudobe
Nismo vredni gnade božje.

Tebe kralja nebeskoga
Zveličarja sveta vsiga
Hvalimo ino žegnamo
Na čast iz srca pojemo.

O Jesus, v tvojem imeni
Smo mi to vojsko začeli
V tvoji tudi Bog! pomoči
So naši Turke premogli.

Jezusa kralja vse časti
Premagajna inu moči
Njega ime je obladansko
Strašno, sveto, veličansko.

Hvalite ga vsi angjeli
Tudi človeki na zemli
Še ti paklenski duhovi
Jezusu bote podložni.

Čast budi Bogu očetu
Nu Jezusu njega sinu
Troštarju duhu svetimu
Sedaj nu h' času večnimu. Amen.

Opomba. Ta slavospev, prevod iz prejšnje lat. himne, je pretiskan iz knjige „Tristogodišnjica“ itd. Izvirnik latinske in slovenske pesmi je v rokopisu v cesarski dvorni knjižnici na Dunaju pod številko 7460. Priobčil je tekst gosp. Ivan Tkalčič. Opomniti še treba, da slovenskega naslova ni v rokopisu, ampak ga je dodalo uredništvo.

